

UNIVERSITETI I EVROPËS JUGLINDORE
УНИВЕРЗИТЕТ НА ЈУГОИСТОЧНА ЕВРОПА
SOUTH EAST EUROPEAN UNIVERSITY

STUDIME PASDIPLOMIKE- CIKLI I DYTE

TEZA:

**“Analizë komparative në mes sistemit pensional të Republikës së
Maqedonisë Veriore dhe shteteve të Bashkimit Evropian”**

KANDIDATI:

Saranda Ajdari

MENTOR:

Agron Rustemi

TETOVË, 2023

Mentor:

Prof. dr. Agron Rustemi

Fakulteti i Shkencave Shoqërore Bashkëkohore pranë Universitetit të Evropës
Juglindore

Komisioni:

Prof. dr. Merita Aliji Zulfiu

Fakulteti i Shkencave Shoqërore Bashkëkohore pranë Universitetit të Evropës Juglindore

Prof. dr. Abdulla Azizi

Fakulteti i Shkencave Shoqërore Bashkëkohore pranë Universitetit të Evropës Juglindore

Prof.dr. Agron Rustemi

Fakulteti i Shkencave Shoqërore Bashkëkohore pranë Universitetit të Evropës Juglindore

Deklaratë

Unë, Saranda Ajdari deklaroj me përgjegjësi të plotë se punimi i titulluar “Analizë komparative në mes sistemit pensional të Republikës së Maqedonisë Veriore dhe shteteve të Bashkimit Evropian” është punim i imi original. Të njëjtin nuk e kam kopjuar nga studentë tjerë apo nga ndonjë burim tjetër, përveç atyre burimeve dhe literaturave të cituara në referenca. Nga fillimi deri në përfundim të këtij punimim kam respektuar dhe jam mbështetur në të gjithë rregulloren për hartimin e temës së magistraturës të përcaktuar nga Universiteti i Europës Jug Lindore.

Me respekt,
Saranda Ajdari

Falënderime

Për udhëtimin e këtij disertacionit, jam me fat falë përkrahjes të pakursyer të familjes time, të cilët më mbështetën në çdo kohë, mirënjohjet dhe falënderimet nuk do të jenë të mjaftueshme për t'ua përcjellur.

Falënderoj Zotin për arritjen e deri tanishme.

Falënderoj Universitetin e Europës Jug-Lindore, falënderoj stafin e Fakultetit të Shkencave Shoqërore Bashkëkohore dhe falënderim i veçantë për ndihmën e udhëheqësit tim, për të cilin kam mirënjohje të veçantë Prof. Agron Rustemi, për ndihmën e a palodhshme që më ka ofruar në çdo kohë për të ndërtuar këtë punim.

Dhe në veçanti falënderoj mentorin tim Prof.dr.Agron Rustemi dhe komisionin në përbërje: Prof.dr.Merita Zulfiu dhe Prof.dr.Abdulla Azizi.

Përmbajtja

Abstrakt	6
Hyrje.....	9
Kapitulli i Parë: Kuptimi i Sistemit Pensional dhe Llojet e Pensioneve.....	11
1.1 Në përgjithësi mbi politikat sociale	12
1.2 Koncepti i pensionit	19
1.3 Në përgjithësi mbi sistemin pensional	20
1.4 Sistemi pensional në tërësi.....	23
Kapitulli i Dytë: Sistemi Pensional i Republikës së Maqedonisë Veriore	26
2.1 Sistemi pensional në Republikën e Maqedonisë Veriore.....	27
2.2 Historiku i sistemit pensional.....	33
2.3 Analizë e sistemit pensional të Republikës së Maqedonisë Veriore: reformat dhe struktura e tij	37
Kapitulli i Tretë: Sistemet Pensionale të shteteve Evropiane	42
3.1 Sistemi pensional i Austrisë.....	42
3.2 Sistemi pensional i Gjermanisë.....	48
3.3 Sistemi pensional i Kroacisë.....	53
3.4 Sistemi pensional i Slovenisë.....	56
3.5 Sistemi pensional i Greqisë.....	59
3.6 Sistemi pensional i Suedisë.....	64
Kapitulli i katërt: Analiza komparative në mes sistemit pensional të Republikës së Maqedonisë Veriore dhe shteteve të Evropës.....	71
4.1 Analizë komparative në mes sistemit pensional të RMV-së dhe Austrisë.....	71
4.2 Analizë komparative në mes sistemit pensional të RMV-së dhe Gjermanisë.....	82
4.3 Analizë komparative në mes sistemit pensional të RMV-së dhe Kroacisë.....	85
4.4 Analizë komparative në mes sistemit pensional të RMV-së dhe Slovenisë	89
4.5 Analizë komparative në mes sistemit pensional të RMV-së dhe Greqisë.....	92
4.6 Analizë komparative në mes sistemit pensional të RMV-së dhe Suedisë.....	94
5. Konkuzione dhe rekomandime	99
6. Bibliografia	104

Abstrakt

Vetë fjala “Pension” nënkupton një rrjedhje të pagesave për sigurimin e të ardhurave që fillojnë në momentin kur individi del në pension derisa të jetojë. Pensioni ka dy qëllime thelbësore: t’ju sigurojë individëve të dalë në pension, kur ata nuk punojnë më, një nivel minimal jetese; dhe së dyti, të ofrojë sigurim, që lidhet me rrezikun ose pasigurinë e jetëgjatësisë së individit.

Në këtë punim të magjistraturës jepet një pasqyrim i reformave të sistemit të pensioneve; këtu njihemi po ashtu me një historik të shkurtër të sistemit të pensioneve në Maqedoninë Veriore, këto reforma a kanë pasur efekte pozitive afatgjate apo negative, si funksionon administrimi pensional. Gjithashtu në anën tjetër do mund të shohim edhe reformat, mënyrat dhe administrimin e sistemit pensional në disa vende të Bashkimit Evropian.

Futja e pensionit social, që do t’i përfshijë qytetarët që kanë të paktën një ditë stazh pune dhe kanë mbushur 65 vjet. Qëllimi i këtij punimi është të kryejë një analizë të hollësishme të sistemit të pensioneve duke filluar nga reformat që ka pësuar Republika e Maqedonisë së Veriut, reformat që kanë shtetet e Bashkimit Evropiane, ndryshimet që kanë pësuar këto reforma etj. Kjo tezë është një përpjekje për të shqyrtuar zhvillimin e sistemit të pensioneve, në veçanti, praktikat, problemet dhe perspektivat e planit të pensioneve në Maqedoninë Veriore dhe shtetet e Bashkimit Evropian; ky studim i analizon çështjet teorike. Qëllimi kryesor i një sistemi pensioni duhet të jetë sigurimi i përfitimeve, të përshtatshme, të përballueshme dhe të qëndrueshme gjatë pleqërisë.

Lënda e këtij punimi është “Analizë komparative në mes sistemit pensional të Republikës së Maqedonisë Veriore dhe shteteve të Bashkimit Evropian”. Gjithashtu në këtë temë do të mundohem të bëjë krahasimin e sistemit të pensioneve në mes Republikës së Maqedonisë Veriore dhe disa shteteve Evropiane. Fakti se përballemi me shumë paqartësi lidhur me qëndrueshmërinë e sistemit të pensioneve, nënkupton nevojën për një studim më të thelluar mbi këtë problematikë. Së fundmi, punimi i përmbledh rezultatet dhe jep rekomandimet përkatëse në lidhje me çështjet kryesore dhe diskutimet e ngritura gjatë kësaj teze.

ABSTRACT

The very word "Pension" implies a flow of payments to provide income that begins when the individual retires for the rest of his life. The pension has two essential purposes: to provide retired individuals, when they no longer work, with a minimum standard of living; and secondly, to provide insurance, which is related to the risk or uncertainty of the individual's life expectancy.

In this master's thesis, an overview of the pension system reforms is given; here we also get to know a short history of the pension system in North Macedonia, have these reforms had long-term positive or negative effects, how does the pension administration work. Also, on the other hand, we will be able to see the reforms, ways and administration of the pension system in some countries of the European Union.

The introduction of the social pension, which will include citizens who have at least one day of work experience and have reached 65 years of age. The purpose of this paper is to carry out a detailed analysis of the pension system, starting from the reforms that the Republic of North Macedonia has undergone, the reforms that the European Union states have, the changes that these reforms have undergone, etc. This thesis is an attempt to examine the development of the pension system, in particular, the practices, problems and perspectives of the pension plan in North Macedonia and the states of the European Union; this study analyzes the theoretical issues. The main purpose of a pension system should be to provide adequate, affordable and sustainable benefits in old age.

The subject of this paper is "Comparative analysis between the pension system of the Republic of North Macedonia and the countries of the European Union". Also in this topic I will try to compare the pension system between the Republic of North Macedonia and some European countries. The fact that we face many uncertainties regarding the sustainability of the pension system means the need for a more in-depth study on this issue.

Finally, the paper summarizes the results and gives relevant recommendations regarding the main issues and discussions raised during this thesis.

АПСТРАКТ

Самиот збор „пензија“ подразбира проток на плаќања за да се обезбеди приход што започнува кога поединецот ќе се пензионира до крајот на својот живот. Пензијата има две суштински цели: да им обезбеди на пензионерите, кога веќе не работат, минимален животен стандард; и второ, да се обезбеди осигурување, кое е поврзано со ризикот или неизвесноста на животниот век на поединецот.

Во овој магистерски труд е даден преглед на реформите во пензискиот систем; Овде се запознаваме и со кратка историја на пензискиот систем во Северна Македонија, дали овие реформи имале долгорочни позитивни или негативни ефекти, како функционира пензиската администрација. Исто така, од друга страна, ќе можеме да ги видиме реформите, начините и администрацијата на пензискиот систем во некои земји од Европската Унија.

Воведувањето на социјалната пензија во која ќе бидат опфатени граѓаните кои имаат најмалку еден ден работен стаж и наполниле 65 години. Целта на овој труд е да се изврши детална анализа на пензискиот систем, почнувајќи од реформите што ги претрпе Република Северна Македонија, реформите што ги имаат земјите од Европската Унија, промените што ги претрпеа овие реформи итн. Оваа теза е обид да се испита развојот на пензискиот систем, особено практиките, проблемите и перспективите на пензискиот план во Северна Македонија и во државите на Европската Унија; оваа студија ги анализира теоретските прашања. Главната цел на пензискиот систем треба да биде да обезбеди соодветни, достапни и одржливи бенефиции во староста.

Предмет на овој труд е „Компаративна анализа помеѓу пензискиот систем на Република Северна Македонија и земјите од Европската Унија“. Исто така во оваа тема ќе се обидам да го споредам пензискиот систем помеѓу Република Северна Македонија и некои европски земји. Фактот дека се соочуваме со многу неизвесности во однос на одржливоста на пензискиот систем значи потреба од подлабока студија за ова прашање.

На крајот, трудот ги сумира резултатите и дава релевантни препораки во однос на главните прашања и дискусии покренати во текот на оваа теза.

Hyrje

Sistemi pensional përfaqëson një sfidë të vazhdueshme si për ligjvënësit, rregullatorët, ashtu edhe për shfrytëzuesit e pensioneve. Dilema kyçe e shumë shteteve të zhvilluara dhe atyre në tranzicion mbetet pikërisht drejtimi i zhvillimit të sistemit pensional, respektivisht struktura dhe performanca e tij. Sistemi pensional që nga themelimi e deri më sot funksionon në bazë të parimit të solidaritetit mes brezave dhe ka për qëllim krijimin e fondeve për pensionistët dhe ruajtjen e nivelit pothuajse të njëjtë të jetesës. Sigurimi pensional zakonisht siguron mbrojtjen nga rreziqet: pleqëria, invaliditeti dhe vdekja, përmes një serie pagesash periodike (zakonisht mujore) të personit të siguruar deri në fund të jetës së tij ose të familjes së tij.

Ekzistojnë mënyra dhe parime të ndryshme të financimit të pensioneve (faza e akumulimit të mjeteve për pensione) dhe mënyra të ndryshme të përlllogaritjes dhe pagesës së tyre (faza e de-akumulimit të mjeteve për pensione). Mënyrat e financimit dhe pagesës së pensioneve të një shteti varen nga struktura e sistemit të pensioneve të shtetit përkatës, që në fakt varet direkt nga gjendja socio-ekonomike dhe demografike e vendit. Për rrjedhojë, nevoja për reformimin e sistemeve pensionale në shtetet në tranzicion vijoi si domosdoshmëri për t'u gjetur zgjidhje vështirësive të shumta pensionale, si dhe për t'i krijuar instrumentet dhe strukturat e nevojshme ekonomike që do t'u siguronin pensione të gjithë atyre që derdhin kontribute mbi pagën e punës së tyre.

Pensionet si skemë mirëqenieje janë krijuar në fillim për eliminimin e problemeve sociale që vinin si pasojë e moshës. Reforma e pensioneve ka zgjuar një interesim të madh si në fushën e menaxhimit të fondit të pensioneve ashtu edhe në marrëdhëniet midis punëdhënësit dhe punëmarrësit.

Politikat pensionale ku bën pjesë edhe sigurimi pensional paraqesin pa dyshim sferën më domethënëse të organizimit të shoqërive bashkëkohore. Politikat sociale në përgjithësi, dhe sigurimi pensional si segment kyç i tyre, tanimë një kohë më të gjatë në kontekst global, e sidomos në shtetet e zhvilluara të mirëqenies sociale nënkuptojnë pjesën më aktive të politikave publike të pushtetit. E drejta e pensionimit si një vlerë e përgjithëshme sigurohet në bazë të më shumë kritereve të bazuara në ligjet e shteteve përkatëse, konventave ndërkombëtare, por edhe marrëveshjeve bilaterale në rastet kur qytetari në shekullin e punës (ose një pjesë të tij) e ka kaluar si i punësuar jashtë shtetit amë.

Struktura e këtij punimi konsiston në 4 kapituj. Kapitulli i parë i referohet qasjes teorike; në këtë punim të magjistraturës jepet një pasqyrim i politikave sociale, koncepti i politikës pensionale dhe prezantohet sistemi pensional në tërësi. Kapitulli i dytë u referohet reformave të sistemit të pensioneve, këtu prezantohemi po ashtu me një historik i sistemit të pensioneve në Maqedoninë Veriore. Reformat në përgjithësi janë një çështje shumë e rëndësishme për ekonominë e vendeve në të gjithë botën dhe pensionet nuk bëjnë përjashtim po të kemi parasysh që ato luajnë një rol parësor për reduktimin e varfërisë në moshën e pleqërisë.

Kapitulli i tretë u referohet sistemeve pensionale të disa shteteve të Bashkimit Evropian siç janë: Austria, Gjermania, Kroacia, Slovenia, Greqia dhe Suedia, gjithashtu edhe reformat e sistemit pensional në këto vende.

Kapitulli i katërt i dedikohet analizës komparative në mes sistemit pensional të Maqedonisë Veriore krahasuar me shtetet e lartë përmendura.

Pjesa e fundit e studimit përmban konkluzione dhe rekomandime.

Kapitulli i Parë

Kuptimi i Sistemit pensional dhe llojet e pensioneve

1. Në përgjithësi mbi politikat sociale
2. Koncepti i penisionit
3. Në përgjithësi mbi sistemin pensional
4. Sistemi pensional në tërësi

Kapitulli i Parë: Kuptimi i Sistemit Pensional dhe Llojet e Pensioneve

1.1 Në përgjithësi mbi politikat sociale

Politikat sociale pa dyshim i paraqesin problematikat më komplekse në lëminë e shkencave shoqërore në përgjithësi. Kjo, rezulton para së gjithash nga vetë fakti se nocioni politikë sociale është multidimensional për nga natyra dhe përfshin në vehte shumë aspekte duke filluar nga shteti i mirëqenies, përmes punës sociale, punësimit e deri te arsimit dhe siguria publike. Politika sociale nënkupton udhëzime, parime, legjislacion dhe aktivitete që ndikojnë në kushtet e jetesës që favorizojnë mirëqenien njerëzore, siç është cilësia e jetës së një personi. Politika sociale është e rëndësishme si mjeti me të cilin qeveritë, familjet, bizneset dhe organizatat mund të kenë një ndikim pozitiv në mirëqenien dhe mbrojtjen sociale.

Politika sociale ka të bëjë me mënyrat se si shoqëritë në mbarë botën plotësojnë nevojat njerëzore për siguri, arsim, punë, shëndet dhe mirëqenie. Politika sociale trajton mënyrën se si shtetet dhe shoqëritë reagojnë ndaj sfidave globale të ndryshimeve sociale, demografike dhe ekonomike, si dhe të varfërisë, migrimit dhe globalizimit. Politika sociale analizon rolet e ndryshme të: qeverive kombëtare, familjes, shoqërisë civile, tregut dhe organizatave ndërkombëtare në ofrimin e shërbimeve dhe mbështetjes gjatë gjithë jetës nga fëmijëria deri në pleqëri. Këto shërbime dhe mbështetje përfshijnë mbështetjen e fëmijëve dhe familjes, shkollimin dhe arsimin, mirëmbajtjen e të ardhurave dhe reduktimin e varfërisë, mbështetjen dhe trajnimin e papunësisë, pensionet, kujdesin shëndetësor dhe social. Politika sociale synon të identifikojë dhe të gjejë mënyra për të reduktuar pabarazitë në aksesin në shërbime dhe mbështetje midis grupeve sociale të përcaktuara nga statusi socio-ekonomik, raca, etniteti, statusi i migrimit, gjinia, paaftësia dhe mosha, si dhe ndërmjet vendeve. Politikatat sociale mbulojnë të gjitha dispozitat dhe masat që synojnë të parandalojnë, të mënjanojnë ose të lehtësojnë situatat e varfërisë dhe problemet sociale, në nivel individual ose kolektiv, ose që kërkojnë të favorizojnë mirëqenien e grupeve më të brishta të shoqërisë.

Sipas Thomas Humphrey Marchall, “politika sociale konsiston në përdorimin e pushtetit politik për të zëvendësuar, plotësuar ose ndryshuar mekanizmat e sistemit ekonomik me synim për të arritur rezultate që sistemi vet nuk mund t’i arrinte”. “Një politikë sociale efikase ndihmon individët të jetojnë pa ankthe dhe të përshtaten me mundësitë e reja të rritjes ekonomike. Në të kundërtën, një politikë e keqe sociale është sinonim i mbetjes në varfëri ose i përjashtimit social”. Në kuptimin e ngushtë, politika sociale përcakton masat që shërbejnë drejtpërdrejt në luftën kundër varfërisë ose parandalimit të saj, në rradhë të parë sigurimet shoqërore dhe ndihma shoqërore. Në kuptimin e gjërë, fusha të tjera përfshihen gjithashtu në politikën sociale, të tilla si politika e tregut të punës dhe e punësimit, politika e arsimimit, e shëndetit, e strehimit, ose edhe e politika fiskale. Shteti Social është një koncept i shtetit që nënkupton kryerjen e funksioneve të ndërhyrjes dhe të rregullimit në fushat ekonomike dhe sociale. Kjo shprehet nëpërmjet një tërësi masash që kanë për qëllim rishpërndarjen e pasurive dhe marrjen në ngarkesë të rreziqeve të ndryshme sociale, si sëmundjet, varfërinë, pleqëria, punësimi, familja.

Shteti Social bazohet mbi solidaritetin midis grupeve shoqërore të ndryshme dhe në kërkimin e drejtësisë sociale. Në një Shtet-Social, objektivat e politikës sociale përfshijnë:

- drejtësinë sociale (barazia e shanseve)
- sigurimin shoqëror (mbrojtjen kundër rreziqeve)
- paqen sociale
- rritjen e prosperitetit dhe pjesëmarrjen më të gjërë në këtë prosperitet të përbashkët.

4 misionet e mëdha që mund të realizohen nëpërmjet politikës sociale janë:

- misioni rishpërndarës: është shteti-Social që duhet të garantoj solidaritetin midis qytetarëve të tij,
- misioni i aftësimi: që shërben si instrumente përmes të cilave njërëz menaxhojnë shanset e tyre (barazinë, shëndetësinë, arësimin, etj)
- misioni rregullator: që ka lidhje me vendosjen e rregullave, si të drejtën e punës,
- misioni mbrojtës: që synon ruajtjen e dinjitetit njëzori.

Sfidat e politikës sociale janë: puna, punësimi, formimi profesional, mbrojtja sociale dhe sigurimi shëndetësor, arsimi, personat në vështirësi (lypsit, të pastrehët, etj), personat e moshuar. Përveç politikave sociale të përgjithshme, në një numër vendesh, janë zhvilluar edhe ndërhyrje specifike me destinacion personat në vështirësi. Lufta kundër përjashtimit ka sjellë zhvillimin e politikave të ndihmës sociale (mbështetja është e detyrueshme nëse personat plotësojnë kriteret e fiksuara për një përfitues) dhe të veprimit social (mbështetja është fakultative). E drejta e sigurimit shoqëror plotësohet kështu prej së drejtës së ndihmës sociale.

Shembujt e kohëve të fundit shumë të publikuara të diskriminimit dhe abuzimit kanë përqendruar vëmendjen e botës në disa nga çështjet kryesore që mbështesin politikat moderne sociale, përkatësisht drejtësinë penale dhe pabarazinë. Duke pasur parasysh turmën e sfidave sociale me të cilat përballemi – nga kriza ekonomike dhe masat shtrënguese të efektet e mbipopullsisë, plakjes së popullsisë dhe ndryshimeve klimatike – më parë nuk ka qenë kaq i rëndësishëm studimi i politikës sociale.

Politika sociale fokusohet në zgjidhjen e problemeve sociale, si pabarazia ekonomike dhe arsimore, pabarazitë racore dhe shëndetësore. Ndërsa, politika publike mbulon çdo veprim të lidhur me qeverinë në lidhje me shoqërinë në përgjithësi, për shembull, çdo gjë nga taksat dhe ligji deri te energjia. Politika sociale është në thelb një nëngrup i politikës publike, kështu që të gjitha politikat sociale janë politikë publike, por jo të gjitha politikat publike janë politikë sociale.

Dallimi e karrierës në administratën publike dhe politikën sociale- administrata publike fokusohet në zbatimin e politikave publike në nivel lokal, rajonal ose kombëtar të qeverisë, ose ndërkombëtarisht në rastin e organizatave të tilla siç janë: Fondi Monetar Ndërkombëtar ose Komisioni Evropian. Karriera në politikat sociale ofron mundësi më të gjera për të hulumtuar, krijuar, vlerësuar dhe zbatuar politikat e mirëqenies dhe problemet sociale në të gjithë sektorin publik, privat dhe të tretë (vullnetar).

Sipas, Richard Titmussi i cili konsiderohet të jetë themeluesi i administrimit social dhe politikës sociale si disiplinë shkencore falë sërë ligjëratave publike në cilësinë e profesorit në Shkollën Ekonomike në Londër. Ai ka përcaktuar se administrimi social përkatësisht politika sociale duhet të merret me çështjet në vijim:¹

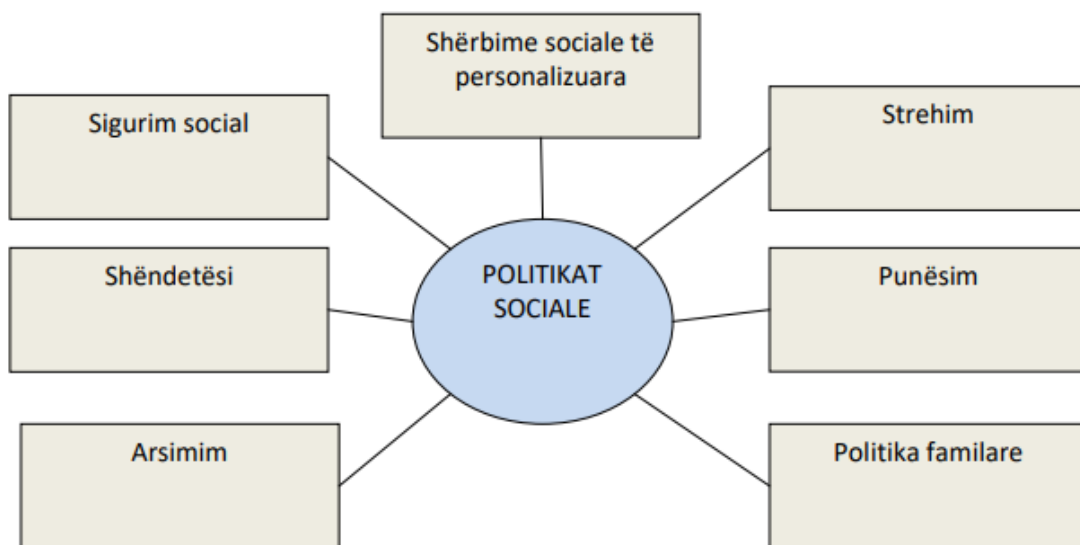
- Analiza dhe përshkrimi i formulimin të politikave dhe pasojave
- Analizaë historike dhe komparative e strukturës, funksioneve, organizimit, planifikimit dhe proceseve administrative të institucioneve dhe agjencive.
- Studimi i nevojave dhe problemeve sociale, shfrytëzimit dhe efekteve nga shërbimet, transaksionet dhe transferet.
- Analiza e natyrës,tributeve dhe shpërndarjes së kostove sociale.
- Analiza e shpërndarjes dhe alokimit të kontrollit mbi resurset në aspektin kohorë.
- Analiza e roleve dhe funksioneve të përfaqësuesve të zgjedhur, punonjësve profesionistë, administratorëve dhe grupeve të interesuara në menaxhimin dhe sigurimin e performancës së institucioneve të mirëqenies sociale.
- Analiza e të drejtave sociale të qytetarit në cilësinë e kontribuesit, pjesëmarësit dhe shfrytëzuesit të shërbimeve sociale.
- Analiza e rolit të pushtetit (qëndrorë dhe lokal) si një alokues i vlerave dhe të drejtave mbi pronësinë sociale ashtu siç është e paraparë me ligje dhe rregullativa tjera.

¹ Richard M. Titmuss: Essays on "The Welfare State", Ruskin House, 1959, 14

Politikat sociale, për nga natyra përfshijnë disa fusha:

- Politika dhe praktika administrative në administrimin e shëndetësisë, sigurisë sociale, arsimimit, punësimit, menaxhimi i strehimit.
- Rrethanat në të cilat ka gjasa të vijë deri në rrezikim të mirëqenies së njerëzve duke përfshirë këtu: paaftësinë për të punuar, papunësinë, sëmundjet mendore, moshën.
- Problemet sociale të tilla si krimet, mvarësitë dhe problemet e shpërndarjes së familjeve.
- Çështje që rezultojnë me disavantazhe sociale të tilla si raca, gjinia dhe varfëria.
- Gama e reagimeve kolektive sociale ndaj rrethanave të mëlartme.

2

² Fig.1. Përbajtja e politikave sociale

Kur bëhet fjalë për politikat sociale duhet patur parasysh se ato në praktikë kanë evoluuar paralelisht me evoluimin e shoqërisë njerëzore.

Politikat sociale janë një refleksion i normave dhe vlerave shoqërore. Shumë politika sociale kanë elemente normative dhe janë të ndërtuara me qëllim të influencimit të shoqërisë ose sjelljes së individëve dhe orientimit të ryre drejt besimeve dhe vlerave të qëndrueshme. Megjithatë, Evropianët politikavë sociale u kushtojnë shumë më tepër rëndësi në krahasim me pjesët tjera të botës. Jo të gjitha vendet e Evropës janë të sukseshme në luftimin e varfërisë ose luftimin e pabarazisë në të ardhura, por edhe pranë kësaj vendet që kryesojnë luftën e fenomeneve në fjalë janë vende Evropiane. Format dhe kuptimet e politikës sociale

Sipas definimeve të lartë përmendura, nënkuptojmë që politika sociale ka të paktën tre kuptime të ndryshme.

Kuptimi i parë i cili lidhet me politika sociale si produkt(output); domethënë një politikë ose grup politikash, aranzhimet dhe organizata për të arritur politikën, dhe ndikimin e politikës. Nëse e kuptojmë politikën sociale si një output, e shohim atë si një lloj produkti, i cili mund të ketë forma të ndryshme. Ajo mund të jetë: politikë sociale si synime dhe objektiva- kjo do të thotë se politika sociale mund të na ndihmojë të qartësojmë dhe debatojmë se çfarë duam të arrijmë. Kjo mund të jetë në formën e deklaratave të politikave ose marrëveshjeve joformale.

Kuptimi i dytë i politikës sociale është si disiplinë apo fushë studimi. Me këtë mënyrë nënkuptojmë aktivitetet e përfshira në kuptimin e faktorëve që ndikojnë politika të veçanta sociale dhe në kuptimin e ndikimit të politikave të tilla tek jeta e njerëzve dhe natyra e shoqërisë. Studimi i politikës sociale ka të bëjë në fund të fundit me të kuptuarit se si organizimi i shoqërisë ndikon në mirëqenien. Zhvillimi i politikës sociale si disiplinë rrjedh nga besimi se ne mund ta ndryshojmë shoqërinë në mënyrë të planifikuar dhe të qëllimshme dhe të përmirësojmë mirëqenien e njerëzve duke përdorur njohuritë. Ajo është zhvilluar në mënyrë progresive krahas rritjes së qeverive përgjegjësia për kërkimin e mirëqenies sociale.

Kuptimi i tretë është se politika sociale është një proces veprimi për të përmirësuar mirëqenien shoqërore. Me zhvillimin e shteteve të mirëqenies janë të lidhur ngushtë të moshuarit-pensioni, asistenca me koston e kujdesit shëndetësor ose zgjerimi i kujdesit për fëmijët.

Shtetet e mirëqenies ofrojnë kontekstin institucional për politikat sociale dhe për politika të veçanta siç u zhvilluan në shoqëritë e përparuara kapitaliste krahas zhvillimit të përgjegjësisë së qeverive për mirëqenien shoqërore. Forma dhe funksionimi i shteteve të ndryshme të mirëqenies ndikojnë në rezultatet e politikave specifike dhe gjithashtu ndikojnë në kapacitetin për të prezantuar ndryshimin e politikave. Politika sociale e zhvilluar si një fushë studimi në përgjigje të nevojës për njohuri sistematike për të informuar mënyrën në kuptojmë dhe që ndryshojnë shtetet tona të mirëqenies. Dhe kështu politika sociale kontribon të dyja ndaj zhvillimit të shteteve të mirëqenies dhe gjithashtu ndikohet prej tyre.

1.2 Koncepti i pensionit

Me konceptin pension nënkuptojmë përfitimin me karakter kompensues. Pensionet janë pjesë e sigurimit social të cilat sigurojnë mbajtje financiare për popullatën e moshuar dhe për ata persona të cilët janë të paaftë për punë.

Pensioni është faza në jetë kur dikush zgjedh të lërë fuqinë punëtore dhe të jetojë me burime të ardhurash ose kursimesh që nuk kërkojnë punë aktive. Mosha në të cilën një person del në pension, mënyra e jetesës së tij gjatë daljes në pension dhe mënyra se si e financon atë mënyrë jetese, do të ndryshojnë nga një person në tjetrin, në varësi të preferencave individuale dhe planifikimit financiar. Shumë njerëz vendosin të lënë fuqinë e tyre punëtore kur janë të moshuar ose të sëmurë mjaftueshëm për të mos kontribuar më. Disa dalin në pension kur arrijnë një moshë të caktuar dhe kanë të drejtë për pensione private dhe/ose publike. Dalja në pension mund të vijë e paplanifikuar për njerëzit që sëmuren ose kanë aksidente të papritura.

Pensioni në një kuptim të përgjithshëm paraqet kohën e jetës kur nuk keni më nevojë të punoni për të jetuar rehat dhe mund të mbështetemi në kursime ose forma pasive të të ardhurave për të financuar stilin tuaj të jetesës. Dalja në pension dhe termi "pavarësi financiare" shpesh përdoren në mënyrë të ndërsjellë. Të dyja arrihen kur keni mjaftueshëm kursime të kombinuara, të ardhura nga investimet dhe/ose të ardhura nga pensioni për të mbuluar shpenzimet tuaja të jetesës.

Në një kuptim më profesional pensioni nënkupton një sfond të planifikimit financiar, qoftë përmes llogarive të specializuara të pensionit në të cilat keni kontribuar gjatë viteve tuaja të punës, mjete të tjera të përgjithshme investimi ose përmes Sigurimeve Shoqërore përfitimet. Njerëzit që punojnë në sektorin publik mund të kenë gjithashtu pensione ose plane të ngjashme pensioni të sponsorizuara nga qeveria. Është e zakonshme kur planifikoni për daljen në pension të përdorni shumë nga këto burime financimi në kombinim. Pensionimi vjen në një kohë kur pushimi është i nevojshëm për rutinën e përditshme të punës në jetën e secilit. Nga shkakun se trupi dhe mendja janë lodhen dhe na mungon entuziazmi për të qenë produktiv; kjo është koha kur shumica e njerëzve kërkojnë të dalin në pension.

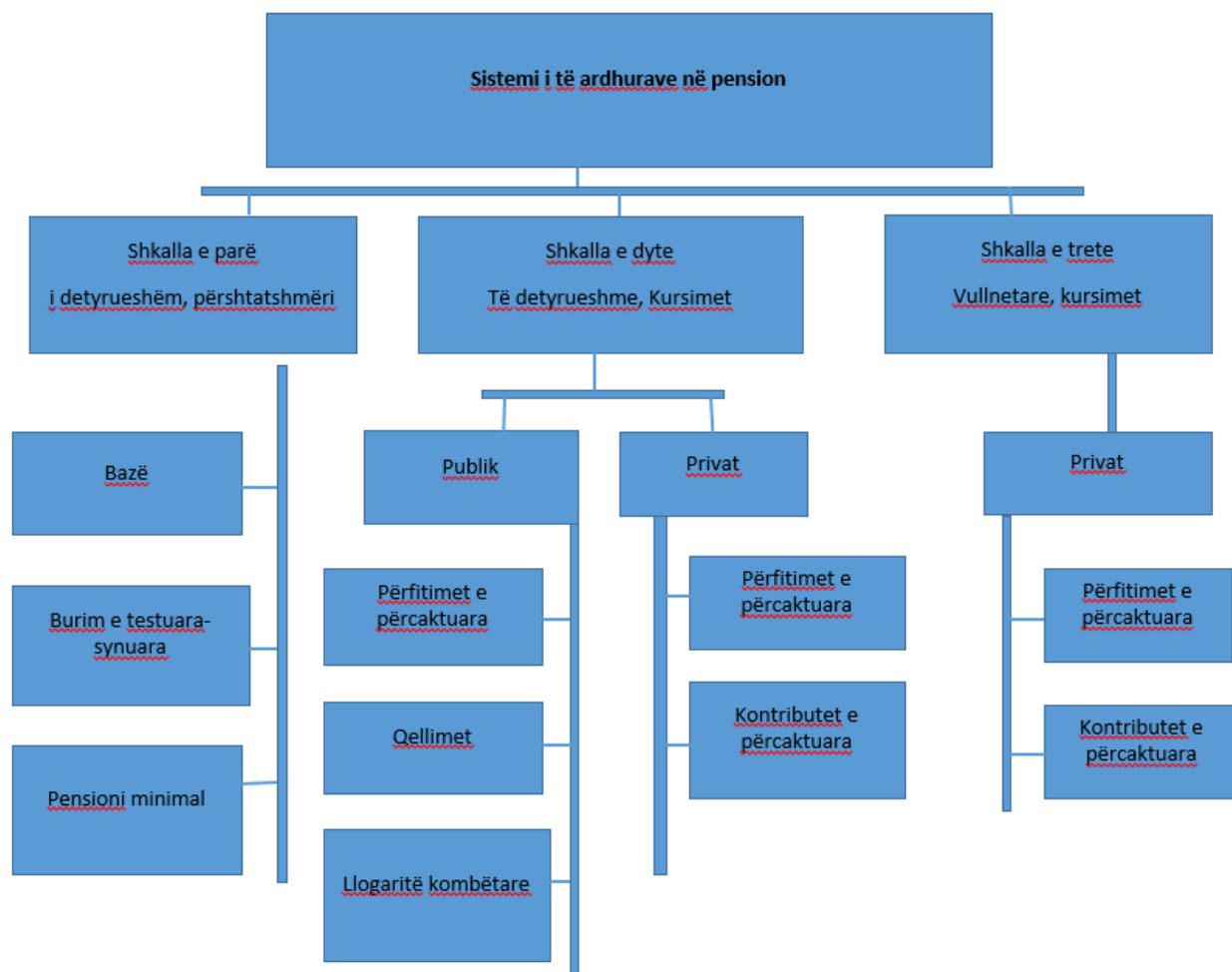
Shumë autorë kanë dhënë definime të ndryshme lidhur me termin pension, ku do të përmendim disa prej tyre siç janë Dajmond, Bar dhe William. Sipas Dajmond dhe Bar mirësjelljen e një shoqërie e paraqet standardi i jetës së personave të moshuar dhe e në veçanti shtresa e varfër dhe shtresa sociale pensionale. Financimi i shpenzimeve është i mvarur nga akumulimi dhe grumbullimi i mjeteve që shteti i ka financuar. Për dallim nga pensioni, termi pension i shlyer nënkupton benefit të pensionit që rezervohet për pjesëmarrësin në përfundimin e marrëdhënies së punës së atij që paraqitet para moshës së pensionit, për të cilin fillimi i pensionit shtyhet derisa ai arrin moshën e pensionit (Dajmond). Me termin harmonizim pensional kuptojmë kur një individ krijon kontribute pensionale në përputhje me ligjin.

Ndërsa, sipas autorit William pensioni është tërësia e procedurave të planifikuara dhe një process ligjor për krijimin e një fondi të sigurtë.

1.3 Në përgjithësi mbi sistemin pensional

Në përgjithësi pensioni personal është para së gjithash sigurim material, për të cilin i siguruari ka të drejtën e kthimit material për rastin e pleqërisë, por që i plotëson kushtet e parashikuara me ligjë. Pensioni në vetvete përban edhe fitimin e bazës së pensionit e cila nënkupton fitimin për pjesën e fitimit të pjesëmarrësit, vlera e së cilës mund të përcaktohet në Urdhëresën e Pensionit, të shfrytëzuar si bazë për llogaritjen e vlerës së kontributeve të pensioneve dhe benefiteve.

Mbulimi i pensionit është lloj i pensionit, i cili mund të jetë i pakompletuar. Me fjalën "e pakompletuar" kuptojmë kur personi punon për momentin dhe nuk i janë paguar kontribute në sistemin pensional dhe në të njëjtën kohë i punësuar nuk ka krijuar kontribute vullnetare.

3

Pensione me përfitime të përcaktuara kuptojmë kur benefitet pensionale janë të bazuara në pagën e individit dhe në kohëzgjatjen e shërbimit dhe ky lloj i kontributit financiar nuk mvaret nga mjetet e akumuluarapor mvaret nga rrezikshmëria e punës.

Pasi pamë mësipër se çfarë janë pensionet, në vazhdim do të shohim se çfarë janë pensionet financiare. Pensionet financiare paguhen nga fondi i grumbulluar, fonde i cili është caktuar përmes kontributeve nga anëtarët e tyre. Pensionet nga tatimet vjetore janë pensione të cilat paguhen nga të hyrat momentale të grumbulluara nga tatimet vjetore në vend nga fondet pensionale.

³ Fig 2.Paraqitje e sistemit pensional

Fond pensioni është një grup i mjeteve në pronësi të anëtarëve të fondit të pensionit, i përbërë nga kontributet dhe investimet e tyre, pasi janë zbritur të gjitha tarifat e krijuara mbi bazë kontrate dhe pa personalitet juridik, ku secili anëtar ka në pronësi pjesën e tij, e cila përbëhet nga kuotat e zotëruara në fond. Administrimi i fondit të pensionit kryhet nga shoqëria e administrimit në bazë të kontratës së fondit të pensionit lidhur me anëtarët e fondit dhe me investimin e fondit.

Fondi privat i pensionit është një mjet kursimi i ideuar për të ardhurat shtesë kur të sigurvearit e tij dalin në pension pleqërie, pension të parakohshëm, pension invaliditeti dhe pension familjar. Te fondi i pensionit, mbrojtja shoqërore është përgjigje ndaj nevojës për siguri, në kuptimin më të gjerë është proces i solidaritetit social dhe jo thjesht një sistem instrumentesh që garantojnë siguri (ILO-international labour organization). Me sigurim shoqërorë të detyrueshëm kuptojmë skemën jofitimprurëse, e cila mbron interesat e personave të punësuar dhe është sistem shoqëror i sigurimit, i cili garanton përfitimin në para. Me sistem të detyruar kuptojmë kur një anëtar kontributin e tij e ndan në dy pjesë, i cili njërën pjesë e transferon në shtyllën e parë shtetërore, ndërsa pjesën e dytë të mjeteve pensionale e transferon në kontribut individual, i cili në të ardhmen do të shërbejë si fondë i kursimit pensional.

1.4 Sistemi pensional në tërësi

Ndikimi i një sistemi pensional mbi tregun e punës varet nga dizajni i sistemit si tërësi, dhe jo nga cila do qoftë pjesë në izolim. Ky observim ka dy dimensione. Së pari, kur e marrim parasysh ndikimin e sistemit parasysh duhet pasur pjesët e tij njëkohësisht së bashku me të gjitha tatimet tjera eksplicite dhe implicite të fitimit. Analiza e një pjese nga sistemi, ndërsa injorimi i të tjerave mund të sjellë deri në gabime analitike. Së dyti, sistemi pensional është krijuar të ketë më shumë qëllime, siç ishte shpjeguar në kapitullin e dytë. Analiza shkallëve duhet t'i marrë parasysh këto qëllime së bashku me ndikimin mbi efikasitetin e tregut të punës në procesin e realizimit të tyre. Fitohet pasqyrë e paqartë nëse efikasiteti shqyrtohet në kontekstin më të ngushtë dhe gjatë saj injorohen aspektet më të gjera siç janë sigurimi dhe zvogëlimi i varfërisë dhe rishpërndarjes. P.sh. pensioni themelor me normë të rrafshët ndihmon gjatë zvogëlimit të varfërisë dhe u siguron punëtorëve me të hyra të vogla gjatë jetës, derisa llogaritë individuale përqendrohen në përmirësimin e konsumit. Do të thotë, se ndonjë kombinim prej këtyre dy së bashku me nivel të caktuar të pensionit minimal të garantuar mund tu dalë në pah këtyre qëllimeve. Stimulimet të tregut të punës të cilat kanë ndikim mbi përkushtimin e punës gjatë karrierës dhe mbi zgjedhjen kur të shkohet në pension-janë nën ndikim të sistemit në tërësi dhe vlerësimi i tij duhet t'i merr parasysh efektet për përmirësimin e konsumit, sigurimin dhe rishpërndarjen.

Në vendet e zhvilluara, mbulimi i sistemit të pensioneve, ose nëpërmjet sigurimin shtetëror ose pensionet autorizuara private, është pothuajse universal. Në vendet më pak të zhvilluara zakonisht mbulimi nuk mund të jetë i plotë. Në këtë rast, së bashku me temat e trajtuara në letërsinë e vendeve të zhvilluara, analiza duhet gjithashtu të marrë parasysh levizjen e punëtorëve midis sektorëve të mbuluara dhe të pambuluara dhe rishpërndarjen e mundshme ndërmjet punëtorëve të përfshirë dhe jo të përfshirë. Parashikimet për sistemin e ardhshëm duhet të marrë parasysh zgjerimin e mundshëm të mbulimit r efektet e saja sociale dhe pasojave financiare.

Mobilimi i fuqisë punëtore është themelor për efikasitetin e tregut të punës. Krijimi i pensioneve duhet t'i përkushtojë kujdes të veçantë për zvogëlimin e pengesave në ofertën e tregut të punës. Për shkak të kësaj, pensionet duhet të jenë përcjellëse në lidhje me së paku tre lloje të mobilizimit nga ana e punëtorëve: nga një punëdhënës te tjetri, nga njëra zonë ekonomike në tjetrën, midis sektorit shtetëror dhe privat (duke përfshirë edhe vetëpunësimin) midis sektorëve të pambuluar (rurale, jo formale) dhe të mbuluara (urbane, formale). Përcjellja e këtillë arrihet kur sistemi ka strukturë të uniformuar për popullatën e përfshirë.

Në ekonominë e zhvilluara, disa punëtorë mbeten me një punëdhënës për gjithë karrierën e tyre, ndoshta për shkak se ata më herët kanë punuar te më shumë punëdhënës, andaj tani janë përcaktuar për atë vend pune në afat të gjatë. Por ky model nuk është universal. Në SHBA, për shembull, vetëm një e katërta e njerëzve të moshës 55-64 vjeç kanë mbetur 20 ose më shumë vjet me të njëjtin punëdhënës. Numrat janë dukshëm më të larta në Evropë, por edhe atje skema mbizotërojnë.

Firmat të cilat janë në krizë duhet të pushojnë nga puna punëtorë nëse dëshirojnë të shmangin bankrotimin. Punëtorët duhet të kalojnë nga pozitat punuese ku kapaciteti i tyre potencial vlerësohet më pak, në vendet e punës ku produktiviteti i tyre është më i madh. Lëvizjet mund të jenë iniciuar nga ana e punëdhënësit ose nga ana e punëtorit. Stimulimet për punëtorët të ndryshojnë punën e tyre ose të ndërpresin të punojnë varen nga shumë faktorë, duke përfshirë edhe dizajnin e përfitimeve për pa punësinë dhe humbjen potenciale në përfitimet eventuale gjatë pensionimit: pensioni shtetëror, cili do qoftë pension i detyrueshëm nga shtylla e dytë dhe cili do qoftë pension vullnetar. Te gjitha elementet e sistemit pensional janë relevante për mobilizimin e fuqisë punëtore, dhe për shkak të kësaj të gjithë ata duhet të jenë krijuar, të jenë të përshtatshme

Në ekonominë në tranzicion, siç janë ato në Evropën Qendrore e Lindore, sistemi i fuqisë punëtore ndryshohet nga modeli i planifikuar qendror ku punëtorit kane arritur sukses të gjejnë punë në kompani të mëdha shtetërore mund të shpresojnë se do ngelin përjetësisht, në modelin e tregut, i cili bazohet mbi mobilizimin e fuqisë punëtore për mirëmbajtje të rritjes ekonomike. Për shkak të kësaj, mobilizimi është me rëndësi më madhe gjatë krijimit të pensioneve.

Bilanci I midis pensioneve të detyrueshme dhe vullnetare. Element i rëndësishëm në secilin sistem pensional është shkalla deri te të cilat kontributet janë të detyrueshme.

Kushte të ndryshme pune gjatë së cilës industritë ku njerëzit punojnë në kushte të rrezikshme, ose aty ku periudha punuese është më e shkurtër për shkak të arsyeve tjera, mund të sigurojnë pensionim të parakohshëm. Iniciativa të ndryshme regjionale dhe private.

Përzierja nga vullnetare dhe e obliguar duhet të përmbajë balancë midis, nga njëra anë, jo efikasitetet të cilat rrjedhin nga autorizimi i uniformuar që nuk mban llogari të plotë për dallimet e tilla dhe pengesat, ndërsa nga ana tjetër, dallimet që paraqitet nëse sistemi i obliguar është i vogël. Të menduarit për madhësinë e përshtatshme fokusohen në sigurimin adekuat të së hyrave pensionale dhe në ndikimin e sistemit mbi tregun e punës, të cilat ndryshojnë midis punëtorëve.

Për të krijuar një kriter teorik merret parasysh qëndrimi i individit ndaj kursimit, që e optimalizon gjatë ciklit të jetës në një botë ideale, në të cilin të gjitha pensionet dhe vendimet e kursimit janë vullnetare. Ky individ do të ketë një shkallë të ndryshme kursimi në kohë të ndryshme të karrierës së tij, do të investojë në disa kombinime të aktiveve me rrezik të cilat do të ndryshojnë me kalimin e kohës, dhe do të blejë anuitet të çdo lloji me të paktën me një pjesë të kursimeve të veta. Konsumi jetësor dhe kursimi përshtaten: me kalimin e kohës të ndryshimeve në buxhetin e një individi në përgjigje të ndryshimeve në të ardhurat aktuale; ndryshimet në të ardhurat e pritshme në të ardhmen; shkallët e realizuara dhe pritjet të aktiveve të kthimit dhe urgjenca e nevojave të konsumit dhe mundësitë.⁴

⁴ Reformat e pensioneve- autor: Nikolas bar & Petar Dajmond botuar 2008

Kapitulli i dytë:

2

Sistemi Pensional i Republikës së Maqedonisë Veriore

1. Sistemi pensional në Republikën e Maqedonisë Veriore
2. Historiku i sistemit pensional
3. Analizë e sistemit pensional të Republikës së Maqedonisë Veriore: reformat dhe struktura e tij

Kapitulli i Dytë: Sistemi Pensional i Republikës së Maqedonisë Veriore

2.1 Sistemi pensional në Republikën e Maqedonisë Veriore

Sistemi pensional i Republikës së Maqedonisë, si pjesë e sistemit financiar, ka për detyrë që të sigurojë mjetet financiare për pensionet adekuate dhe siguri sociale për pensionistët e tanishëm dhe të ardhshëm. Faktikisht, qëllimi kryesor i sistemit pensional është mobilizimi i mjeteve dhe siguria e pagesës së pensioneve, personave të cilat i plotësojnë kushtet ligjore për pension. Duke i ndjekur praktikat ndërkombëtare, sistemi pensional i Republikës së Maqedonisë është sistem me shumë shtylla, respektivisht ai është i reformuar dhe dizajnuar në përputhje me nevojat e tanishme të popullatës dhe shoqërisë. Nga aspekti historik, sistemi pensional maqedonas ekziston më shumë se 50 vite dhe gjatë tërë periudhës kohore ai përmirësohet dhe zhvillohet. Sistemi pensional vazhdimisht u nënshtrohet ndryshimeve, kryesisht për sigurimin e qëndrueshmërisë financiare afatgjate të tij dhe në fillim të shekullit 21 janë realizuar disa reforma të rëndësishme.

Sistemi pensional në Republikën e Maqedonisë së Veriut gjithashtu është i rregulluar me Ligjin për sigurim pensional dhe invalidor. Ku të drejtat e sigurimit pensional dhe invaliditetit përfshijnë:

- e drejta e pensionit të pleqërisë;
- e drejta e pensionit të invaliditetit;
- e drejta e pensionit familjar/të mbijetuar;
- e drejta e pensionit më të ulët
- e drejta e rehabilitimit profesional dhe e kompensimit të duhur;
- e drejta e kompensimit në para për dëmtim fizik.⁵

⁵ Pension system in North Macedonia - Finance Think

Siç pamë më lartë sistemin pensional të RMV-së është i ndarë në: pension i pleqërisë, pension invaliditeti dhe pension familjar/të mbijetuar. Do shohim në formë më të zgjeruar se çka përmbajnë këto sisteme pensionale.

Pensioni i pleqërisë

Personi i siguruar fiton të drejtën e pensionit të pleqërisë kur mbush 64 vjeç (burra), pra 62 vjeç (gratë) dhe të paktën 15 vjet shërbim pensional. Pensioni i pleqërisë përcaktohet nga mesatarja e pagës mujore që i siguruari ka fituar gjatë gjithë kohëzgjatjes së sigurimit dhe që nga data 1 janar 1970. Krahas mesatares së pagës mujore, përcaktimi i baza e pensionit merr në konsideratë edhe shtesat në paga dhe përfitimin e papunësisë. Pensioni i pleqërisë përcaktohet nga baza e pensionit në përqindje të përcaktuara në varësi të kohëzgjatjes së shërbimit, e cila për çdo vit shërbimi është 0,75% (burra) dhe 0,86% (gratë) nga baza e pensionit dhe për një periudhë pensioni më pak se një vit dhe minimumi gjashtë muaj, është 0,375% (burra) ose 0,43% (gratë) të bazës së pensionit.

Shuma më e ulët e pensionit të pleqërisë nga sigurimi i detyrueshëm pensional dhe invalidor në bazë të solidaritetit brezash dhe pensioni i përfituar nga sigurimi i detyrueshëm pensional me financim të plotë nuk mund të jetë më i vogël se paga mesatare e përcaktuar e të gjithë të punësuarve në Republikën e Maqedonisë së Veriut.

Pension invaliditeti

Aftësia e kufizuar ekziston kur për shkak të një ndryshimi të gjendjes shëndetësore që nuk mund të rregullohet me trajtim ose rehabilitim mjekësor, aftësia për punë e personit të siguruar zvogëlohet përgjithmonë për më shumë se gjysmën në krahasim me një person të siguruar fizikisht dhe mendërisht të shëndetshëm me arsim të njëjtë ose të ngjashëm dhe aftësinë.

Aftësia e kufizuar përcaktohet sipas kategorive të mëposhtme:

Kategoria I – nëse aftësia për punë e të siguruarit zvogëlohet për më shumë se 80%, ka humbje të përhershme të aftësisë për punë (paaftësia e përgjithshme për punë)

Kategoria II – nëse aftësia për punë e të siguruarit zvogëlohet me më shumë se 50% dhe deri në 80% (paaftësia profesionale për punë).

Nëse aftësia e punës e të sigurvearit zvogëlohet me 50% në krahasim me një të sigurvear të shëndetshëm fizikisht dhe psikologjikisht me arsim dhe aftësi të njëjtë ose të ngjashme, dhe ai nuk mund të kryejë një punë me kohë të plotë, ai/ajo mund të punojë me kohë të pjesshme ose të jetë caktuar në një punë tjetër të përshtatshme në përputhje me rregulloret që kanë të bëjnë me marrëdhëniet e punës dhe marrëveshjen kolektive.

Aftësia e kufizuar mund të ndodhë për shkak të sëmundjes, lëndimit nga puna, lëndimit në punë ose sëmundjeve profesionale. I sigurveari me paaftësi të përgjithshme për punë, si dhe i sigurveari me aftësi pune të mbetur, i cili për shkak të plotësimit të moshës së caktuar, nuk mund të kualifikohet për kryerjen e një pune tjetër të përshtatshme me rehabilitim profesional, ka të drejtë për pension invaliditeti nëse plotëson kushtet e mëposhtme:

1. paaftësia është shkaktuar nga një dëmtim në punë ose një sëmundje profesionale – pa marrë parasysh kohëzgjatjen e shërbimit ose
2. paaftësia është shkaktuar nga një dëmtim jashtë punës ose nga një sëmundje e kushtëzuar para shfaqjes së aftësisë së kufizuar, pra në ditën e përfundimit të sigurimit pasi personi me aftësi të kufizuar është më i vjetër se 45 vjeç dhe ka të paktën 12 vitet e shërbimit ose
3. paaftësia është shkaktuar nga një dëmtim nga puna ose nga sëmundja, nëse i sigurveari ka mbushur moshën 30 deri në 37 vjeç, duhet të ketë një periudhë pensioni që mbulon 30% të jetës së shërbimit, duke llogaritur jetën e punës të viteve të plota dhe të sigurvearit. të plotësuar mbi 37 deri në 45 vjeç, duhet të kenë një periudhë pensioni që mbulon 40% të jetës së shërbimit, duke llogaritur jetën e punës së viteve të plota.

I sigurveari, paaftësia e të cilit ka lindur para se të mbushte 30 vjeç si pasojë e një dëmtimi jashtë punës ose sëmundjes, fiton të drejtën e pensionit të invaliditetit nëse në ditën e shfaqjes së aftësisë së kufizuar ka pasur cilësinë e një personi të sigurvear edhe atë nëse:

1. paaftësia ka ndodhur deri në moshën 20 vjeç, nëse ka të paktën gjashtë muaj sigurim
2. paaftësia ka ndodhur deri në moshën 25 vjeç, nëse ai/ajo kishte të paktën nëntë muaj sigurim dhe
3. paaftësia ka ndodhur deri në moshën 30 vjeç, nëse ka të paktën 12 muaj sigurim

Pensioni i invaliditetit në rast se invaliditeti është shkaktuar nga lëndimi në punë ose sëmundja profesionale përcaktohet në masën 80% të bazës së pensionit për një pension i cili përcaktohet në përqindje të dhëna në Ligjin për pensionet dhe invaliditetin.

Pension familjar/të mbijetuar

Ky lloj pensioni mund t'u caktohet anëtarëve të familjes siç janë: bashkëshorti, fëmijët (të lindur ose jashtë martesës ose të birësuar, nipërit dhe jetimët e tjerë për të cilët është kujdesur i siguruari) dhe prindërit (babai dhe nëna, njerku dhe njerka) dhe prindi adoptues, për të cilin është kujdesur i siguruari. Pension familjar mund të ushtrohet edhe nga bashkëshorti me martesë të divorcuar nëse me vendim gjykate i jepet e drejta për ushqim. Konsiderohet se i siguruari është kujdesur për nipërit e mbesat, jetimët e tjerë dhe prindërit, nëse gjatë asaj periudhe:

1. ata nuk ishin të punësuar ose nuk fitonin të ardhura mbi një bazë tjetër;
2. nuk kanë qenë shfrytëzues të pensionit të pleqërisë, invaliditetit ose të të mbijetuarit;
3. të ardhurat nga aktiviteti bujqësor për anëtar të familjes më të ngushtë, pra më të gjerë nuk përbënin më shumë se 25% të pagës mesatare të fituar në Republikë një vit më parë, dhe
4. të gjitha të ardhurat e tjera për anëtar të familjes nuk ishin më shumë se 25% për pagën mesatare mujore të fituar në Republikë një vit më parë.

Anëtarët e familjes fitojnë të drejtën për pension familjar/të mbijetuar nëse personi i siguar ka vdekur:

1. të ketë kryer të paktën pesë vjet sigurim ose të paktën dhjetë vjet shërbim pensioni,
2. ka plotësuar kushtet për pension pleqërie ose invaliditeti, ose
3. ka qenë përfitues i pensionit të pleqërisë ose invaliditetit.

Nëse vdekja e të siguarit ka ndodhur si pasojë e një dëmtimi në punë ose një sëmundje profesionale, anëtarët e familjes fitojnë të drejtën e pensionit familjar/të mbijetuar, pavarësisht nga kohëzgjatja e shërbimit të të siguarit.

E veja/i veja ka të drejtë për pension familjar nëse:

deri në vdekjen e personit të siguruar, në bazë të së cilës kjo e drejtë i takon atij/asaj, personi ka mbushur 50 vjet jetë;

deri në vdekjen e bashkëshortit, personi ka qenë i paaftë për punë ose paaftësia e tillë ka ndodhur brenda një viti nga data e vdekjes së bashkëshortit;

pas vdekjes së bashkëshortit kanë mbetur një ose më shumë fëmijë që kanë të drejtë për pension familjar dhe e veja/e veja kryen detyrën prindërore ndaj atyre fëmijëve; ose

deri në vdekjen e bashkëshortit, personi ishte 45 vjeç, kur mbushi 50 vjeç – ose nëse në ato vite bëhej i paaftë për punë.

I veja, e cila gjatë ushtrimit të së drejtës për të kryer detyrën prindërore bëhet e paaftë për punë ose ka mbushur moshën 50 vjeç, rezervon përgjithmonë të drejtën e pensionit familjar. E veja/e veja që ka humbur të drejtën e pensionit familjar në bazë të ushtrimit të detyrës prindërore pas mbushjes së moshës 45 vjeç, fiton të drejtën e pensionit familjar kur mbush moshën 50 vjeç.

Fëmija fiton, pra përdor të drejtën e pensionit familjar:

deri në moshën 15 vjeç dhe nëse është në shkollë deri në moshën 26 vjeç ose nëse para vdekjes së personit të siguruar ka qenë i paaftë për punë ose paaftësia e tillë ka ndodhur brenda një viti nga dita e vdekjes së personit të siguruar.

Nëse shkollimi i fëmijës është ndërprerë për shkak të sëmundjes, mund të fitohet e drejta e pensionit familjar, pra i takon gjatë pushimit mjekësor deri në moshën 26 vjeç, si dhe gjatë atyre viteve, por më së shumti, për aq kohë sa koha e rregullt e shkollimit ka humbur për shkak të sëmundjes. Fëmija që ka ndërprerë shkollimin për shërbimin vullnetar të ushtarakut i paguhet pensioni familjar gjatë asaj kohe.

Nëse gjatë ushtrimit të së drejtës së pensionit familjar, fëmija bëhet i paaftë për punë, ai rezervon përgjithmonë të drejtën e pensionit familjar.

Një fëmijë me aftësi të kufizuara ka të drejtë për pension familjar pas përfundimit të marrëdhënies së punës.

Prindi, të cilin personi i siguruar, pra përfituesi i pensionit, e mban deri në vdekje, fiton të drejtën e pensionit familjar, nëse:

deri në vdekjen e të sigurvearit, gjegjësisht përfituesit të pensionit, të ketë mbushur moshën 55 vjeç dhe është më i ri se 55 vjeç dhe nëse deri në vdekjen e të sigurvearit, pra përfituesi i pensionit ka qenë i paaftë për punë.

Masa e pensionit familjar përcaktohet si përqindje e bazës që përbën pensionin e pleqërisë ose të invaliditetit: 70% për një anëtar të familjes dhe për çdo anëtar tjetër 10%, por jo më shumë se 100% e bazës.

Për fëmijët pa dy prindër, pensioni paushall i fituar nga njëri prind rritet për një pjesë të pensionit që prindi tjetër përdorte ose do të përdorte, për:

dy fëmijë, 20%

tre fëmijë, 30%

katër ose më shumë fëmijë, 40%.

Kur pensioni familjar përdoret nga tre ose më shumë anëtarë të familjes, masa e pensionit familjar nuk mund të jetë më e vogël se 40% e bazës së pensionit të të sigurvearit të vdekur.

Si bazë për përcaktimin e pensionit familjar nga një i siguruar që ka një periudhë shërbimi pensioni më pak se 15 vjet dhe nuk plotëson kushtin e pensionit të invaliditetit, merret pensioni i pleqërisë i llogaritur për një periudhë shërbimi pensioni 15-vjeçar.

2.2 Historiku i sistemit pensional

Ndryshimet socio-ekonomike në Republikën e Maqedonisë në fillim të viteve '90-të të shekullit të kaluar, kanë ndikuar në destabilizimin financiar dhe këto probleme kanë qenë të pranishme në vitin 1993 po në këtë vitë ka pasur ndryshime në Ligjin e Sigurimit Pensional Invalidor të Republikës së Maqedonisë. Në vitin 1993 u vu re vonesa me periudhë më të gjatë, vlera e së cilës ishte 2.451,19 milion denarë, me ç'rast u aprovua vendimi që të fillojë pagesa me tri periudha, që nga fundi i vitit 1993. Në këtë kohë u shfrytëzuan edhe pjesët e mjeteve të rezervave të detyrueshme nga akcizat e naftës dhe derivateve, me qëllim që të sigurohen të ardhura shtesë dhe të krijohet stabilitet. Faktorët socio-ekonomike u krijuan si rezultat i asaj që shumë pensionistë kishin paraqitur teprica teknologjike dhe kalimi nga ekonomia e planifikuar në ekonominë e tregut të lirë kishte ndikuar në rritjen e numrit të pensionistëve, të cilët në këtë kohë shumë firma të sektorit private dhe publike kishin falimentuar. Në fillim të vitit 1997 me ndryshimet e reja ligjore kishte filluar të ndihet efekti pozitiv i reformës së re, mirëpo ajo që në vazhdimësi ka qenë e pranishme në sistemin pensional por dhe që paraqitej si problem, ishte se sigurimi pensional e invalidor u aplikua me jetëgjatësi shumë të shkurtër, si pasojë e ligjeve dhe obligimeve që asnjëherë nuk i kanë paraparë rreziqet e mundshme që mund të paraqiten gjatë fazës së implementimit të sistemit pensional.

Në këtë periudhë të destabilizimit financiar, ndodhen edhe destabilizime në tregun e punës, siç ishin: numri i të siguruarve nuk përafrohej me pensionistët, paraqitja e teprice teknologjike në tregun e punës, për shkak të vonesës së pagave ndaj të punësuarve me automatizem vonoheshin edhe kontributet për anëtarët në Fondin për Sigurim Pensional Invalidor të Republikës së Maqedonisë, që ishin burim i vetëm i financimit të pensioneve invalidore të të siguruarve. Kjo gjendje ka ndikuar dukshëm në të ardhurat dhe në rritjen e shpenzimeve në fonde, e cila ka krijuar shkallë të lartë të jolikuiditetit të pagesës së pensioneve. Sipas burimeve në këtë gjendje destabilizimi, 43 ndërmarrje publike kishin falimentuar dhe 30.860 punëtorë ishin të larguar nga puna. Shpenzimet për pensionistët ishin rritur dhe buxheti do të arrinte deri 13%.

E gjithë kjo analizë tregon se në të ardhmen në Republikën e Maqedonisë nuk mund të arrihet që pensionistëve të ardhshëm t'u paguhen pensionet në bazë të ligjit për pension; ky fenomen paraqet një destabilizim financiar. Në këtë periudhë u paraqitën destabilizimet financiare në tregun shoqëror dhe në tregun social, Banka Botërore dhe Fondi Monetar Ndërkombëtar shprehen vullnetin për ta ndihmuar Republikën e Maqedonisë në procesin e reformës pensionale. Aktivitetet e para për reformën pensionale Banka Botërore i kishte filluar në vitin 1993 në bashkëpunim me Fondin e Sigurimit Pensional Invalidor të Republikës së Maqedonisë, i cili i kishte vonuar pensioner. Fondi Monetar Nderkombetar (FMN) dhe Banka Botërore (BB) vunë në presion qeveritarët për të ndihmuar në zgjidhjen e çështjes së pensioneve me qëllim për të krijuar ekuilibrin financiar makroekonomik (Banka Botërore, Dokument për projekt kreditor për mbështetje të sektorit social e Fondit Pensional Invalidor të Republikës së Maqedonisë 1997. Banka Botërore Raport për ndihmë teknike të reformës pensionale në Fondin Pensional Invalidor të Republikës së Maqedonisë 2002).

Ndryshimet e thella ekonomike dhe politike në Republikën e Maqedonisë në vitin 2000 e bënë të domosdoshme nevojën për reformë pensionale nga sistemi i tranzicionit ekonomik të veprimtarisë PAYG në sistemin e financimit kapital të sigurimit pensional. Kjo temë shpjegon arsyet kryesore të reformës pensionale dhe të krijimit të sistemit pensional të reformës. Për këtë qëllim në Republikën e Maqedonisë në vitin 2002 hyn në fuqi Ligji për Financimin e Obliguar Kapital të Fondit Pensional. Procesi i reformës pensionale në Republikën e Maqedonisë është burim i Bankës Botërore. Situata me të cilën është ballafaquar Republika e Maqedonisë i detyroj qeveritarët që të kërkojnë ndihmë nga shtetet e zhvilluara me qëllim të zgjidhjes së problemit dhe të stabilizimit financiar. Sistemi pensional në Republikën e Maqedonisë ka vepruar pothuajse 50 vite; mirëpo, në kontinuitet ka patur ndërhyrje në ndryshimet ligjore në pensione dhe në tregun e punës, gjithmonë duke patur parasysh që këto ndryshime nuk kanë qenë të rastësishme. Në atë kohë ishin krijuar ndryshime për efikasitet të reformës pensionale invalidore të të siguruarve, por edhe ishin paraqitur si nevojë për ndryshim.

Në vitin 1991 Republika e Maqedonisë filloi themelimin e një sistemi të pavarur të sigurimit pensional dhe invalidor me themelimin e Fondit për sigurimin pensional dhe invalidor të Maqedonisë (PIOM). Që nga viti 1994, sistemi i pensioneve në vend është rregulluar me Ligjin për sigurimin pensional dhe invalidor, i cili ka pësuar ndryshime dhe ndryshime të rëndësishme në vitet në vijim. Pas reformave të zbatuara në vitin 2000, përveç PIOM-it (i cili është shtetëror dhe menaxhohet), në sistemin e pensioneve janë integruar edhe fondet private të pensioneve.⁶

Si rezultat, sistemi aktual përbëhet nga tre shtylla:

Shtylla 1-njihet si Skema e Pensioneve Statutore. Ai përbëhet nga sigurimi i detyrueshëm, i cili i paguhet PIOM-it, dhe gjenerohet përmes parimit të solidaritetit të gjeneratave - paguaj sa të shkoni (PAYG), duke ofruar përfitime të lidhura me të ardhurat bazuar në kohëzgjatjen e shërbimit. Kontributet e pagave të sigurveve përdoren për të paguar pensionet e pensionistëve aktualë dhe të ardhshëm. Shtylla e parë siguron një pjesë të pensionit të pleqërisë, përfitimit të pensionit të invaliditetit dhe të të mbijetuarve, si dhe përfitimin e pensionit minimal. Është i detyrueshëm për të gjithë personat ekonomikisht aktivë, duke përfshirë të gjithë të punësuarit, të vetëpunësuarit dhe fermerët.

Shtylla 2-njihet edhe si Skema e Pensionit të Financuar me Statutar. Është gjithashtu një skemë e detyrueshme dhe e financuar plotësisht e sigurimit pensional, e cila drejtohet nga (njëra nga dy) kompanitë private të pensioneve të mbikëqyrura nga shteti, duke ofruar përfitime të lidhura me kapitalin e përllogaritur pensional. Shtylla e dytë paguan një pjesë të pensionit të pleqërisë. Që nga janari 2003, të gjithë sigurvezit paguajnë një pjesë të kontributeve të tyre (7%) në fondet private të pensioneve. Të gjithë të tjerët mund të zgjedhin nëse do t'i bashkohen ose jo skemës së pensioneve të financuara me ligj. Në vitin 2019, shtylla e dytë e pensioneve përbëhej nga tre kompani për menaxhimin e fondeve pensionale: Sava Pension Company, KB First Pension Company dhe Triglav Pension Company. Më 30 nëntor 2019, numri i përgjithshëm i anëtarëve në shoqëritë private të pensioneve ishte 507,439. Pra, vlera e mjeteve neto në fondet pensionale të detyrueshme (shtylla e dytë) arriti në 74,889 miliardë denarë (rreth 1,22 miliardë euro).

⁶ [About Us | PIOM](#)

Shtylla 3, e cila njihet edhe si Skema e Pensionit Suplementar, u prezantua në vitin 2007. Është një sigurim pensioni vullnetar dhe plotësisht i financuar, i cili përfshin si skemat personale (për personat ndërmjet 15 dhe 70 vjeç) ashtu edhe skemat profesionale. Përfitimet e paguara nga skema e pensioneve suplementare janë të ngjashme me ato të shtyllës së dytë, me të vetmin ndryshim që anëtarët e skemës së pensioneve vullnetare mund të vendosin të tërheqin asetet e akumuluar nga llogaritë individuale të shtyllës së tretë si një shumë e përgjithshme, e cila nuk lejohet në detyrimin. Në vitin 2019 kishte dy fonde pensionale vullnetare në vend: Sava pension plus dhe KB Fondi i parë i hapur vullnetar pensional – Shkup. Deri më 30 nëntor 2019, në shtyllën e tretë (fondet pensionale vullnetare) kanë qenë gjithsej 24.998 persona, mjetet neto të të cilëve kapin vlerën prej 1,91 miliardë denarë (31,07 milionë euro).

Arsyeja kryesore e krijimit të shtyllës së dytë dhe të tretë dhe futjes së fondeve private në sistemin e pensioneve ishte nevoja për të rritur fondet e pensioneve duke lejuar fondet private të pensioneve të investojnë paratë e siguruesve në instrumente të ndryshme si aksione, reciproke, fondet dhe letrat me vlerë.

Sistemi i sigurimit pensional dhe invalidor zbatohet përmes Fondit për sigurim pensional dhe invalidor të Maqedonisë së Veriut, i cili nga viti 1991 është aderues i ish-Shoqatës Vetëqeverisëse të Interesave të Sigurimeve Pensionale dhe Invalidor të Maqedonisë së Veriut.

Ligji për sigurimin pensional dhe invalidor rregullon në mënyrë uniforme të drejtën për sigurim pensional dhe invalidor për të gjithë të siguruarit e tij. Punët administrative, financiare, profesionale dhe të tjera në realizimin e sigurimit pensional dhe invalidor në territorin e Republikës së Maqedonisë së Veriut i zbaton Shërbimi profesional i Fondit i përbërë nga Zyra Qendrore dhe njësitë rajonale.

2.3 Analizë e sistemit pensional të Republikës së Maqedonisë Veriore: reformat dhe struktura e tij

Sistemi pensional dhe nevoja për reformën pensionale, që pikërisht është e përqendruar në domethënien dhe në rolin e Fondit Pensional Invalidor dhe në jetën sociale shoqërore e politike në Republikën e Maqedonisë ishte e domosdoshme, sepse cilësia e jetës së një individi në vetvete përmban dimensione të shumta në të cilat siguria ekonomike përfshin qasjet e drejtpërdrejta deri tek mundësia e tregut të punës dhe qasja e drejtpërdrejtë në sistemin pensional efektiv. Të gjitha sistemet pensionale në rajon dhe në botë po ballafaqoheshin me rrezikun nga tronditjet makroekonomike, tronditjet demografike dhe ato politike. Vendet e zhvilluara e paraqitën si funksion të Shkallës së qëllim që të garantohet siguri sociale dhe materiale për gjeneratat momentale dhe Parë sistemin pensional, i cili i siguron qytetarëve të ardhura të sigurta për pleqërimi 50% gjeneratat e ardhshme të pensionistëve me kohe te gjate.

Planet financiare në sistemin pensional të Republikës së Maqedonisë po ballafaqohen me rrezikun plotësues, veçanërisht me rrezikun gjatë menaxhimit të mjeteve, rrezikun investues dhe rrezikun nga tregjet e anuiteteve. Edhe sistemi pensional në Republikën e Maqedonisë pikërisht ishte i përfshirë nga situata ekonomike, sociale, dhe politike e shtetit. Në dekadën e fundit sistemi pensional në Republikën e Maqedonisë kishte shfaqur sinjalet e para të destabilizimit financiar, politik dhe atij pensional. Ndryshimet e para u shfaqën me ndërhyrjet ligjore, duke bërë ndryshime të shpeshta dhe vendime të shpeshta në aspektin social dhe në atë pensional. Shteti filloj të kufizojë ligjin për pensionim dhe gjithashtu që ky kufizim rezahoj edhe tek popullata Republika e Maqedonisë filloj të ndryshojë moshën e pensionimit si dhe përllogaritjen e përqindjes së pensionimit. Të gjitha këto ndryshime kanë ndodhur si rezultat i kalimit nga sistemi pensional i tranzicionit në sistemin ekonomik të reformuar. Kjo është pothuajse një revolucion, ngaqë ndryshuan te gjitha elementet sociale, pensionale dhe instruksionet, që pas ndryshimit të transformimit vjen në shprehje evoluimi i sistemit pensional me kapital plotësisht të financuar dhe me fazat e implementimit 12 reformes pensionale.

Faktor shumë i rëndësishëm, i cili ka krijuar jostabilitet financiar, por që dukshëm kishte nevojë për reforme pensionale, ishte ai që i përkiste spektrit social në Republikën e Maqedonisë ku bën pjesë struktura e plakjes së popullitës, që shoqërohet edhe me shfaqjen e krizës së pleqërnë, dhe që është edhe njëra nga karakteristikat kryesore demografike që sjell hapa konkretë dhe të nevojshëm për reformën pensionale, e cila është dhe amalgama e krizës pensionale.

Problemi që shkakton mitje të shpenzimeve për pension është rezultat i trendeve afatgjate jetëgjatësia më e madhe, norma e zvogëluar e mortalitetit, pensione para kohe dhe kujdesi më i mirë mjekësor. Kjo krizë pensionale nuk është e mundur të funksionojë në sistemet pensionale, për shkak të mungesës së shumë elementeve, të cilat nuk mund t'i përshtaten realitetit pensional. Struktura e plakjes së popullatës ka vanhinëri të plotë nga nataliteti mortaliteti, migracioni popullor dhe nga emigrimi. Duke përdorur këto elemente ka mundësi të përmirësohet jostabiliteti demografik si: ulja e mortalitetit, mitja e numrit të lindësive, ulja e përfshirjes së personave me moshë të vjetër në fuqi punuese, ulja e shpenzimeve pensionale.

Problemet në realizimin e reformës së pensioneve

Eficimca dhe shpejtësia në realizimin e reformës pensionale në sistemin pensional luajnë rolë të rëndësishëm në procesin e transformimit nga sistemi Pay-As-You-Go në Kapitalin Financiar të Sigurimit Pensional (KFSP) me qëllim zhvillimin e tregut të kapitalit, zhvillim i cili është bazament i procesit të privatizimit të kompanive shtetërore (Statemi i financuar në Shqipëri: Ibrahimi vendesguvernator 1 part i Bankës së Shqipërisë: Drini Salla anar KM Bankes së Shqipërisë 231) Që të realizohet reforma e pensioneve ishte e nevojshme që disa probleme duhet të merreshin në konsideratë. Problemet janë Menaxhimi dhe funksionimi tranzicionit të kapitalit në sistemin financiar të sigurimit pensional, sistemi i cili kërkon bënime shtesë financimi i buxhetit, përfitimet e sistemit ekzistues PAYG janë bono formale të qeverisë. Në teori buxheti i çdo vendi reflekton jo vetëm në borxhin e tij formal, por edhe në barshin e tij të inkuadruar për pensionet PAYG dhe për përfitimet e ngjashme.

Qeveria mund ta financoje koston e tranzicionit duke kerkuar kredi në vend dhe jashtë vendit, por duke pasur në konsideratë se edhe ky lloj i menaxhimit bartë në vete koston financiare; Rritja e masës së kontributeve për pension 18 një vendi, mund të kryejë përzgjedhjen e financimit të një pjese ose të gjithë koston së tranzicionit, duke e ngritur në total masën e kontributit. Ky lloj i menaxhimit ka pasur pasoja në rritjen e informalitetit në shumë vende, si rrjedhim i së cilës është kostoja e kolonës së dytë, e cila duhet të bulohet brenda masës ekzistuese të kontributit; • Reduktimi i shpenzimeve në kolonën e parë, pasojat e tranzicionit i bartin pensionistët dhe punonjësit më të moshuar, zakonisht ata të moshës më të moshuar për dalje në pension, tek të cilët indeksimi i pensioneve është më pak gjenero (Xhamart, Trajektoreset e pensioneve në Ballkanin Perëndimor). Këtoqortë e reformës pensionale Reforma pensionale është mundësuar nga trupi ndihmës i formuar nga Komiteti për reformën pensionale në përbërje të anëtarëve dhe specialistëve nga Ministria për Punë dhe Politike Sociale Fondit për Sigurim Pensional lavalidor 18 Republikës së Maqedonisë Ministrisë së Financave, Komisionit të Letrave me Vlerë, Bankas Popullore dhe nga konsulentë ndërkombëtarë, anëtarë dhe ekspertë nga Banka Botërore Komiteti i kishte caktuar obligimet e tij e sidomos opsionin më të mirë për reformën pensionale duke i kryer matjet dhe duke parashikuar në mënyrë të drejtë rrezikun. Nga situata e paraqitur në Republikën e Maqedonisë, ku në tërësi shpenzimet tranzicionale pensionale gradualisht do 12 duhet të ndryshohen, Komiteti Social për Reforme Pensionale merr vendim për refonën pensionale, e cila paraqet bazën për ndryshimin e Ligjit për Pension dhe Sigurim Invalidor të vitit 2000 e në vazhdim.

Këtoqortë e reformës pensionale për vënien në funksion praktik të kapitalit financiar të sigurimit pensional janë ekspertë të vendit, të cilët kanë njohuri për gjendjen financiare të sigurimit pensional dhe që njëkohësisht kanë përvojë edhe nga shtetet e tjera. Komiteti për Reformë kishte filluar me diskutimet për reformën e sistemit pensional nga disa organizata joqeveritare (SOZHM organizatë e gruas, ECE lobi i gruas, Organizata e Gruas Shqiptare, Organizata e Gruas Turke, Organizata e Gruas Sipërmarrëse, Instituti i Politikës Sociale dhe Fakulteti i Drejtësisë) pjesa më e madhe ka qenë mënyra e menaxhimit, e ruajtjes së mjeteve, ndarja e mjeteve në dy fondet pensionale, mënyra e tërheqjes së mjeteve (tërheqje e programuar apo me anuitet), garancia e kthimit të mjeteve.

Diskutimi më i rëndësishëm ka qenë me Fondin për Sigurim Pensional Invalidor në Republikën e Maqedonise (FSPIRM) rreth themelimit të shoqërisë që menaxhon fondet pensionale, diskutimi rreth depozitarit, shoqërisë së sigurimit dhe avokatit të popullit, me qëllim që qytetarëve duhet t'u ofrohet siguri pensionale me cilësi të lartë. Interesimi më i madh është i fokusuar në bankat depozitare, që njëherit do të menaxhojnë dhe do të investojnë mjetet e anëtarëve, kurse nga ana tjetër luan rol edhe Trupi Rregullator i Mbikëqyrjes së Fondeve Pensionale, Agjencia për Supervizion i Kapitalit Financiar të Sigurimit Pensional Pjesa praktike e reformës së pensioneve shoqërore si model është huazuar nga shtetet e tjera, të cilat vetëm e kanë aplikuar sistemin pensional në aspektin praktik, modelin e sistemit pensional me kapital financiar dhe që i njëjti model u ka sjellë përfitime sociale dhe pensionale. Pas të gjitha këtyre hapave për proces të implementimit të reformës pensionale vjen në shprehje funksionimi i plotë i reformës, edhe atë përmes mënyrës së edukimit të punësuarve, trajnimit të grupit reformues, punës praktike, si dhe nëpërmjet programeve të veçanta kompjuterike, të cilat do t'i përpilojnë individë e sektorit të IT-së, që janë të specializuar në fushën sociale, bankare dhe që kanë njohuri të përgjithshme për Trupin Rregullator dhe për funksionimin e supervisorëve.

Kapitulli i tretë:

Sistemet Pensionale të shteteve Evropiane

1. Sistemi pensional i Austrisë
2. Sistemi pensional i Gjermanisë
3. Sistemi pensional i Kroacisë
4. Sistemi pensional i Slovenisë
5. Sistemi pensional i Greqisë
6. Sistemi pensional i Suedisë

Kapitulli i Trete: Sistemet Pensionale të shteteve Evropiane

3.1 Sistemi pensional i Austrisë

Në Austri, si në shumicën e vendeve të tjera evropiane, "Modeli me tre shtylla" është modeli i njohur për sigurimin e pensionit:

- Shtylla e parë (publike) financohet nga taksat (20 %) dhe kontributet e sigurimeve shoqërore (80 %).
- Shtylla e dytë – profesionale – financohet nga kontributet e punëdhënësit dhe punëmarrësit dhe bazohet në marrëveshje kolektive. Kjo shtyllë e dytë si dhe shtylla e tretë financohet.
- Shtylla e tretë: sigurimi individual i pensionit.

Në Austri sigurimi i pensionit profesional (shtylla e dytë) është i mundur nëpërmjet fondeve të pensionit, rezervës së bilancit të punëdhënësit, sigurimit të jetës dhe kontributeve më të larta vullnetare në sistemin publik të pensioneve. Përpara krijimit të fondeve të pensioneve në Austri, përfitimet e pensioneve profesionale financoheshin pothuajse ekskluzivisht nga rezervat e bilancit. Pothuajse të gjitha kompanitë më të mëdha tani kanë transferuar skemat e tyre të pensioneve profesionale në fondet e pensioneve. Këto ditë SME-të janë gjithnjë e më shumë të interesuara për fondet e pensioneve.⁷

Fondet e pensionit duhet të krijohen në formën ligjore të një shoqërie aksionare. Mund të dallohet midis fondit të pensionit me shumë punëdhënës dhe fondit të pensionit të një punëdhënësi të vetëm. Fondet e pensionit me shumë punëdhënës janë ato që nuk kufizohen vetëm në një kompani të caktuar, por që mund të ofrojnë sigurime për pensionin profesional për çdo firmë të interesuar. Fondet e pensioneve janë kryesisht degë të sigurimeve dhe bankave. Sot kemi 5 fonde pensioni me shumë punëdhënës dhe 3 fonde pensioni me punëdhënës të vetëm. Fondet e pensionit të një punëdhënësi të vetëm u zhvilluan ngadalë, por në mënyrë të qëndrueshme. Fondet e pensionit të një punëdhënësi të vetëm janë të kufizuara në një kompani të caktuar për sa i përket ofrimit të ofrimit të pensionit profesional.

⁷ <https://www.wko.at/branchen/bank-versicherung/vorsorgeverband/pensionskassen/kassen/pension-funds-in-austria.html>

Modeli i fondit të pensioneve është modeli i njohur ndërkombëtar për sigurimin e provigjoneve të pensionit, pasi jep një fitim të mirë në terma afatgjatë, ofron siguri të lartë, transparencë dhe të drejtën e bashkëvendosjes për kompaninë dhe për përfituesin. Krahasimi me vendet me një traditë të gjatë të fondit të pensioneve tregon një potencial të lartë për zhvillimin e ardhshëm.

Legjislacioni në Austri

Problemet në financimin e shtyllës së parë nga kontributet e punonjësve dhe nevoja në rritje e sigurimeve publike pensionale për burime shtesë të siguruara kryesisht nga taksat për pagesën e pensionit, kërkuan legjislacionin modern të pensioneve profesionale në Austri. Pas diskutimeve të stërzgjatura politike me një pjesëmarrje aktive të Partnerëve Socialë, Pensionskassengesetz (Akti Pensionskassen) dhe Betriebspensionsgesetz (Akti i Betriebspensions) hynë në fuqi më 1 korrik 1990.

- Akti Pensionskassen-është kuadri ligjor për krijimin dhe funksionimin e një fondi pensioni, ndërsa
- Akti i Betriebspensions-është kuadri ligjor social dhe i punës i dispozitave të pensionit profesional.

Përpara se të nënshkruhet kontrata e fondeve pensionale, punëdhënësi dhe punëmarrësit duhet të vendosin nëpërmjet "Betriebsvereinbarung" (kontratë e nënshkruar nga përfaqësuesit e punonjësve të një firme të caktuar dhe firmës) ose përmes kontratës model për kontributet specifike dhe përmbushjen. të detyrimeve.

Ky konsensus është baza për kontratën që duhet të nënshkruhet ndërmjet punëdhënësit dhe fondit pensional. Punëdhënësit me më shumë se 1000 të punësuar në firmën e tyre mund të krijojnë fondin e tyre të pensionit (fond pensioni me një punëdhënës të vetëm).

Kontrata e fondit të pensionit ka të bëjë me pagesat e kontributeve, përmbushjet, rregulloret e investimeve, kostot administrative dhe transformimet e kandidaturave. Çdo kontratë fondi pensioni duhet të ofrojë një dispozitë pensioni për punonjësin dhe gjithashtu një skemë të sigurimeve shoqërore për personat në ngarkim të punonjësit.

Kontributet në parim bëhen kryesisht nga punëdhënësi, por punëmarrësi mund të kontribuojë edhe në pensionin e tij të ardhshëm duke paguar shuma të cilat nuk duhet të kalojnë shumën e punëdhënësit.

Kontributet e paguara nga punëdhënësi nuk janë të aksesueshme për punëdhënësin ose kreditorët e tij në asnjë fazë të mëvonshme. Kontributet administrohen në një person juridik të veçantë (grupi i investimeve dhe ndarjes së rrezikut). Çdo përfitues merr një llogari pensioni e cila ndahet në kontributet e punëdhënësit dhe kontributet e punonjësit (dallimi është i nevojshëm për arsye tatimore). Një herë në vit përfituesi merr një informacion me shkrim për llogarinë.

Pagesat e një shume të madhe lejohen vetëm në dy raste:

- Kur shuma e parave të kontribuuara nuk është më shumë se 12.600 euro.
- Kur një person me të drejtë për pension të vejushë rimartohet.

Kontributet e përcaktuara: Madhësia e pensionit nuk është e përcaktuar paraprakisht. Shuma e kontributeve të paguara në sistem, rritja e vlerës dhe norma e interesit janë të rëndësishme për masën e pensionit në fund të ditës.

Përfitimet e përcaktuara: Shuma e parave që do të marrë përfituesi është fikse. Nga kjo shumë duhet llogaritur pagesat mujore të kontributeve. Nëse ka mungesë financimi, punëdhënësi duhet të paguajë shuma shtesë.

Rregulloret e investimeve të Aktit Pensionskassen parashikojnë një devijim në rrezik. Rregulloret e vlerësimit janë të orientuara në parimin e vlerës ditore, një garanci për vlerën e vërtetë.

Mbikëqyrësi i fondit të pensioneve është një organ i jashtëm i financuar nga vetë institucionet e mbikëqyrura, i quajtur Autoriteti i Tregut Financiar.⁸

Plani i biznesit i fondit pensional duhet të jetë i shkruar nga një ekspert i fushës së matematikës dhe duhet të miratohet nga mbikëqyrja. Përmbushja e planit të biznesit mbikëqyret nga një ekspert shtesë matematike (actuar) dhe një kontrollues i pavarur.

⁸ <https://www.wko.at/branchen/bank-versicherung/vorsorgeverband/pensionskassen/kassen/pension-funds-in-austria.html>

Përveç kësaj, çdo fond pensional ka një rishikim të brendshëm. Përfituesit kanë të drejtë të dërgojnë një përfaqësues në bordin e besuar. Dhe së fundi fondet e pensioneve organizohen ligjërisht si korporata aksionare.

Një person ka të drejtë për pension, nëse kontributet janë paguar për të paktën 180 muaj. (Atje janë përjashtime për personat me aftësi të kufizuara dhe personat që kanë pësuar një aksident në punë.) Nga këta 180 muaj, 84 muaj duhet të vijë nga punësimi (ose periudha kontributesh me cilësi të ngjashme). Mund të vijnë 96 muajt e mbetur nga periudha të tjera kontributesh, të tilla si papunësia, pushimi mjekësor, shërbimi ushtarak ose periudha e rritjes së fëmijëve.

Në Austri, mosha ligjore e pensionit është 65 vjet për burrat dhe 60 vjet për gratë. Mosha e daljes në pension për femrat do të rriten në mënyrë graduale nga 60 në 65 midis viteve 2024 dhe 2033.

Llogaritja e përfitimit të lidhura me fitimet

Çdo vit, 1,78 % e të ardhurave vjetore bruto të një personi transferohen në llogarinë individuale të pensionit. Fitimet e kaluara vlerësohen në përputhje me rritjen e fitimeve, përveç vitit të daljes në pension dhe vitit para daljes në pension. Kontributet janë të pagueshme deri në një kufi prej 75 180 euro). Nuk ka kredi nëse bruto fitimet janë nën pragun për punë marginale.

Statistikat

Shifrat kryesore për vitin 2022:

- Asetet e administruara: 24 miliardë euro
- Përfitues: 904.583
- Pensionistë: 136.871
- Pagesat e pensioneve: 847 milionë euro – Fondet e pensioneve janë paguesit më të mëdhenj të pensioneve private në Austri.

Pensionistët me përfitime të ulëta të lidhura me të ardhurat marrin një shtesë të testuar nga mjetet (Ausgleichszulage) nëse shuma e përfitimit të pensionit bruto dhe e të ardhurave nga burime të tjera (zbatohen disa përjashtime) mbetet më poshtë 966,65 euro në muaj për një familje beqare (1 472,00 euro për çiftë). Pensionisti merr një transfertat e kompensimit në mënyrë që të ardhurat totale të pensionistit të jenë të barabarta me vlerën e pragut.

Në vitin 2020 u prezantua një formë shtesë e një rimbushjeje të testuar me mjete. Pensionistët (vetëm beqarë familjet) me të paktën 360 muaj kontributi (30 vjet) kanë marrë një minimum prej 1 080 euro. Pensionistët në një familje të vetme me të paktën 480 muaj kontributi (40 vjet) ka marrë një minimum prej 1 315 euro (1 782 euro për çifte).

Pensioni i parakohshëm

Pensionimi i parakohshëm aktualisht është i mundur për arsyet e:

1. Kontributet e sigurimit afatgjatë (“Langzeitversichertenpension - Hacklerregelung”), aktualisht kërkojnë 44 (gratë)/45 (burra) vite kontribut ose më shumë. Mosha e pensionit të parakohshëm është 62 vjeç për burrat dhe 59 vjeç për gratë, duke u rritur gradualisht në 62 vjet (4.2% zbritje në vit më parë mosha ligjore e pensionit).
2. Punë e vështirë fizikisht (Schwerarbeitspension), një periudhë kontributi prej 45 vitesh sigurimi ose më shumë nevojitet. Për më tepër, brenda 20 viteve të fundit para aplikimit duhet të jenë të paktën 10 vite pune të vështirë fizikisht. Mosha më e hershme e mundshme e daljes në pension është 60 vjeç. Ka një zbritje prej 1,8% në vit para moshës së pensionit të ligjshëm. Për gratë kjo skemë do të jetë e rëndësishme vetëm nga viti 2024 e në vazhdim.
3. Punë e vështirë fizikisht e kombinuar me periudha sigurimi afatgjatë të paktën 40 (gra)/45 (burra) vite kontributi ose më shumë (“Langzeitversicherungspension mit Schwerarbeit”), mosha e daljes në pension është 60 vjet për burrat, 55 vjet për gratë. (1.8% zbritje në vit). E mundur vetëm për meshkujt e lindur pas 31 dhjetor 1953 dhe para 1 janarit 1959 dhe gra të lindura pas 31 dhjetorit 1958 dhe përpara 1 dhjetor 1964.
4. Korridor-pension (“Korridorpension”), në moshën 62 vjeç, kur ka të paktën 40 sigurime, vjet (5.1% zbritje në vit, maksimumi 15.3% për 3 vjet para moshës së pensionit të ligjshëm). Për gratë kjo skemë do të jetë e rëndësishme vetëm nga viti 2028 e në vazhdim.⁹

⁹ <https://www.oecd.org/els/public-pensions/PAG2021-country-profile-Austria.pdf>

Lidhur me madhësinë e saj ekonomike, Austria ka ndoshta nivelin më të lartë në botë të shpenzimeve të pensioneve. Ai kryeson listën e 92 vendeve, që përfshin vendet e OECD-së si dhe vendet më pak të zhvilluara, me 15 % të PBB-së të shpenzuar për pensione.¹⁰

Shpenzimet e larta të Austrisë për pensionet nuk janë për shkak të demografisë. Edhe pse struktura e popullsisë është e pafavorshme me një të pestën e popullsisë mbi 60 vjeç dhe një raport i varësisë së të moshuarve prej gati $\frac{1}{4}$ nuk është e jashtëzakonshme në Evropë. Gjermania, për shembull, ka pothuajse të njëjtën strukturë të popullsisë dhe shpenzon shumë më pak për pensionet. Edhe Suedia, e cila ka strukturën demografike më të pafavorshme në kampionin e 92 vendeve, shpenzon më pak për pensione sesa Austria me pak më pak se 12 % të PBB-së; shpenzimet mesatare të pensioneve të OECD-së janë rreth 10 % e PBB-së.

Ajo që e bën Austrinë liderin e mundshëm botëror në shpenzimet e pensioneve është bujaria e sistemit, e reflektuar në dy tregues kryesorë: raporti i përshtatshmërisë dhe raporti i zëvendësimit. Raporti i pranueshmërisë, i cili mat përqindjen e njerëzve në një grupmoshë të caktuar që marrin pensione, është veçanërisht i lartë nga standardet ndërkombëtare për njerëzit nën moshën normale të pensionit, për shkak të përdorimit të gjerë të pensionit të parakohshëm. Masa në të cilën austriakët kanë marrë pensionin e parakohshëm është e jashtëzakonshme: 85 % e meshkujve dhe 70 % e femrave dalin në pension para moshës 65/60 vjeç të pensionit.

Mosha mesatare e daljes në pension ka rënë në 58.5 vjet për burrat dhe 57.1 vjet për gratë. Nga meshkujt e moshës 60-64 vjeç, vetëm 12 % janë ende në punë.¹¹ Kështu, një nga problemet e Austrisë është se një pjesë e madhe e të gjithë pensionistëve nuk e kanë mbushur ende moshën e pensionit. Pensionimi i parakohshëm ka shërbyer si një valvul shpëtimi për tregun e punës, por me një kosto të lartë buxhetore.

Pensionistët marrin një përqindje të lartë të të ardhurave të tyre (deri në 80 % të mesatares së 15 viteve më të mira të të ardhurave) Për më tepër, niveli i pensioneve është rritur për disa kohë më shpejt se të ardhurat nominale të atyre që ende punojnë.

¹⁰ World Bank(p.343)

¹¹ Bundesministerium für Arbeit und Soziales(p.106)

3.2 Sistemi pensional i Gjermanisë

Gjermania krijoi sistemin e parë të Sigurimeve Shoqërore në vitin 1889, sigurimi publik i pensionit ka qenë "pay-as-you-go", me pensionet aktuale të pensionistëve të paguar nga primet aktuale të atyre që nuk kanë dalë ende në pension. Aktualisht rreth 85% e fuqisë punëtore është e regjistruar në Sigurimin Publik të Pensionit (gesetzliche Rentenversicherung GRV). Nëpunësit civilë, të cilët përbëjnë rreth 9% të forcës së punës, kanë sistemin e tyre të pensioneve dhe të vetëpunësuarit, të cilët përbëjnë rreth 9% të forcës së punës, janë kryesisht të vetësiguruar (por lejohen të marrin pjesë në GRV).¹²

Ekzistojnë tre shtylla të sistemit gjerman të pensionit;

- 1) sistemi i sigurimeve të pensioneve të drejtuar nga qeveria,
- 2) planet e kompanive private dhe
- 3) investimet private të pensionit individual

Shtylla 1: Sistemi ligjor i sigurimit pensional (gesetzliche Rentenversicherung)

Përfitimi ligjor i sigurimit pensional (RV) u paguhet individëve që nga mosha e daljes në pension dhe siguron pagesa bazë prej rreth 70 % të të ardhurave tuaja neto të punës. Ekziston edhe një rrjet sigurie për pensionistët me të ardhura të ulëta. Që nga viti 2005, të gjitha degët rajonale dhe lokale të sistemit të sigurimit publik të pensioneve gjermane janë sjellë nën titullin e unifikuar Deutsche Rentenversicherung.

Pjesëmarrja në RV është e detyrueshme për këdo që punon në Gjermani (dhe shumë punëtorë të vetëpunësuar gjithashtu), me secilin punonjës të vlerësuar në bazë të fitimeve vjetore. Secili duhet të kontribuojë me 18,6 % (punëdhënësi dhe punëmarrësi secili kanë një kontribut prej 9,3 %) të pagës së tyre neto deri në një kufi maksimal të kontributit (Beitragsbemessungsgrenze).

¹² <https://howtogermany.com/finance/pension/retirement-and-pension-system/>

Që nga viti 2023, ky tatim mujor i kontributit është 7.300 euro në shtetet federale të vjetra (perëndimore) dhe 7.100 euro në shtetet lindore. Kjo pabarazi është pjesërisht për shkak të pagave më të ulëta, qeveria federale është zotuar të barazojë kontributet deri në vitin 2024.

Shtylla 2: Pensionet e kompanisë (betriebliche Altersvorsorge)

Komponenti i dytë i sistemit gjerman të pensioneve janë skemat kolektive të pensioneve, në të cilat punëtorët kontribuojnë nëpërmjet punëdhënësve të tyre. Të dizajnuara si një shtesë e planit shtetëror të pensioneve, pensionet e kompanive po bëhen gjithnjë e më të njohura në Gjermani, me rreth 60 % të popullsisë që merr pjesë në një të tillë.

Nuk është e detyrueshme që punëdhënësit të ofrojnë një skemë pensionesh, por subvencionet qeveritare dhe lehtësimet tatimore i bëjnë ato një opsion tërheqës. Këto skema menaxhohen ose nga vetë kompanitë, ose nga shoqatat e pensioneve që operojnë në emër të shumë kompanive.¹³

Shtylla 3: Pensionet private gjermane (private Altersvorsorge)

Komponenti i tretë i sistemit gjerman të pensioneve janë planet private të pensioneve të krijuara nëpërmjet bankave dhe kompanive të sigurimit. Qeveria federale ofron inkurajim si shpërblime dhe stimuj tatimorë për të motivuar popullsinë gjermane për të kontribuar.

Pas një fillimi të ngadaltë që nga fillimi i tyre në fillim të viteve 2000, këto plane private po fitojnë vazhdimisht popullaritet. Në përgjithësi, ekzistojnë dy lloje të planeve private të pensioneve në Gjermani:

▪ Pensioni Riester (Riester-Rente)

I prezantuar në vitin 2002, plani i pensioneve Riester është projektuar si një "mbushje" e pensionit shtetëror, për të zbutur çdo humbje të të ardhurave të shkaktuar nga reformat e pensioneve. Shteti promovon planin Riester përmes bonuseve dhe përfitimeve tatimore. Planin e Pensionit Riester është një plan pensioni i përjetshëm i subvencionuar deri në një shumë prej 2,100 € në vit.

¹³ <https://pensionfriend.de/en/how-do-pensions-work-in-germany.ap>

Të paktën 4% e të ardhurave të personit vendosen në planin e pensioneve, ku qeveria subvencionon 154 € dhe 185 € shtesë për 1 fëmijë (300 € nëse ka lindur pas vitit 2008), prandaj ky mjet pensioni është i përshtatshëm për personat me të ardhura të ulëta, të cilët planifikojnë të përfitojnë për një periudhë të gjatë kohore. Plani i Pensionit Riester vjen në pesë lloje investimi: klasik, i lidhur me njësitë, plani i kursimeve bankare dhe dy lloje të kontratave të kredisë për ndërtim (Wohn-Riester), përfitimi i pensionit që rezulton është 100% i tatueshëm.¹⁴

▪ Pensioni Rürup (Rürup-Rente)

Plani i pensioneve Rürup u prezantua në 2005 për këdo që nuk kontribuon në pensionet shtetërore dhe nuk ka të drejtë për pension Riester, zakonisht përkthyes të pavarur dhe pronarë biznesi. I zhvilluar nga ekonomisti Bernd Rürup, plani (i njohur gjithashtu si Basis-Rente) synon t'u sigurojë vetë-fillestarëve të paktën dispozitat bazë në pleqëri. Shteti e mbështet skemën përmes përfitimeve tatimore.¹⁵ Plani i pensionit Rürup është një plan pensioni jetësor që është më fleksibël se plani Riester. Kjo e bën atë më të përshtatshëm për të vetëpunësuarit dhe përkthyes të lirë.

Plani i Pensionit Rürup vjen në tre varietete investimi: klasik, i lidhur me njësi dhe pensioni i menjëhershëm. Gjatë periudhës së kontributeve, kontributi në këtë formë të planit të pensionit është i zbritshëm nga taksat. Në vitin 2017 shuma maksimale e zbritshme e tatimit që mund të investohej në skemë ishte 23,362 € në vit për beqarët dhe 46,724 € në vit për çiftet e martuara. Kursimet mund të ndahen lirisht midis gruas dhe burrit.

Shuma e zbritjes tatimore po rritet me 2% nga viti në vit nga 60% në 2005 për vitin e parë. Në vitin 2017, 84% e shumës është e zbritshme nga taksat dhe është planifikuar të rritet me hapa 2% deri në vitin 2025.

Kur personi del në pension, një përqindje e caktuar e të drejtës së pensionit është e tatueshme. Në vitin 2016 kjo ishte 74%, por është planifikuar të rritet në 2% deri në vitin 2040. Përqindja e tatueshme përcaktohet nga viti i parë që personi del në pension.¹⁶

¹⁴ <https://www.pensionfundsonline.co.uk/content/country-profiles/germany>

¹⁵ <https://www.iamexpat.de/expat-info/official-issues/pensions-retirement-age-germany#:~:text=A%20year's%20contributions%20at%20the,to%20calculate%20your%20pension%20benefits.>

¹⁶ <https://www.pensionfundsonline.co.uk/content/country-profiles/germany>

Pensionet në përgjithësi i nënshtrohen tatimit mbi të ardhurat. Që nga viti 2005, Gjermania ka ndjekur gjerësisht një politikë "taksimi në rrjedhën e poshtme", ku kontributet për sigurimin e pensionit janë gjithnjë e më shumë pa taksa, ndërsa çdo e ardhur nga pensioni e marrë më vonë në jetë i nënshtrohet tatimit. Kjo është përgjithësisht e dobishme për punëtorët, pasi zvogëlon barrën tatimore gjatë viteve profesionale. Gjatë daljes në pension, të ardhurat janë zakonisht më të ulëta, dhe po ashtu edhe barra tatimore.

Mënyra se si trajtohen të ardhurat nga pensionet për qëllime tatimore në Gjermani varet nga viti në të cilin dilni në pension, sepse përqindja e subjekteve tatimore po rritet gradualisht.

Nëse keni filluar marrjen e pensionit në dhjetor 2005, 50 % e pensionit bruto njihet si e ardhur e tatueshme. Çdo vit që atëherë, përqindja e tatueshme e pensionit është rritur me një pikë përqindje; pra ata që dalin në pension në 2023 duhet të paguajnë taksa për 83 % të të ardhurave të tyre nga pensionet. Nga viti 2040, pensionet për herë të parë do të tatohen plotësisht.

Mosha e daljes në pension në Gjermani

Ashtu si shumë vende të tjera, Gjermania ka shtyrë gradualisht moshën e pensionit të ligjshëm në një përpjekje për të përmirësuar qëndrueshmërinë afatgjatë të sistemit të pensioneve. Aktualisht mosha e daljes në pension në Gjermani është 66 vjeç dhe vlen për personat e lindur në vitin 1958. Kjo do të arrijë në 67 deri në vitin 2031. Përfundimisht bëjnë kushdo që ka dhënë kontribute pensioni për 45 vjet, duke bërë të mundur daljen në pension në moshën 64 vjeç e katër muaj.

Pensionimi i parakohshëm në Gjermani

Është e mundur të dalësh në pension të parakohshëm në Gjermani, me kusht që të kesh dhënë kontribute për të paktën 35 vjet. Nëse zgjidhni të merrni pension të parakohshëm, numri i muajve që ju kanë mbetur deri sa të arrini moshën e pensionit zbriten nga e drejta juaj e pensionit. Ky është ai që njihet si faktori i moshës (Zugangsfaktor) dhe rezulton në një ulje prej rreth 3,6 % në të drejtën tuaj të pensionit për çdo vit që mungon.

Pensionet gjermane & Jetesa jashtë vendit

Është e mundur të merrni përfitime të pensionit gjerman nëse lëvizni jashtë vendit. Shuma që merrni varet nga sa kohë keni kontribuar, sa ka qenë paga juaj dhe në çfarë moshe dilni në pension. Nëse keni punuar në Gjermani për më shumë se pesë vjet, do të merrni një pension shtetëror (Shtylla 1) në përpjesëtim me vlerën e kontributeve që keni dhënë. Teorikisht, ju mund ta merrni këtë pension kudo në botë, por vendndodhja juaj mund të ndikojë në pagesat që merrni. Nëse largoheni nga Gjermania para se të keni bërë kontribute pesëvjeçare, ju keni të drejtë për rimbursim. Ju gjithashtu mund të merrni përfitime pensioni nga fondet e pensioneve të kompanisë (Shtylla 2) dhe planet e pensioneve private (Shtylla 3), në varësi të faktit nëse keni kontribuar në njërin ose të dyja këto. Shuma që merrni varet nga sa keni kontribuar dhe për sa kohë. Zakonisht është e mundur të merrni një pension privat nga jashtë, por marrja ose kontributi në një pension të kompanisë jashtë vendit varet nga punëdhënësi juaj individual.

Sigurimi direkt është një ofrues i jashtëm i pensionit të pakomplikuar, ku punëdhënësi lidh një marrëveshje sigurimi në emër të punonjësit dhe paguan kontribute në kompaninë e sigurimit.

Punonjësi ka të drejtë direkte për përfitimet e përllogaritura sipas kontratës ndaj shoqërisë së sigurimit. Kompanitë e sigurimeve i nënshtrohen mbikëqyrjes nga Autoriteti Federal i Mbikëqyrjes Financiare (Bafin). Rregullore të rrepta sasiore të investimeve zbatohen për sigurimet direkte, p.sh. pjesa e investuar në kapital nuk mund të jetë më shumë se 35%. Kjo vlen edhe për 'Pensionskasse' dhe mjetet e financimit të sigurimit direkt. Fondet e pensionit nuk kanë nevojë të financohen 100% në çdo kohë. Fondet e pensioneve do të lejohen të kenë një nënfinancim deri në 10%. Në këtë rast, kërkohet një plan rikuperimi për një periudhë 10-vjeçare. I njëjti trajtim tatimor zbatohet si në rastin e 'Pensionskasse'.

'Pensionskasse' është mjeti kryesor i pensionit për sigurimin e pensionit privat të sponsorizuar nga punëdhënësi pas premtimit të pensionit të drejtpërdrejtë. 'Pensionskassen' janë kompani të pavarura sigurimesh që i shërbejnë një ose disa punëdhënësve.

Fondi i pensionit të personelit është i krahasueshëm me fondin e pensioneve (shih më poshtë), por ai rregullohet nga Ligji i Mbikëqyrjes së Sigurimeve, ngjashëm me kompanitë e sigurimit të jetës.¹⁷

¹⁷ <https://www.pensionfundsonline.co.uk/>

3.3 Sistemi pensional i Kroacisë

Sistemi i pensioneve përfaqëson një pjesë të rëndësishme të sistemit kroat të sigurimeve shoqërore. Ai përbëhet nga dy shtylla të sigurimit pensional të detyrueshëm dhe një vullnetar. Në dekadat e fundit, sistemi kroat i pensioneve është përballur me një sfidë të madhe në formën e ndryshimeve demografike. Me reformën e pensioneve të zbatuar në vitin 2002, Kroacia kaloi nga një sistem pensionesh i bazuar ekskluzivisht në parimin e solidaritetit ndër breza në një sistem të kapitalizuar të bazuar në llogaritë e vetme të pensionistëve të ardhshëm në 'sistemin e pensioneve me tre shtylla'.¹⁸ Sistemi aktual i pensioneve bazohet në tre shtylla: dy shtyllat e para janë të detyrueshme për çdo shtetas të punësuar të Republikës së Kroacisë, ndërsa e treta i referohet kursimeve pensionale vullnetare me stimuj shtetërorë. Kontributet e të gjithë punonjësve në Republikën e Kroacisë për sigurimin e detyrueshëm pensional (shtylla e parë dhe e dytë) arrijnë në 20% të pagës së tyre bruto, ndërsa secili individ mund të vendosë për shumën e kontributeve të bëra në shtyllën e tretë të pensionit vullnetar.

Shtylla 1 e sigurimit pensional është e detyrueshme dhe bazohet në parimet e solidaritetit ndër breza dhe të kontributeve të përcaktuara. Kontributet e sigurimit pensional në Shtyllën 1 derdhen në Thesarin e Shtetit për pensionet e pensionistëve aktivë. Personat e siguruar vetëm përmes Shtyllës 1 paguajnë 20% të kontributeve të pagës bruto, dhe të siguruarit përmes Shtyllës 1 dhe 2 paguajnë 15% të kontributeve për Shtyllën 1 dhe 5% për Shtyllën 2. Instituti Kroat i Sigurimeve Pensionale është plotësisht përgjegjës për menaxhimin e Shtyllës 1. Përfitimet pensionale nga Shtylla 1 përcaktohen në përputhje me Ligjin e Sigurimeve Pensionale. Sipas skemës statutores të pensioneve (shtylla e parë e sigurimit pensional), ju mund të merrni pensionin e pleqërisë kur të keni mbushur 15 vjet periudhë kualifikimi (burra dhe gra) dhe të keni mbushur moshën 65 vjeç nëse jeni burrë. Nëse jeni grua, mund të kërkonit pensionin e pleqërisë në vitin 2022 nëse keni mbushur 63 vjeç.

¹⁸ <https://hrmod.hr/en/croatian-pension-system/>

Shtylla 2 është e detyrueshme dhe përfaqëson kursime individuale të kapitalizuara që arrijnë në 5% të pagës bruto. Punëdhënësi llogarit dhe paguan kontributet në llogarinë e të siguruarit që mbahet në fondin e pensionit të detyrueshëm që ai zgjedh, i cili më pas administron fondet e llogarisë dhe i rrit ato me një kthim nga investimet. Kursimet e bëra i përkasin personit të siguruar dhe mund të trashëgohen. Fondet e pensionit menaxhohen nga kompanitë private të pensioneve. Përfitimi i pensionit përcaktohet në bazë të Ligjit për sigurimin pensional, Ligjit për fondet e detyrueshme pensionale dhe ligjit për shoqëritë e sigurimeve pensionale, ndërsa përfitimet pensionale paguhen nga Shtylla 2 nga kompanitë e sigurimit pensional.

Personat e siguruar nga Shtylla 1 dhe 2 mund të zgjedhin një pension më të favorshëm. Ju mund të zgjidhni një pension sikur të ishit i siguruar vetëm përmes Shtyllës 1, ose një pension të kombinuar (një pension bazë nga Shtylla 1 dhe një pension nga Shtylla 2 bazuar në kursimet individuale të kapitalizuara). Sipas skemës së pensionit të kapitalizuar (shtylla e dytë e sigurimit pensional), ju keni të drejtë kur plotësoni kushtet e pranimit për shtyllën e parë të sigurimit pensional nëse keni qenë anëtar i fondit të detyrueshëm të pensionit.¹⁹ Për këtë fond, punëdhënësit paguajnë 5% të pagës bruto të një punonjësi çdo muaj në një nga fondet e detyrueshme të pensionit sipas zgjedhjes së punonjësit. Nëse një punonjës vendos të ndryshojë fondin e pensionit, të gjitha transfertat e parave të depozituara më parë nga fondi i vjetër në fondin e ri.

Shtylla 3 është vullnetare dhe i referohet kursimeve individuale të kapitalizuara bazuar në pagesat në një fond pensioni vullnetar. Anëtarësimi në një fond pensioni vullnetar është i destinuar për çdo person, i cili, duke bërë pagesa në fond, fiton të drejtën për stimuj shtetërorë dhe yield-in e krijuar nga investimi i këtyre fondeve. Punëdhënësit që kryejnë pagesa në llogaritë e fondit të pensioneve vullnetare të punonjësve të tyre kanë të drejtë për një pagesë të zbritshme nga taksat deri në 6,000 HRK për punonjës në vit. Kursimet e mbajtura në llogarinë e një anëtari të fondit janë pronë e tyre personale dhe mund të trashëgohen. Fondet e pensioneve vullnetare menaxhohen nga kompanitë e pensioneve private. Përfitimet pensionale nga Shtylla 3 paguhen nga kompanitë e sigurimit pensional, kompanitë e pensioneve dhe kompanitë e sigurimit të jetës.

¹⁹ <https://www.expaticroatia.com/croatia-pension-system>

E drejta e pensionit nuk lidhet me statusin e punësimit dhe mund të kërkohet nga mosha 55 vjeç, dhe përjashtimisht nga mosha 50 vjeç nëse jeni bërë anëtar i një fondi pensioni vullnetar përpara datës 1 janar 2019. Shtylla 3 e sigurimit pensional rregullohet me ligj për fondet e pensioneve vullnetare dhe Ligjin për shoqëritë e sigurimit pensional. Agjencia Kroate e Mbikëqyrjes së Shërbimeve Financiare (HANFA) monitoron menaxhimin e shtyllave 2 dhe 3.

Personat që investojnë në këtë fond kanë të drejtën e stimuj shtetërorë (državna poticajna sredstva), që do të thotë se shteti stimulon investimet në këtë fond. Shteti do të krahasojë deri në 15% të shumës totale që një punonjës investon në këtë fond brenda një viti kalendarik, deri në 99,54 euro maksimale. Paratë e investuara në fondin e tretë mund të tërhiqen në moshën 55 vjeç nëse keni filluar të investoni pas datës 1 janar 2019. Nëse keni filluar të investoni përpara datës 1 janar 2019, mund t'i tërheqni paratë nga fondi i tretë kur të mbushni 50 vjeç. Për të marrë paratë e kursyera nga fondi i tretë, nuk duhet të plotësoni kërkesat e daljes në pension për fondin e parë ose të dytë.

Ju keni të drejtën e pensionit të shtyllës së parë të pleqërisë kur mbushni moshën 65 vjeç (burra) ose 63 vjeç (gratë) në vitin 2022 dhe keni plotësuar të paktën 15 vjet të periudhës kualifikuese. Mosha e pensionit për gratë po rritet gradualisht, me 3 muaj çdo vit, për ta përshtatur atë me kushtet e moshës për burrat deri në vitin 2030.

Burrat që mbushin 60 vjeç dhe kanë mbushur të paktën 35 vjet të periudhës kualifikuese kanë të drejtë për pension të parakohshëm pleqërie. Nga viti 2022, gratë duhet të mbushin moshën 58 vjeç dhe të kenë të paktën 33 vjet periudhë kualifikimi për të përfituar pension të parakohshëm pleqërie. Dhe në rastin e falimentimit, ju duhet të jeni i papunë për të paktën 2 vjet përpara se të kualifikoheni për pension, sepse punëdhënësi juaj falimentoi. Nëse keni mbushur moshën 60 vjeç dhe keni të paktën 41 vite kualifikimi, keni të drejtë për pension pleqërie për personat e siguruar për një kohë të gjatë.²⁰ Personat që kanë qenë anëtarë të fondit të pensionit të detyrueshëm kanë të drejtë edhe për pension të shtyllës së dytë kur fitojnë të drejtën për pension të shtyllës së parë.

²⁰ Croatia's Pension & Retirement System - Expat In Croatia

3.4 Sistemi pensional i Slovenisë

Sistemi sloven i pensioneve është shumë i ngjashëm me homologët e tij të Evropës Perëndimore. Sllovenia drejton një sistem pensionesh me tre nivele me një skemë të detyrueshme të shtyllës së parë PAYG. Shtylla e dytë përbëhet nga pensionet profesionale që janë të detyrueshme për sektorë të caktuar dhe vullnetare për të tjerë. Kursimet personale vullnetare përbëjnë shtyllën e tretë.

Sistemi i pensioneve u reformua në mënyrë të konsiderueshme në vitin 2000. Sistemi publik i pensioneve u modifikua me reforma parametrike që do të kalonin në faza me kalimin e kohës. Përpara reformave, Sllovenia kishte planifikuar fillimisht një shtyllë të dytë të detyrueshme, por në vend të saj zgjodhi skemat vullnetare shtesë, një opsion që partnerët socialë ishin në favor.

Sllovenia drejton një sistem pensionesh me tre nivele, me shtyllën e parë si skemën PAYG. Norma e kontributit për sistemin publik të pensioneve është 24,35% e pagës bruto; punonjësit paguajnë 15,5%, punëdhënësit kontribuojnë 8,85%, dhe të vetëpunësuarit duhet të mbulojnë shumën totale.

Shtylla e dytë përbëhet nga pensionet e detyrueshme profesionale për sektorë të caktuar (sektorët e shërbimeve publike dhe bankare, si dhe për profesionet veçanërisht të rrezikshme) dhe vullnetare për sektorët e tjerë privatë (versione të ndryshme të skemave të pensioneve).

Kursimet personale vullnetare përbëjnë shtyllën e tretë.

Pensionet publike

Skema e detyrueshme e lidhur me të ardhurat PAYG mbulon punonjësit dhe të vetëpunësuarit. Skema e pensioneve publike u reformua në mënyrë të konsiderueshme në vitin 2000. Reforma prezantoi parimin që çdo vit i plotë në skemën publike përbën një akumulim pensioni prej 1.5% në vit. Para reformës, ajo përbënte 2% dhe ndryshonte për gratë, të cilave u jepeshin të drejta më të larta akruale. Kufijtë e moshës gjithashtu u rritën gradualisht. Ata aktualisht janë 62 vjeç për burrat dhe 55 vjeç e 8 muaj për gratë. Mosha e synuar e daljes në pension do të jetë 63 vjeç për burrat deri në vitin 2009 dhe 61 vjeç për gratë deri në vitin 2023. Kufijtë e moshës rriten me katër muaj çdo vit për gratë dhe me gjashtë muaj për burrat. Mosha e pensionit mund të ulet për shkak të të qenit prindër ose një jetë pune prej 40 vjetësh për burrat dhe 38 vjet për gratë.

Një pension i plotë paguhet pas 20 viteve të punësimit të mbuluar. Kohëzgjatja minimale e shërbimit është 15 vjet. Për më tepër, baza e pensionit u zgjerua nga mesatarja e fitimeve të 10 viteve më të mira radhazi në mesataren e 18 viteve më të mira të njëpasnjëshme. Pensioni maksimal u reduktua gjithashtu dhe u kufizua në katërfishin e pensionit minimal.

Pensionet u (ri-)indeksuan në rritjen e pagave nominale në vitin 2006; reforma e vitit 2000 kishte përcaktuar se pensionet mbeten prapa rritjes së pagave. Norma e kontributit për sistemin publik të pensioneve është tashmë 24.35% e pagës bruto. Punonjësit paguajnë 15.5%, punëdhënësit kontribuojnë 8.85% dhe të vetëpunësuarit duhet të mbulojnë shumën totale. Ka ndihma shtetërore shtesë për sistemin. Në vitin 2002, 31.6% e totalit të shpenzimeve për pensionet u morën nga shteti për të përballuar deficitet dhe financimin e përfitimeve për grupe të caktuara.

Shtylla e Dytë – Skemat Profesionale

Pensionet suplementare profesionale u prezantuan në vitin 1992 dhe lehtësimi i taksave u zgjerua në vitin 2000. Punëdhënësit dhe punonjësit mund të kontribuojnë në skema. Krijimi i planeve profesionale është i detyrueshëm në sektorët e shërbimeve publike dhe bankare, si dhe për profesionet veçanërisht të rrezikshme. Në të gjithë sektorët e tjerë, punëdhënësit mund të krijojnë skema profesionale mbi baza vullnetare nëse të paktën 2/3 e punonjësve pranojnë të bashkohen. Planet e pensionit, të cilat janë skema DC, mund të ofrohen nga shoqëritë e sigurimit, fondet e përbashkëta të pensioneve që janë në pronësi të anëtarëve të tyre, ose shoqëritë e pensioneve aksionare. Për firmat e mëdha, kompanitë e pensioneve janë mënyra e preferuar për të ofruar përfitime pensioni. Fondet mund të mbyllen (të sponsorizuara nga një punëdhënës me të paktën 1000 punonjës) ose të hapura. Aktualisht, ekziston vetëm një fond i mbyllur për punonjësit e sektorit publik.

Rregulloret e investimeve janë të detajuara në Aktin e Sigurimeve dhe përcaktojnë kufijtë maksimalë për shpërndarjen e aseteve.

Kufijtë kryesorë janë si më poshtë:

- 30% në investime në kapital ose në fonde të përbashkëta; i njëjti limit vlen edhe për depozitat bankare
- 10% në pasuri të paluajtshme
- 5% në letra me vlerë të paregjistruara
- 3% në para të gatshme²¹

Investimet e huaja në vendet e OECD-së janë në parim të pakufizuara. Megjithatë, për shkak të rregullores që përcakton se 80% e aktiveve duhet të shprehen në të njëjtën monedhë si detyrimet, ekziston një kufi efektiv për investimet jo euro prej 20%.

Fondet e pensionit i nënshtrohen një norme minimale kthimi, e cila përcakton se performanca e fondeve të pensionit nuk mund të jetë më e vogël se 40% e normës mesatare vjetore të interesit për obligacionet qeveritare me afat maturimi mbi një vit. Nëse nuk e përmbushin këtë objektiv, ato duhet të kompensohen.

²¹ <https://www.pensionfundsonline.co.uk/content/country-profiles/slovenia>

3.5 Sistemi pensional i Greqisë

Sistemi i pensioneve në Greqi është bazuar kryesisht në një shtyllë bujare të pensioneve publike, megjithëse kriza e rëndë e vendit e ka bërë këtë pamje gjithnjë e më të paqëndrueshme dhe ka çuar në shkurtime të rënda. Planet vullnetare të pensioneve profesionale dhe private ekzistojnë, por janë ende të një rëndësie të vogël.

Përqindjet e larta të zëvendësimit dhe rregullat bujare për pensionin e parakohshëm, veçanërisht për gratë, ushtronin presion të madh mbi sistemin e pensioneve dhe kontribuan në rrëmujën në financat publike që e panë Greqinë të kërkonte një sërë ndihmash ndërkombëtare që nga viti 2009.

Që atëherë qeveria ka rritur numrin e viteve të punës që nevojiten për të kërkuar një pension nga 35 në 37 vjet dhe ka futur gjoba për pensionin e parakohshëm.

Në Greqi, pensionet financohen kryesisht nga arkat e shtetit. Gjatë krizës greke të borxhit, e cila shpërtheu në vitin 2010, qeverisë iu desh të ulte disa herë pensionet. Si rezultat, disa grekëve iu desh të dorëzonin deri në gjysmën e pensioneve të tyre. Në vitin 2020, gjykata më e lartë në vend e vendosi këtë si pjesërisht të paligjshme. Si rezultat, qeveria vendosi të kthejë një total prej 1.4 miliardë eurosh për pensionistët e mashtruar po atë vit.²²

Greqia është një nga vendet më të vjetra në Evropë; më shumë se 20 për qind e grekëve janë më të vjetër se 65 vjeç. Prandaj nevojiten reforma, por ato nuk mirëpritën saktësisht nga popullata. Planet e reja të pensioneve u pritën me greva dhe demonstrata në vitin 2020. Ndërkohë, mosha ligjore e pensionit është rritur në 67 vjeç, për burrat dhe gratë që kanë paguar kontribute pensioni për të paktën 4500 ditë (ekuivalente me 15 vite pune). Përjashtimet zbatohen për grekët që kanë një profesion të rëndë ose duhet të punojnë në kushte johigjienike. E njëjta gjë vlen edhe për banorët që kujdesen për fëmijët, vëllezërit ose motrat me aftësi të kufizuara. Ata që duan të dalin më herët në pension mund të ndërpresin punën që nga mosha 62 vjeç. Për çdo muaj të punuar më pak se 67 vjeç, nga pensioni do të zbritet 1/200.

Pensioni suplementar rregullohet edhe nga qeveria në Greqi. Ai është i detyrueshëm dhe, si pensioni i qeverisë greke, financohet mbi bazën e pagesës (të gjithë punëtorët paguajnë për pensionet e pensionistëve). Shuma maksimale mbi të cilën ju mund të grumbulloni pension është 6500 euro në muaj.

²² <https://apg.nl/en/publication/greek-pension-is-generous-and-meager-at-the-same-time/>

Detyrimi vlen vetëm për personat e punësuar. Personat e vetëpunësuar mund të zgjedhin të marrin pjesë në planin e pensionit suplementar. Para vitit 2020, të ardhurat e të vetëpunësuarve përcaktonin kontributin e pensionit, por më pas iu dha mundësia të zgjidhnin çdo vit midis gjashtë kategorive të sigurimit. Sa më e lartë të jetë kategoria, aq më e lartë është pagesa mujore e primit dhe pensioni i marrë në fund.

Sistemi grek i pensioneve përballet me dy probleme themelore. Së pari, ai dominohet nga shtylla e sistemit shtetëror, e financuar drejtpërdrejt – dhe në rrethanat aktuale në mënyrë të paqëndrueshme – nga kuleta publike e goditur. Pensionistët e sektorit publik paguhen drejtpërdrejt nga qeveria. Pensionet shtetërore për të punësuarit në sektorin privat dhe të vetëpunësuarit funksionojnë me përfitime të përcaktuara (DB), paguhen sipas bazës dhe përbëhen nga një pension primar i lidhur me të ardhurat, një pension suplementar i lidhur me të ardhurat dhe përfitime shtesë.

Normat e kontributeve të punonjësve janë zakonisht 6.67 për qind, por mund të jenë deri në 8.87 për qind për profesionet që gjykojnë "të rënda dhe johigjienike". Kontributet e punëdhënësve për këto dy grupe janë 13,33 për qind dhe 17,73 për qind, plus kontributet shtesë për pensionin suplementar.

Mosha e pensionit është 67 vjeç për burrat dhe gratë me të paktën 4 500 ditë kontribute (ekuivalente me 15 vjet). Personat e siguruar me rekorde kontributesh prej 12 000 ditë pune (40 vjet) mund të dalin në pension me pension të plotë në moshën 62 vjeç. Ka koncesione për personat që punojnë në profesione të vështira ose johigjienike dhe për kujdestarët e fëmijëve ose vëllezërve me aftësi të kufizuara. Pensioni minimal i pleqërisë kërkon 15 vjet kontribute. Greqia gjithashtu është zotuar të ndryshojë moshën e daljes në pension në 67 ose 40 vjet shërbim, do të rriten gjërat për pensionin e parakohshëm dhe do të rriten kontributet e kostos shëndetësore në 6% nga 4 %.²³

Pensioni kombëtar-nuk lidhet me të ardhurat dhe financohet drejtpërdrejt nga buxheti i shtetit. Kërkesat minimale janë 15 vjet sigurim dhe 15 vjet qëndrim në Greqi. Shuma e plotë e pensionit kombëtar është 384 euro dhe korrespondon me 20 vite sigurim dhe 40 vite qëndrim në Greqi nga mosha 15 vjeç deri në kufirin e moshës që kërkohet për marrjen e pensionit. Shuma e plotë zvogëlohet me 2% për çdo vit që bie nga 20 në 15 vjet sigurim (pensioni kombëtar për 15 vjet është 345,60 euro). Kjo shumë zvogëlohet me 1/40 për çdo vit qëndrimi më pak se 40 vjet.

²³ <https://www.gov.gr/en/sdg/work-and-retirement/social-security-rights-and-obligations-pensions/eu-eea-switzerland-pensions/old-age-pension>

Sistemi i pensioneve të Greqisë do të pësojë një ndryshim të rëndësishëm nga 1 janar 2022, kur organi i financuar i pensioneve suplementare TEKA të nisë funksionimin.

Projektligji për krijimin e TEKA-s ka pastruar fazën e komisionit parlamentar dhe pritet të votohet nga Kuvendi i plotë sapo të mbledhet më 23 gusht. Ndryshimi nuk do të prekë shumicën e punonjësve aktualë. Por për ata që do të hyjnë në treg në vitin 2022 e më tej, qeveria pretendon se do të thotë se do të garantohet të marrin vlerën e plotë për kontributet e tyre pensionale dhe ndoshta më shumë nëse investimet e tyre individuale në TEKA arrijnë kthime të larta.

Ky është një tranzicion i madh nga sistemi ku punonjësit aktualë paguajnë në thelb, nëpërmjet kontributeve të tyre, pensionet e pensionistëve, shumë prej të cilëve përfituan nga trajtimi favorizues për të dalë në pension të parakohshëm me pensione të plota, derisa kriza financiare detyroi një llogari të vonuar, qëndrueshmëria e sistemit.

Kalimi nga një sistem në tjetrin nuk mund të bëhet brenda natës, ose pa kosto. Pra, ka një kosto të pashmangshme tranzicioni, e cila do të bjerë mbi të gjithë taksapaguesit, dhe të cilën opozita ka nxituar ta përdorë si një kupë për të mposhtur qeverinë. Disa e vendosin këtë kosto deri në 80 miliardë euro gjatë 50 viteve në vijim. Por zëvendësministri i Punës dhe Çështjeve Sociale, Panos Tsakoglou, një ekonomist, ka paraqitur një vlerësim shumë më rozë të koston prej 120 milionë euro në vit dhe qorton opozitën që nuk ka marrë parasysh të ardhurat e krijuara nga rritja e shtuar e nxitur nga investimet.

Nga viti 2022, hyrjet e reja në tregun e punës i bashkohen TEKA-s. Në vitin 2023, punonjësit nën 35 vjeç mund të transferohen në TEKA, nëse tashmë janë pjesë e skemës ekzistuese të pensioneve suplementare, ose t'i bashkohen asaj nëse nuk e bëjnë këtë. Anëtarësimi është vullnetar, jo i detyrueshëm.

TEKA do të mbulojë rreziqet e sigurimit nga pleqëria, paaftësia dhe humbja e bashkëshortëve. Krahësuar me sistemin ekzistues të pensioneve suplementare, ai prezanton dy risi: Së pari, nëse punonjësit e siguruar kanë më pak se 15 vite sigurim në TEKA në momentin e daljes në pension, të gjitha kontributet në fond kthehen; së dyti, ekziston një dispozitë minimale e pensionit të paaftësisë ose vdekjes që nuk ekziston në sistemin aktual.²⁴

²⁴ <https://www.ekathimerini.com/economy/1166273/new-pension-scheme-from-2022/>

Pensionet publike

Shtylla e parë është e një rëndësie qendrore në Greqi dhe është gjithashtu komplekse. Në përgjithësi, ai përbëhet nga tre pjesë:

- Pensioni primar i lidhur me të ardhurat;
- Pensioni suplementar i lidhur me të ardhurat;
- Përfitimet e pensionit minimal

Shtylla e parë mbulon të punësuarit në sektorin privat dhe disa persona të vetëpunësuar. Pensioni financohet mbi bazën e pagesës dhe norma e kontributit ndahet në mënyrë të pabarabartë ndërmjet punëmarrësit dhe punëdhënësit; norma aktuale varet nga profesioni i punonjësit. Përpara vitit 2010, ajo ishte 6.67% për punonjësit, por u rrit në 8.87% në profesionet e vështira. Norma korresponduese e punëdhënësit ishte 13.33% ose 17.73% për profesionet e vështira – megjithëse qeveria aktualisht është duke futur në faza një program për firmat për të ulur këto kontribute me një të katërtën.

Për pensionin suplementar duhet të paguhet një tarifë shtesë e kontributeve. Më shumë se 130 fonde siguruan mbulim pensioni parësor dhe suplementar deri në vitin 2008, kur këto u shkrinë në vetëm gjashtë skema. Rregullat dhe nivelet e përfitimit pensional u standardizuan midis këtyre fondeve të reja më të mëdha. Skemat e ndryshme ekzistojnë përgjatë linjave të ndryshme profesionale.

Ndër 130 fondet e disponueshme, fondi më i rëndësishëm për sektorin privat është IKA (Instituti i Sigurimeve Shoqërore), i cili mbulon 5,530,000 punëtorë dhe punonjës.

Punonjësit në sektorin publik paguhen drejtpërdrejt nga buxheti kombëtar gjatë daljes në pension. Një numër shkurtimesh kanë parë që përfitimet e pensioneve të sektorit publik janë ulur ndjeshëm gjatë viteve të fundit. Përveç pjesës që lidhet me të ardhurat e sistemit të pensioneve, një pension minimal u paguhet atyre që nuk kanë mjete adekuate.

Fondet e pensionit

Një fond pensioni duhet të krijohet si një person juridik i veçantë dhe mund të jetë ose një punëdhënës i vetëm ose një fond pensioni për të gjithë profesionin. Emërimi i një menaxheri të jashtëm të aseteve nuk kërkohet ligjërisht.

Vlerësimet aktuariale duhet të kryhen të paktën një herë në vit. Një nivel minimal financimi vendoset me vendosjen e një marzhi të caktuar të aftësisë paguese. Kjo duhet të llogaritet veçmas për përfitimet e pensionit dhe përfitimet e rrezikut. Nëse marzhi i aftësisë paguese nuk mund të plotësohet, fondi i pensioneve profesionale duhet të paraqesë një plan tre-vjeçar pranë Autoritetit Kombëtar Aktuarial, duke treguar masat që duhen marrë për financimin e deficitit.

Fondet e pensioneve profesionale që garantojnë ose një përfitim të caktuar ose një kthim të caktuar nga investimet janë të detyruara të krijojnë risigurim adekuat për këto rrezeqe.

Tendenca për fondet e pensioneve është të ofrojnë opsione të ndryshme investimi sipas preferencave të ndryshme të rrezikut.

Skemat e sigurimit në grup

Kontributet në skemat e sigurimeve kanë qenë të zbritshme nga taksat deri në kufijtë e mëposhtëm: kontributet e punëdhënësit deri në 1,000 € në vit për punonjës janë të zbritshme nga taksat. Përveç kësaj, punonjësi ka të drejtë të bëjë kontribute të zbritshme nga taksat deri në 1,000 € një anuitet, i cili mund të përdoret për kontribute në një skemë sigurimi grupor, për kontribute individuale në një marrëveshje sigurimi privat, ose për një kombinim të të dyjave. Klima aktuale ekonomike në Greqi, megjithatë, ka çuar në zhdukjen e gjithnjë e më shumë lehtësime tatimore si pjesë e masave shtrënguese të vendit. Kompanitë shpesh u ofrojnë punonjësve të tyre mundësinë për të marrë pjesë vullnetarisht në një sistem pensioni shtesë të shtyllës së tretë bazuar në policat e sigurimit në grup. Shumica e këtyre planeve bazohen në qasjen e kontributit të përcaktuar. Punëdhënësit gjithashtu mund të kontribuojnë në këto plane, por kjo është fakultative.

3.6 Sistemi pensional i Suedisë

Sistemi suedez i pensioneve përbëhet nga tre pjesë: një pension publik kombëtar nga shteti, një pension profesional nga punëdhënësi juaj dhe çdo kursim ose pasuri që mund të keni. Pensioni publik kombëtar bazohet në të ardhurat tuaja totale në Suedi gjatë gjithë jetës suaj të punës. Çdo vit që punoni dhe paguani taksa, fitoni për pensionin tuaj publik kombëtar. Agjencia Suedeze e Pensioneve ajo që administron dhe paguan pensionin publik kombëtar që përbëhet nga disa pjesë të ndryshme – pensioni i të ardhurave, pensioni shtesë i të ardhurave, pensioni premium dhe pensioni garantues. Pensioni publik kombëtar paguhet për aq kohë sa jetoni.

Sa më gjatë të zgjidhni të punoni, aq më i lartë do të jetë pensioni juaj mujor për pjesën tjetër të jetës. Kjo sepse pensioni paguhet për më pak vite, por edhe sepse ju vazhdoni të fitoni kundrejt pensionit tuaj. Zhvillimi i pagave në Suedi dhe fondet e pensionit premium që keni zgjedhur gjithashtu ndikojnë në pensionin tuaj.

Nëse keni lindur midis viteve 1938-1953, një pension suplementar mund të përfshihet edhe në pensionin tuaj publik kombëtar. Nëse keni lindur në vitin 1937 ose më herët, pensioni juaj publik kombëtar përbëhet nga një pension suplementar, një pension shtesë me të ardhura dhe çdo pension garantues. Edhe nëse jeni me leje prindërore, studioni me grante studimi, bëni shërbimin e detyrueshëm (shkollimin bazë në shërbimin ushtarak), merrni kompensim sëmundjeje ose aktiviteti ose jeni duke marrë përfitime papunësie, do të merrni kompensim për pensionin nga shteti.

Ju gjithashtu mund të merrni para shtesë të depozituara në pensionin tuaj publik kombëtar gjatë katër viteve të para të jetës së fëmijës suaj. Nëse e keni birësuar fëmijën tuaj, mund të keni të drejtën e pensionit për katër vitet e para që e keni pasur fëmijën nën kujdesin tuaj, jo më shumë se deri në vitin kur fëmija mbush moshën 10 vjeç.²⁵

²⁵ <https://www.pensionsmyndigheten.se/other-languages/english-engelska/english-engelska/pension-system-in-sweden>

Nëse jetoni në Suedi dhe keni një pension të ulët, mund të aplikoni gjithashtu për një shtesë strehimi dhe mbështetje për të ardhurat për të moshuarit. Nëse një i dashur vdes, ju mund të merrni një pension familjar, i cili është mbështetje financiare për humbjen e të ardhurave për ju si të mbijetuar.

Pensioni me të ardhura

Çdo vit, 16 për qind e të ardhurave tuaja të pensionit dhe përfitimeve të tjera të tatueshme i ndahen pensionit të të ardhurave. Shuma e pensionit të të ardhurave nuk ndikohet nga fakti nëse keni përfitime të tjera të paguara nga Suedia ose një vend tjetër, si p.sh. një pension tjetër. Gjithashtu nuk ndikohet nëse merrni rrogë apo keni pasuri. Të ardhurat për pension mund të përbëhen nga disa lloje të ardhurash. Përveç pagës, ajo mund të përbëhet për shembull nga të ardhurat nga aktivitetet e biznesit (persona të vetëpunësuar), shtesa prindërore, përfitimi i papunësisë dhe kompensimi për sëmundje ose aktivitet. Pensionet e huaja nga vendet e tjera nuk ndikojnë në pensionin e të ardhurave suedeze.

Plotësim i pensionit me të ardhura

Shtesa e pensionit me të ardhura paguhet si shtesë e pensionit publik kombëtar. Shtesa e pensionit të të ardhurave mund të paguhet nëse jetoni në Suedi ose brenda BE/ZEE ose Zvicër (ZEE janë vendet e BE-së si dhe Norvegjia, Islanda dhe Lihtenshtajni) ose një vend me të cilin Suedia ka nënshkruar marrëveshje për sigurimet shoqërore.

Shuma që mund të merrni ndikohet nga pensioni publik kombëtar i bazuar në të ardhura dhe pensioni juaj i pleqërisë nga vendet e tjera të BE-së/ZEE-së ose nga Zvicra. Viti juaj i lindjes ndikon se sa vite të të ardhurave pensionale ju nevojiten për të qenë në gjendje të merrni një shtesë pensioni të ardhurash me një shumë të pa reduktuar.

Ju mund të merrni një shtesë pensioni të ardhurash si shtesë në pensionin tuaj publik kombëtar. Nuk kërkohet aplikim për plotësimin e pensionit me të ardhura, pasi ai përfshihet në aplikimin për pension publik kombëtar. Nëse keni pasur një jetë të gjatë pune në Suedi, por keni një pagë të ulët, mund të keni të drejtë për një shtesë pensioni të ardhurash. Sa më poshtë ndikon të drejtën tuaj për dhe madhësinë e të ardhurave tuaja shtesë të pensionit:

Pika më e hershme në të cilën ju mund të merrni shtesën e pensionit të të ardhurave është mosha 65 vjeç (66 nga viti 2023) dhe shtohet automatikisht në aplikimin tuaj kombëtar për pension publik ose pasi të keni mbushur 65 vjeç (66 nga viti 2023) nëse keni marrë në bazë të të ardhurave pension më herët. Nga viti 2026, kufiri i moshës do të rritet gradualisht në përputhje me rritjen e jetëgjatësisë.²⁶

Marrja e shtesës së pensionit të të ardhurave nuk ndikohet nga ju që punoni njëkohësisht gjatë marrjes së pensionit, ose nëse zgjidhni të ndaloni së punuari. Megjithatë, madhësia e plotësimit të pensionit të të ardhurave ndikohet nga sa fitoni gjatë viteve shtesë me të ardhura pensionale dhe kështu merrni një pension më të lartë.

Marrja e pensionit nga një vend tjetër

Komplementi i pensionit të të ardhurave ndikohet nga fakti nëse ju merrni pension nga një vend tjetër i BE-së, nga një vend i ZEE-së ose nga Zvicra. Kjo vlen për pensionet e pleqërisë të bazuara në të ardhura nga këto vende, ashtu si pensioni i bazuar në të ardhura nga Suedia ndikon në madhësinë e plotësimit të pensionit të të ardhurave që ju takon.

Nëse keni lloje të tjera pensionesh, të tilla si pensioni familjar, këto nuk ndikojnë në shtesën e pensionit të të ardhurave. Nëse jetoni ose zhvendoseni në një vend tjetër

Ju mund të merrni shtesë pensioni të ardhurash nëse jetoni ose lëvizni në një vend tjetër të BE/ZEE ose në Zvicër, ose në një vend me të cilin Suedia ka një marrëveshje në lidhje me sigurimet shoqërore. Megjithatë, nëse jetoni ose zhvendoseni në ndonjë vend tjetër, nuk keni të drejtë për një shtesë pensioni të ardhurash.

²⁶ <https://www.oecd.org/els/public-pensions/PAG2019-country-profile-Sweden.pdf>

Vendet e mëposhtme kanë një marrëveshje me Suedinë në lidhje me sigurimet shoqërore; Bosnja dhe Hercegovina, Kili, India, Izraeli, Kanadaja, Kepi Verde, Filipinet, Maroku, Québec (Konventa e Kanadasë), Serbia, MB, Koreja e Jugut, Turqia dhe SHBA.

Raportoni një ndryshim në rrethanat tuaja

Nëse merrni një pension të ri, pensioni juaj nga një vend tjetër ndryshon, nëse emigroni nga Suedia, ose ndryshoni vendin e banimit jashtë Suedisë, duhet ta raportoni këtë në Agjencinë Suedeze të Pensioneve.

Ndryshimi i fondeve brenda një pensioni premium

Pensionin premium është pjesa e pensionit publik kombëtar që ju vetë mund të zgjidhni se si dëshironi të investoni në fonde. Zgjedhja e fondeve nuk kushton asgjë dhe ju mund t'i ndryshoni fondet kur të dëshironi.

Nëse nuk keni bërë kurrë një përzgjedhje aktive të fondeve, paratë tuaja do të vendosen në AP7 Såfa, opsioni i parazgjedhjes shtetërore që është përshtatur për moshën tuaj. AP7 Såfa ka rrezik të lartë me një përqindje të lartë të aksioneve kur keni një rrugë të gjatë deri në pension dhe rrezik më të ulët me një përqindje të lartë të letrave me vlerë me interes kur të rriteni.

Kjo është për t'ju mundësuar që të keni rritjen më të mirë të mundshme në vlerë kur jeni më i ri dhe më pas një rritje më të ulët të vlerës me kursime më të sigurta kur jeni duke iu afruar pensionit. Ju mund të zgjidhni AP7 Såfa për të gjithë pensionin tuaj premium ose të kombinoni AP7 Såfa me fonde të tjera.

Ndryshimi i фондеве

Për të ndryshuar fondet, ju lutemi hyni në faqet e mia me një e-ID që është miratuar në Suedi, si p.sh. një BankID celular. Ne gjithmonë këshillojmë që të mos bëni ndryshime në фонде ose të identifikoheni me e-ID tuaj me kërkesë të dikujt tjetër. Nëse nuk keni një e-ID të miratuar në Suedi, mund të përdorni një formular për të bërë ndryshimin e fondit tuaj. Ju lutemi kontaktoni shërbimin tonë të klientit për të marrë një formular për ndryshimin e фондеве.

Çdo vit, Agjencia Suedeze e Pensioneve dërgon një zarf portokalli me një deklaratë vjetore të pensionit tuaj kombëtar publik. Aty do të gjeni informacione se si është investuar pensioni juaj premium. Kur të merrni zarfin për herë të parë, do t'ju jepet informacion se si të zgjidhni fondet.

Nëse ju ofrohen shërbime të tilla si menaxhimi i pensioneve ose këshillimi, ju lutemi sigurohuni që të kuptoni plotësisht se për çfarë po paguani. Disa kompani administruese tregtojnë investime shumë pozitive të фондеве dhe japin shembuj të klientëve që kanë arritur të dyfishojnë llogarinë e tyre të pensionit premium në vetëm 5 vjet. Shumë nga këta shembuj janë jorealiste. Është e rëndësishme që të dini se çfarë do t'ju kushtojnë shërbimet që ofrojnë këto kompani, si në tarifat vjetore ashtu edhe në tarifat e fondit. Mund të shtojë shumë para sepse kurseni për pensionin tuaj për një kohë të gjatë.

Pension garantues – nëse keni pasur të ardhura të ulëta

Pensionin i garancisë është pjesë e pensionit publik kombëtar që ju merrni nëse keni pasur të ardhura të ulëta ose aspak pensione gjatë jetës tuaj. Për një pension garantues nuk kërkohet aplikim, pasi ju aplikoni për pension garantues në të njëjtin aplikim si pjesët e tjera të pensionit publik kombëtar. Pensionin i garancisë bazohet kryesisht në masën e pensionit tuaj kombëtar publik dhe sa kohë keni jetuar në Suedi, por edhe në statusin tuaj martesor. Nëse keni një pension të ulët dhe jetoni në Suedi, mund të aplikoni gjithashtu për një shtesë strehimi dhe mbështetje financiare për të moshuarit.

Kush mund të marrë një pension të garantuar?

Ju mund të keni të drejtë për një pension të garantuar nëse keni mbushur moshën 65 vjeç (66 nga viti 2023) dhe keni një pension të ulët ose aspak të bazuar në të ardhura. Nga viti 2026 kufiri i moshës do të rritet gradualisht në përputhje me rritjen e jetëgjatësisë.

Për të përfituar një pension të plotë garancie, kërkohet që të keni jetuar në Suedi për të paktën 40 vjet nga viti kur keni mbushur moshën 16 vjeç dhe deri në vitin para të cilit ju keni të drejtën për një pension garantues. Nëse keni jetuar në Suedi për një periudhë më të shkurtër kohore, pensioni i garancisë do të jetë më i ulët.

Për të pasur të drejtën e një pensioni të garantuar kur jetoni në Suedi, duhet të keni jetuar ose punuar në Suedi për të paktën tre vjet. Nëse keni jetuar ose punuar në BE/ZEE ose Zvicër (ZEE janë vendet e BE-së si dhe Norvegjia, Islanda dhe Lihtenshtajni), ato vite mund të kombinohen me kohën që keni në Suedi, por duhet të keni jetuar ose punuar në Suedia për të paktën një vit.

Nëse keni ardhur në Suedi dhe keni marrë një leje qëndrimi me një deklaratë të statusit të refugjatit ose një person në nevojë për mbrojtje, në disa raste mund të përfshini periudhën tuaj të qëndrimit nga vendi juaj i mëparshëm. Është Enti Suedez i Migracionit ai që vendos për lejen e qëndrimit. Kjo vlen vetëm për ata që kanë lindur në 1957 ose më herët. Nëse keni lindur në vitin 1958 ose më vonë, ky rregull nuk është më i vlefshëm.²⁷

Nëse keni lindur në vitin 1937 ose më herët, pensioni garantues vepron si kompensim për ndryshimet që kanë ndodhur në sistemin e pensioneve në vitin 2003.

²⁷ <https://www.pensionsmyndigheten.se/other-languages/english-engelska/english-engelska/pension-system-in-sweden>

Kapitulli i katërt:

4

Analiza komparative në mes sistemit pensional të Republikës së Maqedonisë Veriore dhe shteteve të Evropës

1. Analizë komparative në mes sistemit pensional të RMV-së dhe Austrisë
2. Analizë komparative në mes sistemit pensional të RMV-së dhe Gjermanisë
3. Analizë komparative në mes sistemit pensional të RMV-së dhe Kroacisë
4. Analizë komparative në mes sistemit pensional të RMV-së dhe Slovenisë
5. Analizë komparative në mes sistemit pensional të RMV-së dhe Greqisë
6. Analizë komparative në mes sistemit pensional të RMV-së dhe Suedisë

Kapitulli i katert: Analiza komparative në mes sistemit pensional të Republikës së Maqedonisë Veriore dhe shteteve të Evropës

4.1 Analizë komparative në mes sistemit pensional të RMV-së dhe Austrisë

Ish Republika Jugosllave e Maqedonisë (IRJ) duhet të reformojë sistemin e saj të pensioneve për të frenuar presionet fiskale nga sistemi i pensioneve dhe për të forcuar barazinë e sistemit. Sipas standardeve ndërkombëtare, shpenzimet e pensioneve të IRJ të Maqedonisë janë të larta (mbi 10 përqind e PBB-së), të cilat do të rriteshin më tej gjatë dy dekadave të ardhshme pa reforma. Shpenzimet e larta të pensioneve të IRJ të Maqedonisë dalin kryesisht nga indeksimet suplementare ad-hoc dhe tiparet parametrike të pensioneve të saj Pay-as-You-Go (PAYG). Parashikimet tregojnë se pa reformën, sistemi i pensioneve i IRJ të Maqedonisë do të vazhdojë të gjenerojë një deficit të konsiderueshëm, tashmë në 4 % të PBB-së.

Për ata anëtarë që nuk kanë të drejtë për pensione publike, një pension i përjetshëm ose tërheqje e programuar nga shtylla e dytë është mënyra e lejueshme e pagesës së përfitimit nëse vlera është të paktën 40% e pensionit minimal të Maqedonisë së Veriut. Nëse aktivi i akumuluar është i pamjaftueshëm për të blerë një produkt të tillë, anëtarët duhet të marrin a pagesën e një shume të madhe. Ky sigurim ofron një pjesë të përfitimit të pleqërisë (përveç përfitimit të pleqërisë nga sistemi PAYG). Në rast të paaftësisë ose vdekjes së anëtarit, mjetet nga llogaria individuale transferohen në fondin publik të pensionit PAYG i cili siguron shumën e plotë ose pensionin e invaliditetit ose të të mbijetuarit. Në rast se shuma e aseteve në llogarinë e anëtarit tejkalon shumën për pensionin e invaliditetit ose të të mbijetuarit, atëherë anëtari i fondit pensional ose anëtarët e familjes së tij/saj mund të zgjedhin të marrin një përfitim pensioni të shtyllës së dytë në vend të pensionit të aftësisë së kufizuar ose të të mbijetuarit nga PAYG. sistemi. Në rast se nuk ka përdorues të të mbijetuarve' pensioni, mjetet nga llogaria individuale mund të trashëgohen nga trashëgimtarët.

Mosha e daljes në pension është 64 vjeç për burrat dhe 62 vjeç për gratë me minimumin 15 vjet pension. Tërheqja e pensionit para moshës së daljes në pension nuk lejohet, përveç rasteve të paaftësisë ose vdekjes. Në rast se shuma e PAYG dhe përfitimi i pensionit të financuar plotësisht janë më të ulëta se pensioni minimal, fondi PAYG paguan shumë shtesë deri në pensioni minimal.

PENSIONI PUBLIK

Norma e kontributit është 18.8% e fitimit bruto duke mbuluar pleqërinë, aftësinë e kufizuar, të mbijetuarit dhe pensionin minimal përfitimet – për anëtarët e sistemit të pensioneve me një shtyllë. Për anëtarët e sistemit të pensioneve me dy shtylla 12.8% e të ardhurave bruto shkojnë në sistemin PAYG dhe 6% e të ardhurave bruto shkojnë në pensionin e detyrueshëm të financuar plotësisht sigurimi. Mosha e daljes në pension është 64 vjeç për burrat dhe 62 vjeç për gratë me minimumin 15 vjet pension.

E DETYRUAR PERSONALE

Gjegjësisht, ekzistojnë dy kategori kryesore të anëtarëve të shtyllës së dytë:

• Anëtarët e detyrueshëm

- personat e siguruar që kanë qenë të punësuar, pra që i janë bashkuar pensionit të detyrueshëm dhe invaliditetit.

sigurimi, për herë të parë, pas 1 janarit 2003 dhe kanë lindur pas 1 janarit 1967;

- personat e siguruar që janë punësuar, janë bërë anëtarë të pensionit të detyrueshëm dhe invaliditetit sigurimi, për herë të parë pas datës 1 janar 2019 dhe që janë më të rinj se 40 vjeç në datën e anëtarësimit

• Anëtarët vullnetarë

- personat e siguruar që janë punësuar për herë të parë përpara datës 1 janar 2003, të cilët sipas zgjedhjes së tyre, duke lidhur një

Marrëveshja e anëtarësimit, e lidhur me sigurimin e detyrueshëm pensional me financim të plotë dhe kanë lindur pas datës 1 janar 1967;

- personat e siguruar që janë punësuar për herë të parë përpara datës 1 janar 2003, të cilët sipas zgjedhjes së tyre nga duke hyrë në një marrëveshje anëtarësimi iu bashkua sigurimit të detyrueshëm pensional me financim të plotë, kanë lindur më parë 1 janar 1967 dhe i cili nënshkroi deklaratën për zgjatjen e anëtarësimit në pensionin e detyrueshëm me financim të plotë siguri.

Skema mbulon punonjësit e sektorit privat dhe publik, nëpunësit civilë dhe personat e vetëpunësuar. I mbuluar personat mund të anëtarësohen në çdo fond pensioni të hapur nëpërmjet lidhjes së një kontrate anëtarësimi me shoqërinë pensionale administrimin e fondit, zgjedhja e të cilit nuk ndikohet nga punëdhënësi i tyre

Pagesa e kontributeve bëhet nga debitori për pagesën e kontributit, gjegjësisht punëdhënësi, në datën në emër të punonjësit në masën 6% të listës së pagave. Të vetëpunësuarit duhet të japin kontributet e tyre në të njëjtën normë. Kontributet shtesë vullnetare nuk lejohen. Individët zgjedhin ofruesin e tyre, jo të tyre punëdhënësi.

Përfitimet

Për ata anëtarë që nuk kanë të drejtë për pensione publike, një pension vjetor ose tërheqje e programuar nga Shtylla e dytë është mënyra e pagesës së lejuar të përfitimit nëse vlera është të paktën 40% e pensionit minimal të Maqedonia e Veriut. Nëse aktivi i akumuluar është i pamjaftueshëm për të blerë një produkt të tillë, anëtarët duhet të marrin a pagesën e një shume të madhe. Ky sigurim ofron një pjesë të përfitimit të pleqërisë (përveç përfitimit të pleqërisë nga sistemi PAYG). Në rast të paaftësisë ose vdekjes së anëtarit, janë aktive nga llogaria individuale transferuar në fondin publik të pensioneve PAYG i cili siguron shumën e plotë ose pensionin e invaliditetit ose të të mbijetuarve. Në rast se shuma e aseteve në llogarinë e anëtarit tejkalon shumën për pensionin e invaliditetit ose të të mbijetuarit, se anëtari i fondit të pensionit ose anëtarët e familjes së tij/saj mund të zgjedhin të marrin një përfitim pensioni të shtyllës së dytë në vend të pensionit të aftësisë së kufizuar ose të të mbijetuarve nga sistemi PAYG. Në rast se nuk ka përdorues të të mbijetuarve' pensioni, mjetet nga llogaria individuale mund të trashëgohen nga trashëgimtarët.

Në Republikën e Maqedonisë së Veriut ekzistojnë tre shoqëri pensionale që menaxhojnë një të detyrueshme dhe një fondi i pensionit vullnetar secili. Në vitin 2005, në një tender publik ndërkombëtar, MAPAS dha dy licenca për themelimi i shoqërive pensionale në vitin 2009 për të njëjtat shoqëri pensionale që janë themeluar si shoqëri pensionale të detyrueshme, MAPAS ka dhënë licenca dhe miratime për menaxhimin e vullnetarëve fondet pensionale përveç fondeve ekzistuese të detyrueshme pensionale. Në vitin 2017, dhe gjysmën e parë të 2018, 100% e aksionet e Drustvo za upravuvanje so zadolžitelni I dobrovolni penziski fondovi “NLB NOV PENZISKI FOND” Shkupi u ble nga Pozavarovalnica Sava DD Ljubljana, Slloveni. Në vitin 2019, një pension i tretë u themelua kompania. Në fund të marsit 2019, MAPAS ka dhënë licencën për themelimin e një Kompania për menaxhimin e fondeve pensionale të detyrueshme dhe vullnetare të Zavarovalnica Triglav DD Ljubljana, Republika e Sllovenisë dhe autorizimi për menaxhimin e një fondi pensional të detyrueshëm dhe miratimi për menaxhimin e fondit të pensioneve vullnetare.

Tre kompanitë e pensioneve janë:

1. Drustvo za upravuvanje so zadolžitelni I dobrovolni penziski fondovi Sava penzisko drustvo a.d. Shkup, e cila menaxhon

- Otvoren zadolžitelen penziski fond Sava penziski fond dhe
- Otvoren dobrovolen penziski fond Sava penzija plus

Aksionar: Pozavarovalnica Sava d.d, Republika e Sllovenisë, e cila përfaqëson 100% të pensionit Kapitali i kompanisë.

2. KB Prvo drustvo za upravuvanje so zadolžitelni i dobrovolni penziski fondovi AD Skopje, i cili

menaxhon

- KB Prv otvoren zadolžitelen penziski fond – Shkup dhe
- KB PRV otvoren dobrovolen penziski fond – Shkup

Aksionarët: Skupina Prva zavarovalniski Holding DD, Ljubljana, Republika e Sllovenisë, e cila përfaqëson

51% të kapitalit të shoqërisë pensionale dhe Komercijalna Banka AD, Shkup, Republika e Maqedonisë së Veriut, që përfaqëson 49% të kapitalit të shoqërisë pensionale.

3. Društvo za upravljanje so zadolžiteln i dobrovolni penziski fondovi TRIGLAV PENZISKO

DRUŠTVO SHA Shkup e cila menaxhon

- Triglav otvoren zadolžiteln penziski fond – Shkup dhe
- Triglav otvoren dobrovoln penziski fond – Shkup

Aksionar: Zavarovalnica Triglav DD Ljubljana, Republika e Sllovenisë, e cila përfaqëson 100% të Kapitali i shoqërisë pensionale.

Mjetet e pensioneve duhet të menaxhohen brenda vendit, megjithëse mjetet e huaja mund t'i jepen mjeteve të huaja të kualifikuara menaxherët. Investimi i aseteve i nënshtrohet kufizimit të rreptë të aktiveve, p.sh. maksimumi 80% e investuar në obligacione, 30% në depozitat bankare, 30% në aksione dhe 50% në mjete të huaja (BE dhe OECD), etj. Asetet duhet të mbahen nga një kujdestar.

Në vitet e para të funksionimit, kujdestari i mjeteve të fondeve të detyrueshme pensionale ishte Banka Popullore të Republikës së Maqedonisë së Veriut. Nga fundi i vitit 2009, kujdestari i fondeve pensionale është komercial bankat që përmbushin kërkesat ligjore dhe që kanë një kontratë me shoqërinë e pensioneve.

Numri i përgjithshëm i anëtarëve në tre fondet e pensioneve të detyrueshme, më 31 dhjetor 2020, është 529 983. Të totali i aseteve të fondeve të pensionit të detyrueshëm më 31 dhjetor 2020 arriti në rreth 87,3 miliardë denarë (SAVA e detyrueshme 40,5 miliardë denarë, KBP e detyrueshme 45,6 miliardë denarë dhe TRIGLAV e detyrueshme 1,1 denarë miliardë). Në dhjetor 2019, totali i aktiveve të fondeve të pensioneve të detyrueshme ishte rreth 10.84% e PBB-së. të Republikës së Maqedonisë së Veriut.

Portofoli i investimeve të fondeve të pensionit të detyrueshëm në vitin 2020 përbëhet nga investime të brendshme që përfshijnë obligacione (59.75%), depozitat dhe paratë (9.99%), aksionet (2.74%), aksionet e fondeve të investimeve (0.02%) dhe faturat (0.03%), gjithashtu, si investime jashtë vendit që përfshijnë aksionet e fondeve të investimeve (22.53%) dhe aksionet (4.75%). Kthimi vjetor² i fondet e pensionit të detyrueshëm, në periudhën shtatëvjeçare 2014-2020, për fondin e pensionit të detyrueshëm SAVA është 5,54% në terma nominalë (4,84% në terma realë) dhe për fondin e pensionit të detyrueshëm të KBP është 5,76% në terma nominalë (5,06% në terma realë) dhe në periudhën qershor 2019 – dhjetor 2020 për fondin e pensionit të detyrueshëm TRIGLAV është 0,97% në terma nominalë (-0,49% në terma realë).

INFORMACION I TREGUT - VULLNETARE

Numri i përgjithshëm i anëtarëve në dy fondet e pensioneve vullnetare, më 31 dhjetor 2020, është 26 016. Të numri i përgjithshëm i anëtarëve në shtyllën e tretë - 11,018 ose rreth 42% janë anëtarë me një individ vullnetar llogari, ndërsa 14,998 ose rreth 58% janë pjesëmarrës në një skemë pensioni me llogari profesionale.

Mjetet e përgjithshme të fondeve pensionale të detyrueshme deri më 31 dhjetor 2020 arritën në rreth 2,3 miliardë denarë. (SAVA vullnetare 1,1 miliardë denarë dhe KBP vullnetare 1,2 miliardë denarë). Në dhjetor 2019, totali i aktiveve nga fondet e pensioneve vullnetare ishin rreth 0,29% e BPV-së së Republikës së Maqedonisë së Veriut.

Portofoli i investimeve të fondeve të pensioneve vullnetare në vitin 2020 përbëhet nga investime të brendshme që përfshijnë obligacione (49,06%), depozitat dhe paratë e gatshme (15,22%), aksionet (8,11%) dhe aksionet e fondeve të investimeve (0,01%) si dhe investimet jashtë vendit që përfshijnë aksionet e fondeve të investimeve (21.90%) dhe aksionet (5.68%). Kthimi vjetor i fondet e pensionit vullnetar, në periudhën shtatëvjeçare 2014-2020, për fondin e pensionit vullnetar SAVA është 5.60% në terma nominalë (4,90% në terma realë) dhe për fondin e pensionit vullnetar të KBP është 5,53% në terma nominalë (4,82% në terma realë).

Në Austri një person ka të drejtë për pension, nëse kontributet janë paguar për të paktën 180 muaj. (Atje janë përjashtime për personat me aftësi të kufizuara dhe personat që kanë pësuar një aksident në punë.) Nga këta 180 muaj, 84 muaj duhet të vijë nga punësimi (ose periudha kontributesh me cilësi të ngjashme). Mund të vijnë 96 muajt e mbetur nga periudha të tjera kontributesh, të tilla si papunësia, pushimi mjekësor, shërbimi ushtarak ose periudha e rritjes së fëmijëve.

Në Austri, mosha ligjore e pensionit është 65 vjet për burrat dhe 60 vjet për gratë. Mosha e daljes në pension për femrat do të rriten në mënyrë graduale nga 60 në 65 midis viteve 2024 dhe 2033.

Çdo vit, 1,78% e të ardhurave vjetore bruto të një personi transferohen në llogarinë individuale të pensionit.

Fitimet e kaluara vlerësohen në përputhje me rritjen e fitimeve, përveç vitit të daljes në pension dhe vitit para daljes në pension. Kontributet janë të pagueshme deri në një kufi prej 75 180 euro). Nuk ka kredi nëse bruto fitimet janë nën pragun për punë marginale. Janë 14 pagesa vjetore dhe rregullime vjetore për pensionet në pagesë është në thelb në përputhje me IÇK.

Pensionistët me përfitime të ulëta të lidhura me të ardhurat marrin një shtesë të testuar nga mjetet (Ausgleichszulage) nëse shuma e përfitimit të pensionit bruto dhe e të ardhurave nga burime të tjera (zbatohen disa përjashtime) mbetet më poshtë 966,65 euro në muaj për një familje beqare (1 472,00 euro për çiftë). Pensionisti merr një transfertat e kompensimit në mënyrë që të ardhurat totale të pensionistit të jenë të barabarta me vlerën e pragut.

Në vitin 2020 u prezantua një formë shtesë e një rimbushjeje të testuar me mjete. Pensionistët (vetëm beqarë familjet) me të paktën 360 muaj kontributi (30 vjet) kanë marrë një minimum prej 1 080 euro. Pensionistët në një familje të vetme me të paktën 480 muaj kontributi (40 vjet) ka marrë një minimum prej 1 315 euro (1 782 euro për çiftë).

Janë 14 pagesa vjetore dhe rregullimi i përfitimit zakonisht pason rregullimin e pensioneve të lidhura me të ardhurat.

Qëllimi i skemës së të ardhurave minimale të testuara nga mjetet është të sigurojë një standard të mirë jetese për individët që nuk janë në gjendje të përballojnë shpenzimet e tyre të përditshme të jetesës ose të anëtarëve të familjes në ngarkim. Të Skema e asistencës nuk është krijuar posaçërisht për të moshuarit. Megjithatë të moshuarit mund të aplikojnë vetëm kur nuk ka burime të tjera (p.sh. pension etj.) në dispozicion. Skema e të ardhurave minimale të testuara nga mjetet është a sistem jo kontributiv i bazuar në vendbanimin e përgjithshëm. Disa grupe janë asimiluar me shtetas austriakë, duke përfshirë qytetarët e ZEE-së, shtetasit e vendeve të treta me leje qëndrimi specifike (veçanërisht "banor i përhershëm - BE") dhe – në parim – refugjatët e njohur.

Pragu mujor në vitin 2020 ishte 917,35 euro për personat beqarë (1 376,02 euro për çiftet). Atje janë 12 pagesa mujore. Përpara se të aplikoni për çdo skemë të të ardhurave minimale të testuara me mjete, të gjithë individët burimet duhet të përdoren deri në një prag prej 4 586,75 euro në vitin 2020. Pronësia e shtëpisë ose e banesës është e mundur, por autoritetet mund ta përfshijnë atë në akte (Grundbuch) pas njëfarë kohe. Një akt i ri bazë në lidhje me ndihmën sociale (Sozialhilfe-Grundsatzgesetz) ka qenë në fuqi në qendër që nga 1 qershor 2019.

Përfitim shtesë

Çdo nevojë shtesë që nuk mbulohet nga standardi minimal (për shembull shpenzimet për të përshtatshme akomodimi dhe ngrohja) mund të mbulohen nga një përfitim shtesë.

Këto përfitime janë shumë të ndryshme dhe ndryshojnë midis një kompensimi me normë fikse dhe mbulimit të asaj aktuale kostot e duhura për banesë. Përfitimet shtesë ofrohen nga Landet, të cilët mund të japin strehim shtesat (Wohnbeihilfe) si një shtesë e burimeve minimale të garantuara ose si një përfitim i pavarur. Çdo person që nuk ka sigurim për sëmundje dhe merr një skemë të të ardhurave minimale të testuara me mjete, është të regjistruara nga institucionet kompetente me sigurimin ligjor për sëmundje.

Pensioni i parakohshëm

Pensionimi i parakohshëm aktualisht është i mundur për arsye e:

1. Kontributet e sigurimit afatgjatë (“Langzeitversichertenpension - Hacklerregelung”), aktualisht Kërkohen 44 (gratë)/45 (burra) vite kontribut ose më shumë. Mosha e pensionit të parakohshëm është 62 vjeç për burrat dhe 59 vjeç për gratë, duke u rritur gradualisht në 62 vjet (4.2% zbritje në vit më parë mosha ligjore e pensionit).

2. Punë e vështirë fizikisht (Schwerarbeitspension), një periudhë kontributi prej 45 vitesh sigurimi ose më shumë nevojitet. Për më tepër, brenda 20 viteve të fundit para aplikimit duhet të jenë të paktën 10 vite pune të vështirë fizikisht. Mosha më e hershme e mundshme e daljes në pension është 60 vjeç. Ka një zbritje prej 1,8% në vit para moshës së pensionit të ligjshëm. Për gratë kjo skemë do të jetë e rëndësishme vetëm nga viti 2024 e në vazhdim.

3. Punë e vështirë fizikisht e kombinuar me periudha sigurimi afatgjatë të paktën 40 (gra)/45 (burra) vite kontributi ose më shumë (“Langzeitversicherungspension mit Schwerarbeit”), mosha e daljes në pension është 60 vjet për burrat, 55 vjet për gratë. (1.8% zbritje në vit). E mundur vetëm për meshkujt e lindur pas 31 dhjetor 1953 dhe para 1 janarit 1959 dhe gra të lindura pas 31 dhjetorit 1958 dhe përpara 1 dhjetor 1964.

Pension korridor (“Korridorpension”), në moshën 62 vjeç, kur ka të paktën 40 sigurime (5.1% zbritje në vit, maksimumi 15.3% për 3 vjet para moshës së pensionit të ligjshëm).

Për gratë kjo skemë do të jetë e rëndësishme vetëm nga viti 2028 e në vazhdim.

Pensioni i vonuar

Për daljen në pension midis moshës 65 dhe 68 vjeç për burrat dhe midis 60 dhe 63 për gratë, pensioni është u rrit me 4.2% në vit. Punëtorët që shtyjnë pensionin vazhdojnë të paguajnë gjithashtu contribute rritjen e të drejtave të tyre për pension.

Kombinimi i punës dhe pensioneve është i mundur, por ka një kufi fitimi. Nëse pensionistët në pension të parakohshëm fitojnë më shumë se 475.86 euro në muaj pensioni është tërhequr plotësisht për shkak të sigurimit të detyrueshëm shoqëror fillon mbi këtë prag. Pas moshës 60 (gratë)/65 (burra), të ardhura të pakufizuara nga puna dhe pensioni pranimi janë të lejuara.

Papunësia

Periudhat gjatë të cilave një person merr përfitimet e papunësisë kreditohen në llogarinë e pensionit. Këto periudha konsiderohen edhe për periudhën kualifikuese.

I vetëpunësuar

Ekziston një bazë minimale e kontributit, si dhe kufiri i kontributit. Baza minimale ishte 438,05 euro në vitin 2018; kufiri i kontributit ishte 5 985 euro në 2018.

Norma e kontributit për të gjitha grupet është 22.8% e pagës/të ardhurave bruto. Për punëtorët e varur norma e kontributit është e ndarë ndërmjet punëdhënësve (12.55%) dhe punonjësve (10.25%), të vetëpunësuarit kanë një normë prej 18.5% dhe një të ashtuquajtur kontribut-partner prej 4.3% nga buxheti federal. Fermerët kanë një normë prej 17.0% dhe një kontribut partner prej 5.8% nga buxheti federal. Baza e kontributeve dhe paga e referencës vendosen në të ardhurat e tatueshme plus kontributet e paguara (të ardhurat bruto).

	RMV	Austria
PBB nominal (millions of national currency) USD	13.84	480.4 bilion
PBB (USD)	6694.64	53.6367
Popullsia (million)	2.065	9,043
Forca e punes (thousand)	808.078	4.774.187
Shkalla e punësimit %	38.6	74.10
Popullsia mbi 65 vjet (%)	14.9	19.81

28

Siç shihet ne tabelë R. E Maqedonisë së Veriut është një vend me popullsi për 4 herë më të ulët se shteti Austriak , gjithashtu jo vetëm tek popullsia por kemi diferenca edhe në PBB(bruto prodhimin e brendshëm), forca e punës, shkalla e punësimit dhe popullsia e cila është mbi 65 vjeçare.

Në bazë të këtyre të dhënave shohim që forca e punës në RMV është shumë më e ulët për 35,5 % se shteti Austriak, edhe pse ka më pak banorë sërish punësimi është i ulët. Sa i përket pupollsisë mbi 65 vjeç shohim që në RMV kemi 14,9 % nga numri i përgjithshëm i banorëve të cilët shfrytëzojnë sitemin pensional, ndërsa në Austri kemi 19,81% persona të cilët janë të moshuar mbi 65 vjeç nga numri i përgjithshëm i banorëve që gjithashtu shfrytëzojnë sistemin pensional.

Ne Austri një person ka të drejtë për pension, nëse kontributet janë paguar për të paktën 180 muaj. Në Austri, mosha ligjore e pensionit është 65 vjet për burrat dhe 60 vjet për gratë. Mosha e daljes në pension për femrat do të rriten në mënyrë graduale nga 60 në 65 midis viteve 2024 dhe 2033. Ndërsa në R. e Maqedonisë Veriore mosha e daljes në pension është 64 vjeç për burrat dhe 62 vjeç për gratë me minimumin 15 vjet pension. Gjithashtu paraqitet edhe një dallim i moshës së daljes në pension ku shteti Austriak parasheh që mosha e pensionit për gratë të rritet nga 60 në 65 vjet nga viti i ardhshëm deri më 2033.

4.2 Analizë komparative në mes sistemit pensional të RMV-së dhe Gjermanisë

Aktualisht pensioni i rregullt i pleqërisë në Gjermani paguhet nga mosha 65 dhe gjashtë/shtatë muajsh (në varësi të viti i lindjes së pensionistit) me të paktën pesë vjet kontribute. Kontributet më pak se pesë vjet fitojnë nuk përfitojnë. Mosha ligjore e pensionit po rritet gradualisht dhe për ata që kanë lindur në vitin 1964 ose më vonë, mosha e daljes në pension do të jetë 67 vjeç. Një pension i posaçëm shërbimi paguhet me 45 vjet kontribut në moshën 65 vjeç për ata që kanë lindur 1964 ose më vonë.

Në pension përmbledhen pikët e pensionit të çdo viti. Për të llogaritur shumën vjetore pensioni shuma e pikëve të pensionit shumëzohet më pas me një “vlerë të pikës së pensionit” vjetore, e cila ishte 378,36 euro në vitin 2018. Vlera e pikës së pensionit vlen për pensionistët e sapodalë dhe tashmë pensionistë. Të vlera e pikës së pensionit rregullohet çdo vit në lidhje me rritjen e pagës bruto si pikënisje. Përveç kësaj, “faktori i kontributit” llogarit ndryshimet e normës së kontributit në skemën e pensioneve të ligjshme dhe për skemat e pensioneve private të subvencionuara (vullnetare). Një rritje e normave të kontributeve do të ulë rregullimi i vlerës së pikës së pensionit. “Faktori i qëndrueshmërisë”, që mat ndryshimin e numrit të kontribuesve të standardizuar në raport me numrin e pensionistëve të standardizuar, lidh rregullimin e vlera e pikës së pensionit ndaj ndryshimeve në raportin e varësisë së skemës së pensioneve, raporti i pensionistëve të kontribuesit. Këta dy faktorë në formulën e indeksimit mund të ndryshojnë madhësinë e rregullimit, duke rezultuar në a rritje graduale më e ngadaltë e vlerës së pikës së pensionit në raport me pagat bruto për frymë në terma afatgjatë.

Të ardhurat mesatare përkatëse për llogaritjen e pikëve të pensionit si dhe vlera e pikës së pensionit janë pak më ndryshe për pensionet e Gjermanisë Lindore. Në vitin 2017, një ligj në lidhje me përafrimin e pensioneve të Gjermanisë Lindore vlerat në nivelet e Gjermanisë Perëndimore u ligjësuat. Vlera e pensionit të Gjermanisë Lindore do të arrijë në atë të Gjermanisë Perëndimore vlera deri në vitin 2024. Pas kësaj nuk do të ketë dallime në rregulloret e pensioneve.

Pensionet private vullnetare

Ekziston një pension privat vullnetar shtesë i cili mund të sigurohet nga bankat, kompanitë e sigurimit ose fonde investimi (të ashtuquajturat pension Riester). Pensioni Riester promovohet nga taksat dhe subvencionohet nga qeveria. Modelimi supozon një normë kontributi prej 4%.

Pensioni i parakohshëm

Pensionimi i parakohshëm është i mundur në moshën 63 vjeç për personat me të paktën 35 vjet sigurim. Nëse dalin në pension përpara moshës ligjore të pensionit (mosha 67 vjeç për të lindurit 1964 ose më vonë), përfitimet reduktohen në mënyrë të përhershme me 3.6% për çdo vit që pensionisti bie jashtë normave ligjore. Përveç kësaj, duke dalë në pension në moshën 63 vjeçare krahasuar me dikë që del në pension në moshën 67 vjeçare, të drejtat për pension janë dukshëm më të ulëta për shkak të punës katër vjet më pak dhe mospërfitimit të pikëve shtesë pensioni.

Individët ende mund të dalin në pension në moshën 63 vjeç pa asnjë penalitet pensioni nëse plotësojnë 45 vjet koha e siguruar (punësimi, kujdesi për fëmijët ose nga periudha e rritjes së fëmijëve deri në moshën 10 vjeç ose periudha afatshkurtër papunësia (UB1) të gjitha llogariten si kohë e siguruar). Magjitë e papunësisë në moshën 61 ose 62 vjeç nuk llogariten. Duke filluar nga viti 2016, kjo moshë po rritet derisa të arrijë në 65 vjeç për të lindurit e vitit 1964 ose më vonë. Aktualisht, herët dalja në pension është e mundur nga mosha 63 dhe katër/gjashtë muaj.

Ndërsa në Republikën e Maqedonisë Veriore mosha e daljes në pension është 64 vjeç për burrat dhe 62 vjeç për gratë me minimumin 15 vjet pension.

Gjegjësisht, ekzistojnë dy kategori kryesore të anëtarëve të shtyllës së dytë së pensionimit i cili është sigurimi i detyrueshëm i pensionit me financim kapital:

- Anëtarët e detyrueshëm - personat e siguruar që kanë qenë të punësuar, pra që i janë bashkuar pensionit të detyrueshëm dhe invaliditetit, sigurimi, për herë të parë, pas 1 janarit 2003 dhe kanë lindur pas 1 janarit 1967; - personat e siguruar që janë punësuar, janë bërë anëtarë të pensionit të detyrueshëm dhe invaliditetit sigurimi, për herë të parë pas datës 1 janar 2019 dhe që janë më të rinj se 40 vjeç në datën e anëtarësimit.

- Anëtarët vullnetarë

- personat e siguruar që janë punësuar për herë të parë përpara datës 1 janar 2003, të cilët sipas zgjedhjes së tyre, duke lidhur një Marrëveshje e anëtarësimit, e lidhur me sigurimin e detyrueshëm pensional me financim të plotë dhe kanë lindur pas datës 1 janar 1967;

Skema mbulon punonjësit e sektorit privat dhe publik, nëpunësit civilë dhe personat e vetëpunësuar. I mbuluar personat mund të anëtarësohen në çdo fond pensioni të hapur nëpërmjet lidhjes së një kontrate anëtarësimi me shoqërinë pensionale administrimin e fondit, zgjedhja e të cilit nuk ndikohet nga punëdhënësi i tyre. Numri i përgjithshëm i anëtarëve në dy fondet e pensioneve vullnetare, më 31 dhjetor 2020, është 26 016. Të numri i përgjithshëm i anëtarëve në shtyllën e tretë - 11,018 ose rreth 42% janë anëtarë me një individ vullnetar llogari, ndërsa 14,998 ose rreth 58% janë pjesëmarrës në një skemë pensioni me llogari profesionale.

	RMV	Gjermania
PBB nominal (millions of national currency) USD	13.84	4,26(trillion)
PBB (USD)	6694,64	51203,55
Popullsia (million)	2.065	83,2
Forca e punes (thousand)	808.078	45,8 milion
Shkalla e punësimit %	38.6	77,50
Popullsia mbi 65 vjet (%)	14.9	18,66

29

Nga të dhënat tabelore shohim që shteti Gjerman është një vend me popullsi shumë më të lartë se Maqedonia e Veriut, gjithashtu edhe bruto prodhimin vendor e ka shumë më të lartë i cili tejkalon mbi 4 trilion dollarë, ndërsa në Maqedoninë Veriore është mbi 13 milion dollarë. Shkalla e punësimit në Maqedoninë Veriore është 38.6% ndërsa në Gjermani është 77.50%. Në RMV popullsinë mbi 65 vjet e kemi 14.9 % të cilët shfrytëzojnë pensionin, ndërsa në Gjermani kemi 18.66 % persona mbi 65 vjet të cilët marrin pension. Por në shtetin gjerman nuk është patjetër që vetëm kur të arrish moshën 65 të marish pension, mund edhe më herët të fitosh të drejtën për pension në qoftë se i ke mbushur 63 vjet dhe ke 45 vjet përvojë pune, mirëpo mund në pension të dalish edhe në moshën 67 vjeçare. Këto janë disa opsione të cilat në vendin tonë nuk i kemi dhe në RMV numri më i lartë menzi presin që të arrijn moshën 65 vjeçare për dalje në pension dhe jo të tejkalojnë të 65.

²⁹ Fig. 4 Paraqitje tabelare e të dhënave statistikore të RMV dhe Gjermanisë

4.3 Analizë komparative në mes sistemit pensional të RMV-së dhe Kroacisë

Personat me sigurim të detyrueshëm sipas skemës së pensioneve janë të punësuarit ose të vetëpunësuarit, ata që kryejnë një veprimtari të pavarur ose profesionale, ata që merren me bujqësi e të tjerë. Të njëjtët persona në skemën e pensioneve ligjore janë të siguruar në skemën e pensioneve të kapitalizuara, por ka përjashtime. Ju keni të drejtën e pensionit të shtyllës së parë të pleqërisë kur mbushni moshën 65 vjeç (burra) ose 63 vjeç (gratë) në vitin 2022 dhe keni plotësuar të paktën 15 vjet të periudhës kualifikuese.

Mosha e pensionit për gratë po rritet gradualisht, me 3 muaj çdo vit, për ta përshtatur atë me kushtet e moshës për burrat deri në vitin 2030. Burrat që mbushin 60 vjeç dhe kanë mbushur të paktën 35 vjet të periudhës kualifikuese kanë të drejtë për pension të parakohshëm pleqërie. Në vitin 2022, gratë duhet të mbushin moshën 58 vjeç dhe të kenë të paktën 33 vjet periudhë kualifikimi për të përfituar pension të parakohshëm pleqërie. Dhe në rastin e falimentimit, ju duhet të jeni i papunë për të paktën 2 vjet përpara se të kualifikoheni për pension, sepse punëdhënësi juaj falimentoi. Nëse keni mbushur moshën 60 vjeç dhe keni të paktën 41 vite kualifikimi, keni të drejtë për pension pleqërie për personat e siguruar për një kohë të gjatë. Personat që kanë qenë anëtarë të fondit të pensionit të detyrueshëm kanë edhe të drejtë për pension të shtyllës së dytë kur fitojnë të drejtën për pension të shtyllës së parë.

Pension pleqërie

Shuma e pensionit tuaj të pleqërisë llogaritet duke shumëzuar pikët tuaja të vlerës personale me faktorin e pensionit dhe vlerën aktuale të pensionit (shih Zhargon busters). Nëse dilni në pension pas 65 vjetësh dhe keni plotësuar 35 vjet periudhë kualifikimi, pensioni juaj do të rritet 0.34% për çdo muaj shtyrje (maksimumi për 5 vjet). Nëse kërkon vetëm një pension të shtyllës së parë dhe ai është më i ulët se pensioni minimal (najniža mirovina), do të merrni shumën e pensionit minimal. Po kështu, shuma e pensionit maksimal (najviša mirovina) që mund të paguhet sipas shtyllës së parë përcaktohet me një rregullore të veçantë (Ligji për pensionin maksimal).³⁰

³⁰ <https://gov.hr/en/pension-insurance-system/846>

Pensioni i parakohshëm i pleqërisë

Masa e pensionit tuaj të parakohshëm të pleqërisë përcaktohet në të njëjtën mënyrë si pensioni i pleqërisë. Megjithatë, ajo ulet për çdo muaj të daljes në pension të parakohshëm. Masa e pensionit të parakohshëm të pleqërisë zvogëlohet përgjithmonë me 0,2% për çdo muaj para moshës së daljes në pension, pra me 2,4% në vit deri në 12% për pesë vjet para daljes në pension. Ulja është e përhershme dhe nuk varet nga kohëzgjatja e periudhës së përfunduar kualifikuese.

Procedura për të kërkuar pension pleqërie ose pension të parakohshëm pleqërie fillon duke paraqitur një kërkesë për pension në zyrën rajonale kompetente të Institutit Kroat të Sigurimeve Pensionale (HZMO) ose online. Një person i siguruar mund të njoftojë HZMO-në për synimin e tij për të paraqitur një kërkesë për njohjen e të drejtës për pension pleqërie ose pension të parakohshëm pleqërie 12 muaj përpara.

Për një pension të shtyllës së dytë, ju duhet të zgjidhni një kompani sigurimi pensionesh e cila do t'ju paguajë pensionin. HZMO do t'i sigurojë Regjistrin Qendror të Filialeve (REGOS) informacionin nga vendimi i njohjes së pensionit për anëtarët e skemës së shtyllës së dytë. Pas procedurës së përcaktuar, REGOS lëshon një urdhër për transferimin e mjeteve nga llogaria personale e anëtarit të fondit, marrësit të ardhshëm të pensionit, në llogarinë e shoqërisë së zgjedhur të sigurimit pensional. Shoqëria e sigurimit pensional do të nënshkruajë një kontratë me përfituesin dhe do të paguajë një pension mujor të përhershëm nga fondet e transferuara (reduktuar me tarifën e përcaktuar).

Kroacia ka pasur një periudhë problemesh të rënda në ruajtjen e niveleve të pensioneve të shtyllës së parë, por situata tashmë është e stabilizuar, duke premtuar një bazë të arsyeshme për ata që nuk mund të gëzojnë plotësisht pensionet e shtyllës së dytë.

Në Maqedoninë e Veriut sistemi pensional plotësohet plotësisht përmes një regjimi të kombinuar të pensionit minimal të shtyllës së parë dhe të dytë, ku ekziston një kuadër mbikëqyrës dhe rregullator por cilësia e tij ende nuk është vlerësuar publikisht. Nevojitet më shumë informacion për të nxjerrë ndonjë përfundim.

Reforma e pensioneve në Maqedoninë Veriore filloi në vitin 1997 dhe në vitin 2000 u miratua Ligji për sigurimin pensional dhe invalidor. Kjo reformë mundësoi futjen e një sistemi pensionesh të detyrueshëm të shtyllës së dytë për të plotësuar pensionet e shtyllës së parë. Shtylla e dytë është bërë funksionale vetëm kohët e fundit. Në Maqedoni, shtylla e parë dhe e dytë janë të integruara fuqishëm. Sipas sistemit të mëparshëm pensional, punëdhënësi paguante 21,2% të pagës së secilit të punësuar në Fondin për sigurim pensional dhe invalidor të Maqedonisë – FDIH. Në sistemin e reformuar do të paguhet i njëjti kontribut. Ndërkohë janë krijuar dy fonde private të pensioneve. Punonjësit do të mbulohen si nga FSDK-ja, ashtu edhe nga njëri prej këtyre dy fondeve private të pensioneve. Totali i kontributit prej 21,2% ndahet në dy pjesë: 13,78% do të mbetet në FSDK dhe 7,42% do të transferohet në një llogari individuale në fondin privat të pensionit të zgjedhur. Të gjithë të punësuarit pas 1 janarit 2003 janë të detyruar të kalojnë në sistemin me dy shtylla. Ata që i bashkohen sistemit të pensioneve me dy shtylla duke u anëtarësuar në një fond pensioni privat do të marrin një pension të kombinuar nga FSDK dhe nga mjetet e akumuluar nga Fondi i Pensionit në llogarinë e tyre individuale në momentin e daljes në pension. Standardi a: një regjim i duhur kalimtar.

Të gjithë personat e punësuar pas 1 janarit 2003 janë të detyruar të kalojnë në sistemin me dy shtylla.³¹ Të punësuarve para kësaj date do t'u jepet mundësia të zgjedhin nëse duan ta bëjnë këtë apo të qëndrojnë në sistemin e shtyllës së parë. Për ata punonjës që mbeten në sistemin e pensioneve të shtyllës së parë, sigurimi i pensioneve dhe invaliditetit mbulohet vetëm nga FSDK-ja dhe nuk do të ketë ndryshime në mënyrën e krijimit të pensionit. Mbrojtja e brezit të moshuar sigurohet nëpërmjet një instrumenti të përgjithshëm për përcaktimin e pensioneve minimale. Masa minimale e pensionit të pleqërisë nga pensioni i detyrueshëm dhe pensioni invalidor së bashku me pensionin nga sistemi i shtyllës së dytë nuk mund të jetë më e ulët se paga mesatare e përcaktuar e të gjithëve punonjësve në vitin e kaluar. Këto nivele janë 41% për përfituesit me një periudhë sigurimi më shumë se 35 vjet (mashkull) ose më shumë se 30 vjet (femra), 38% (30; 25) dhe 35% (25; 20). Nëse i siguruari nuk i arrin këto periudha sigurimi, shteti subvencionon pjesën tjetër të paradites.

³¹ <https://www.coe.int/t/dg3/sscssr/Source/RepSelecTopVonk.pdf>

	RMV	Kroacia
PBB nominal (millions of national currency) USD	13.84	68.96 (billion)
PBB (USD)	6694,64	17.685
Popullsia (million)	2.065	3.899
Forca e punes (thousand)	808.078	1.727.065(million)
Shkalla e punësimit %	38.6	69.70
Popullsia mbi 65 vjet (%)	14.9	22.4

32

Nga statistikat e paraqitura më lartë diferencë më të lartë shohim tek forca e punës dhe shkalla e punësimit. Në Kroaci të drejtë për pension të pleqërisë kanë kur mbushin moshën 65 vjeç (burra) ose 63 vjeç (gratë) dhe keni plotësuar të paktën 15 vjet të periudhës kualifikuese, mosha e daljes në pension është e njëjtë si në Maqedoninë Veriore. Gjithashtu edhe për grate parashikohet që deri në vitin 2033 mosha e daljes në pension të jetë e njëjtë si burrat 65 vjet. Një person i siguruar në Kroaci mund të njoftojë HZMO-në (Instituti Kroat të Sigurimeve Pensionale) për synimin e tij për të paraqitur një kërkesë për njohjen e të drejtës për pension pleqërie ose pension të parakohshëm pleqërie 12 muaj përpara, domethënë në shtettin kroat ke të drejtë dalje në pension edhe para moshës 65 vjeçare. Nga përfundimet duket se janë se kur të gjitha elementet trajtohen siç duhet, plotëson të gjitha kërkesat dhe populate është plotësisht e kënaqur, ndërsa sa i përket Maqedonisë Veriore nevojiten më shumë informacione për të nxjerë një përfundim sa më të saktë, por me informacionet që mund të mbledhim duket se popullsia është e kënaqur. Sa i përket popullatës mbi 65 vjet nuk kemi edhe shumë diferencë sepse në RMV kemi mbi 2 milion banorë dhe mbi 65 vjet janë 14.9 %, ndërsa në Kroaci kemi mbi 3 milion banorë dhe mbi 65 vjet janë 22.4 % persona të cilët shfrytëzojnë sistemin pensional.

4.4 Analizë komparative në mes sistemit pensional të RMV-së dhe Slovenisë

Në Slloveni nga viti 2013 dhe deri në vitin 2019 individëve u nevojiteshi 20 vite kontribute për përfitimin e pensionit nga mosha 65, ndërsa nga viti 2020 u mjaftojnë 15 vite sigurim.

Me 40 vite kontribute, mosha e kualifikimit për pension të parediktuar është 60 vjeç për burrat dhe 59 vjeç vite e 8 muaj për femrat në vitin 2018. Këto kërkesa moshe dhe viti kontributi për femrat janë u rritur gradualisht dhe arrijnë përkatësisht 60 dhe 40 në vitin 2020.

Përfitimet e pensionit të pleqërisë llogariten pa taksa. Skema e lidhur me fitimet jep 26% të baza e vlerësimit të pensionit për meshkujt dhe 29% për femrat një herë në kushtet minimale të kualifikimit (15 vjet kontributet) është përmbushur. Më pas, norma e përlllogaritjes është 1.25% në vit për meshkujt. Norma e akruacionit për gratë po ndryshon gradualisht derisa të arrijë objektivin norma prej 1.25% në 2023. Përlllogaritja totale pas 40 vitesh kontribute është e barabartë me 57.25% për meshkujt dhe 63.5% për gratë në vitin 2016. Më pas, norma totale akruale për çdo vit shtesë për gratë do të arrijë në 1.25% dhe norma akruale për 40 vjet kontribute do të jetë 60.25%. Baza e vlerësimit të pensioneve është llogaritur duke përdorur 24 vitet më të mira të pagave neto. Fitimet neto të kaluara janë përmirësuar me rritjen e neto nominale pagat dhe periudha e vlerësimit është zgjatur që nga viti 2013 duke arritur në 24 vjet në 2018.

Ekziston një bazë e vlerësimit të pensionit minimal që zbatohet për të gjitha të ardhurat për pension. Pensioni minimal Baza e vlerësimit vendoset më 1 janar të çdo viti dhe është e barabartë me 76.5% të pagës mesatare mujore. Në Dhjetor 2018, baza minimale e vlerësimit të pensionit ishte 830,35 euro neto. Ekziston edhe një tavan për fitimet e pensionit të vendosura në katërfishin e bazës së vlerësimit minimal të pensionit të barabartë me 3 321,40 euro në muaj në dhjetor 2018. Përfitimet e pensionit në pagesë janë indeksuar me 60% të rritjes së pagës mesatare bruto dhe 40% të çmimeve të konsumit. Pensionet u indeksuan në janar 2018 me 2.2% dhe gjithashtu në prill 2018 (indeksim i parregullt) me 1.1%.

Pensioni minimal është përcaktuar si 26% e bazës së vlerësimit të pensionit minimal për meshkujt dhe 29% e bazën e vlerësimit të pensionit minimal për gratë. Nga viti 2017 është futur një pension i garantuar në masë prej 500 euro (516 euro në vitin 2018) në rast se pensioni i pleqërisë ose invaliditetit për të përcaktuar me ligj të plotë shërbimi pensional nuk arrin shumën përkatëse.

Pensioni i parakohshëm

Personi i siguruar mund të fitojë të drejtën e pensionit të parakohshëm në moshën 60 vjeç, me kusht që ta ketë mbushur atë të paktën 40 vjet të periudhës së kualifikimit të pensionit. Për shkak të sistemit të rinovuar të zbritjeve të përhershme, herët pensioni do të ndikojë në masën e pensionit të marrë. Një pension, në lidhje me periudhën e kualifikimit të pensionit e arritur do të ulet me 0.3% për çdo muaj diferenca në plotësimin e kushteve për pleqërinë daljen në pension (maksimumi 18% që është e barabartë me pesë vjet të një moshe të munguar). Kufiri i sipërm për llogaritjen e reduktimit të pensionit caktohet në 65 vjet.

Pensioni i vonuar

Pensionimi i vonuar është i mundur dhe përfitimet e pensionit përshtaten për shtyrjen e pensionit. Një bonus i ri përfitimi pensioni është futur për çdo tre muaj punë pas takimit të një individi kushtet e moshës për tërheqjen e përfitimit të pensionit. Aktualisht 60 vjeç dhe me 40 vite pension periudha kualifikuese (pa asnjë periudhë të blerë). Bonusi maksimal për shtyrjen e përfitimit të pensionit është 12% (tre vjet), pas kësaj periudhe zbatohet norma e rregullt akruale (1.25% për meshkujt dhe 1.38% për femrat). Nëse një person shtyn kërkesën për pension pleqërie në moshën minimale të pensionit aktualisht – në vitin 2018 – 60 vjeç me 40 vjet periudhë kualifikimi pensioni (pa periudha të blera) për burra dhe 59 vjeç dhe 8 muaj me 40 vjet periudhë kualifikimi pensioni (pa periudha të blera) për gratë, barazohet në 60 nga viti 2019, vitet shtesë të sigurimit deri në moshën e pensionit të plotë tërheqin një rritje më të lartë norma.

Banorët individualë tatohen mbi të ardhurat e tyre në mbarë botën. Të ardhurat e tatueshme përfshijnë të gjitha të ardhurat në formë pensioni të marrë (nga sigurimet shoqërore të detyrueshme, pensionet nga suplementi i sigurimit vullnetar për moshën, pensionet nga jashtë). Banorëve u jepet një lehtësim i përgjithshëm tatimor - si një zbritje nga baza tatimore - e cila në vitin 2018 ishte e barabartë me 3.302.70 euro. Për grupet me të ardhura më të ulëta shtesa e përgjithshme prej 6 519,82 euro është dhënë kur të ardhurat e tatueshme ishin më të ulëta se 11 166,37 euro dhe 3 302,70 euro kur të ardhurat e tatueshme ishin ndërmjet 11 166,37 euro dhe 13 316,83 euro. Banorët kanë të drejtë për familjen edhe shtesat. Pensionistëve rezidentë u jepet gjithashtu një kredi e barabartë me 13.5% të pensionit të marrë nga sigurimi i detyrueshëm pensional dhe invalidor; e njëjta kredi jepet për rezidentët që marrin kompensim për aftësinë e kufizuar në punë nga i njëjti sigurim dhe për banorët që marrin punë pension nga sigurimi i detyrueshëm suplementar i pensionit.

	RMV	Slovenia
PBB nominal (millions of national currency) USD	13.84	61.75 (billion)
PBB (USD)	6694,64	29.291
Popullsia (million)	2.065	2.108
Forca e punës (thousand)	808.078	996.000
Shkalla e punësimit %	38.6	73.10
Popullsia mbi 65 vjet (%)	14.9	21.4

33

Republika e Maqedonisë së Veriut dhe Sllovenia për nga numri i popullsisë janë pothuajse të njëjta, tek forca e punës poashtu ka një diferencë të vogël. Sa i përket shkallës së punësimit ajo është shumë më e lartë se e Maqedonisë Veriore edhe pse për nga numri i banorëve janë pothuajse të njëjta tek punësimi kemi një diferencë të lartë. Në R. Maqedonisë Veriore punësimin e kemi 38.6 % ndërsa në Slloveni e kemi 73.10 % e cila është për 34.5 % më e lartë se punësimi në RMV. Edhe pse nga ana e punësimit ka një numër të lartë Sllovenia gjithashtu të lartë e ka edhe numrin e banorëve të cilët kanë arritur moshën 65 vjet të cilët janë 21.4 % dhe shfrytëzojnë sistemin pensional, ku nga ana tjetër në RMV me moshën 65 vjet janë 14.9% d.m.th. Sllovenia edhe pse në disa pika është pothuajse e njëjtë me RMV, ai është vend që ka punësimin më të lartë por nga ana tjetër edhe shfrytëzuesit e sistemit pensional janë në numër të lartë.

4.5 Analizë komparative në mes sistemit pensional të RMV-së dhe Greqisë

Mosha e pensionit në Greqi është 67 vjeç për burrat dhe gratë me të paktën 4 500 ditë kontribute (ekuivalente me 15 vjet). Personat e siguruar me rekord kontributi prej 12 000 ditë pune (40 vjet) mund të dalin në pension me një përfitimi i pensionit të plotë në moshën 62 vjeç. Ka koncesione për njerëzit që punojnë në kushte të vështira ose johigjienike profesionet dhe për kujdestarët e fëmijëve ose vëllezërve e motrave me aftësi të kufizuara. Kërkohet pensioni minimal i pleqërisë

Pensioni kombëtar nuk lidhet me të ardhurat dhe financohet drejtpërdrejt nga buxheti i shtetit. Kërkesat janë 15 vite sigurim dhe 15 vite qëndrim në Greqi. Shuma e plotë e kombëtare pensioni është 384 euro dhe i korrespondon 20 vjet sigurim dhe 40 vjet qëndrim në Greqi nga mosha 15 vjeç deri në kufirin e moshës që kërkohet për marrjen e pensionit. Shuma e plotë zvogëlohet me 2% për çdo vit i cili bie nga 20 deri në 15 vjet sigurim (pensioni kombëtar për 15 vjet është EUR 345,60). Kjo shumë zvogëlohet me 1/40 për çdo vit qëndrimi më pak se 40 vjet.

Aty është një normë akruale e ndryshueshme nga 0.77% për çdo vit deri në 15 vjet duke u rritur gradualisht në 2.55% për Viti 36 deri në 40 dhe pas vitit 40 reduktohet në 0.5%. Fitimet e kaluara janë fryrë me ndryshimin në Indeksin mesatar vjetor të Çmimeve të Konsumit të Entit Statistikor të Greqisë për periudhën deri në vitin 2024, dhe nga viti 2025 e në vazhdim me ndryshimin vjetor të pagave të përcaktuara nga Autoriteti i sipërpërmendur. Tavani i të ardhurave për pension është 6 500 euro në muaj.

Pensioni i parakohshëm me pension të reduktuar është i mundur që nga mosha 62 vjeç si për burrat ashtu edhe për gratë me ulje prej 1/200 për çdo muaj të munguar deri në moshën 67 vjeç.

Gjithashtu, mund të ketë edhe pension të vonuar nëse dëshiron mund edhe të shtyhet.

Periudhat jo kontributdhënëse që mund të rregullohen bazohen në numrin e fëmijëve (300 ditë mund të blerë për fëmijën e parë, 600 ditë për çdo fëmijë pasardhës, deri në maksimum 1 500 ditë për 3 fëmijë). Periudhat e mësipërme mund të blihen përsëri për qëllime të të drejtës për pension si dhe për llogaritjen e tij.

Kushtet që duhen plotësuar për të riblerë periudhat e mësipërme janë të drejtën për pension pleqërie nën kushtet e vlefshme nga 1 janari 2011 e tutje dhe plotësimi i të paktën 3 600 ditë pune ose 12 vjet të sigurimit.

I vetëpunësuar

Para vitit 2020, kontributet e të vetëpunësuarve ishin të lidhura me të ardhurat e tyre, por nga 2020 janë gjashtë kategori sigurimesh dhe çdo individ do të zgjedhë çdo vit një kategori pensioni sipas së cilës do të sigurohet për vitin e ardhshëm.

Personat e siguruar do t'i nënshtrohen detyrimisht të njëjtës kategori të sigurimit shëndetësor. Si parazgjedhje, të vetëpunësuarit do t'i caktohen kategorisë më të ulët të kontributit pensional mujor e barabartë me 155 euro në vitin 2021. Duke pasur parasysh normën e rregullt të kontributit prej 20%, kjo nënkupton bazën e kontributit prej 775 euro. Në krahasim me të punësuarit, të vetëpunësuarit janë jo të detyrueshme të mbuluara nga pensionet ndihmëse.

	RMV	Greqia
PBB nominal (millions of national currency) USD	13.84	214.9(billion)
PBB (USD)	6694,64	20.192
Popullsia (million)	2.065	10.64
Forca e punes (thousand)	808.078	4.700.676(million)
Shkalla e punësimit %	38.6	89.27
Popullsia mbi 65 vjet (%)	14.9	22.82

34

Shuma e plotë e pensionit kombëtar grek është 384 euro dhe korrespondon me 20 vite sigurim dhe 40 vite qëndrim në Greqi nga mosha 15 vjeç deri në kufirin e moshës që kërkohet për marrjen e pensionit, ndërsa në R. Maqedonisë Veriore pensioni mesatar është 15 412 denarë (250 Euro). Për anëtarët e sistemit të pensioneve me dy shtylla, 12.8% e të ardhurave bruto shkojnë në sistemin PAYG dhe 6% e të ardhurave bruto shkojnë për sigurimin e detyrueshëm pensional me financim të plotë. Mosha e daljes në pension është 64 vjeç për burrat dhe 62 vjeç për gratë me minimumin 15 vjet pension. Mosha e daljes në pension në RMV dhe Greqi është e njëjtë për gratë, ndërsa për burrat ka dallim për 2 vite.

³⁴ Fig. 7 Paraqitje tabelore e të dhënave statistikore të RMV dhe Greqisë

4.6 Analizë komparative në mes sistemit pensional të RMV-së dhe Suedisë

Sistemi publik suedez i pensionit të pleqërisë mbulon të gjithë ata që kanë punuar ose jetonte në Suedi dhe përbëhet nga një komponent i lidhur me të ardhurat bazuar në nocional llogaritë, një sistem privat të kontributeve të detyrueshme të përcaktuara dhe një shtesë minimale e testuar nga të ardhurat e pensioneve, pensioni i garancisë. Për më tepër, shumica punonjësit mbulohen nga skemat e pensioneve profesionale. Mundësia për të bërë zbritjet tatimore për kursimet e pensioneve private u hoqën në vitin 2016.

Sistemi aktual i pensionit publik suedez të pleqërisë u zbatua plotësisht në 2003. Sistemi i pensioneve të pleqërisë lidhur me të ardhurat përbëhet nga një konceptim komponenti i kontributit të përcaktuar (NDC) PAYG dhe një i financuar plotësisht, i përcaktuar komponenti i pensionit kontribut (DC). Të dyja bazohen në fitimet gjatë gjithë jetës dhe llogaritë individuale. Përveç kësaj, ekziston një rimbushje e testuar nga të ardhurat e pensioneve, pensioni i garantuar, i cili financohet nga taksat e përgjithshme nga qendra buxhetin e qeverisë. Të njëjtat rregulla pensioni vlejnë për të gjithë personat pavarësisht sektori profesional dhe për të punësuarit dhe të vetëpunësuarit njësoj. Pleqëria sistemi i pensioneve është i pavarur në kuptimin që të ardhurat dhe shpenzimet janë rregullohet nga një grup rregullash fikse dhe jo pjesë e buxhetit të qeverisë. Kjo pavarësia forcohet më tej nga fakti se rregullat e saj vendosen në marrëveshje nga një grup pune gjashtëpalësh në Parlament Të drejtat e pensionit kreditohen në llogaritë individuale për 18.5 për qind të të ardhura vjetore pensionale deri në një tavan prej 8,07 bazë të të ardhurave shumë.² 16 pikë përqindje i paguhen sistemit NDC PAYG dhe 2.5 pikë përqindjeje ndaj sistemit të financuar DC. Personi i siguruar paguan pension kontributi në masën 7 për qind të të ardhurave bruto pensionale, dhe punëdhënësi 10.21 për qind.³ Kontributi i pensionit të individit është i plotë të zbritshme nga taksat e tjera mbi të ardhurat, kështu që shumë pak individë paguajnë në fakt kontributet. Kontributet mbi tavanin e pensionit transferohen në buxheti i qeverisë qendrore si taksë e përgjithshme dhe nuk ndikojnë në të ardhurat e bazuara sistemin e pensioneve. Kontributet paguhen edhe nga qeveria qendrore për të mbuluar të drejtat e pensionit të kredituara për sigurimet shoqërore, të tilla si përfitimet për papunësi, sëmundje, paaftësi ose leje prindërore.³⁵

³⁵ https://economy-finance.ec.europa.eu/system/files/2021-05/se_-_ar_2021_final_pension_fiche.pdf

Mosha e daljes në pension është fleksibël dhe individët mund të kërkojnë përfitime nga mosha prej 62 pa asnjë kufi të sipërm. Vendimi për tërheqjen e pensionit nuk do të thotë se individi duhet të ndalojë së punuari. Ai ose ajo mund të vazhdojë të punojë dhe të fitojë të drejtat e reja për pension. Sipas Ligjit për Mbrojtjen e Punësimit një punonjës është ka të drejtë të qëndrojë në punë deri në ditëlindjen e tij të 68-të. Mosha më e hershme e mundshme e daljes në pension është 62 vjeç për të ardhurat që lidhen me të ardhurat pensioni dhe 65 vjet për pensionin e garancisë që nuk lidhet me të ardhurat.

Pensioni vjetor llogaritet mbi të drejtat e pensionit të individit në daljen në pension dhe jetëgjatësinë e mbetur të pritshme. Prandaj, nëse një person del në pension herët, në moshën 62 vjeç, pensioni do të jetë përkatësisht më i vogël se nëse ai ose ajo vendos të tërhiqet më vonë.

Pensioni i garancisë që nuk lidhet me të ardhurat reduktohet në përpjesëtim me koha e kaluar në Suedi, me pension të plotë të dhënë pas 40 vitesh qëndrimi. Mosha mesatare e tërheqjes së pensioneve ka qenë pak a shumë konstante më pak se 65 vjet 10 vitet e fundit, dhe nuk ka një tendencë të qartë. Fakti që të kufiri i moshës për pensionin e invaliditetit dhe mundësia e parë nxjerrin një garanci pensioni është 65 vjet ndihmon në ruajtjen e normës 65-vjeçare. Megjithatë, më shumë njerëz tani të marrë një pension para moshës 65 vjeç, ashtu si më shumë njerëz presin deri pas 65 vjetësh, pra diferenca në moshën e tërheqjes së pensionit të parë po rritet.

Në vitin 2013, një hetim qeveritar, Komiteti i moshës së pensionit, bëri disa propozime mbi kufijtë e moshës që lidhen me pensionet dhe mënyrat për të promovuar një jetë më të gjatë pune.

Komiteti propozoi që mosha më e hershme e daljes në pension, 61 vjeç në atë kohë, dhe mosha më e hershme për pensionin e garancisë, 65 vjet, të dyja duhet të indeksohen në jetëgjatësinë e pritshme në 65 vjet. Ai propozoi gjithashtu një moshë treguese jo të detyrueshme për daljen në pension që duhet të rritet në të njëjtën mënyrë.

Në dhjetor 2017, Grupi Parlamentar i Pensioneve ra dakord për ndryshimet që janë në përputhje me propozimin e Komitetit të Moshave të Pensionit. Si hap i parë i kësaj reforme pensionale në pritje, mosha më e hershme për marrjen e pensionit të pleqërisë u rrit nga 61 në 62 vjeç në 1 janar 2020. Në propozim-buxhetin e Qeverisë për vitin 2021 ishte paralajmëruar vazhdimi i kësaj reforme e cila do të rritet. mosha më e hershme një vit më shumë në 2023 dhe 2026 respektivisht, pra se pensioni i pleqërisë është më i hershëm në moshën 64 vjeç në 2026. Paralelisht me këtë do të rritet mosha më e hershme për pensionin garantues nga 65 vjeç sot, në 67 vjeç në 2026. Mosha në të cilën përfundon mbrojtja e punësimit do të rritet gjithashtu të rritet në të njëjtën kohë.

Nga viti 2026 e në vazhdim, moshat e daljes do të indeksohen në një "moshë treguese" të re, e cila do të rritet në përputhje me jetëgjatësinë e mbetur në 65 vjeç. Projektioni i popullsisë së Eurostat-it për Suedinë parashikon një rritje të mëtejshme në të gjitha moshat e mësipërme të daljes përsëri në 2035, 2051 dhe 2069, duke rritur moshën më të hershme për pension pleqërie në 67 vjeç dhe moshën më të hershme për pensionin e garantuar në 70 vjeç në 2069.

Duke qenë se reforma e sipërpërmendur pritet të miratohet nga Kuvendi vetëm në pranverën e vitit 2021, ajo nuk përfshihet në alternativën bazë, por vetëm në alternativën ku mosha e daljes në pension indeksohet me jetëgjatësinë.

	RMV	Suedia
PBB nominal (millions of national currency) USD	13.84	635.7
PBB (USD)	6694,64	52.833
Popullsia (million)	2.065	10.42
Forca e punes (thousand)	808.078	5.051.627(milion)
Shkalla e punësimit %	38.6	69
Popullsia mbi 65 vjet (%)	14.9	20.2

36

Nga të dhënat e paraqitura shohim se për nga popullsia Suedia është 5 herë më e madhe se Maqedonia e Veriut, edhe pse ka numër të madh të banorëve ka gjithashtu edhe forcën e punës më të lartë së bashku me punësimin. Sa i përket numrit të banorëve me moshë mbi 65 vjet të cilët shfrytëzojnë sistemin pensional në RMV e kemi 14.9 % ndërsa në Suedi e kemi 20.2%.

Mosha e daljes në pension është e njëjtë si në RMV ashtu edhe në Suedi, veçse Suedia parasheh që deri në vitin 2026 ky rregull të ndryshohet. Domethënë mosha e daljes në pension të hershëm të rritet nga 61 vjeç në 62 vjeç, dhe projeksioni i Eurostat-it parasheh që nga viti 2035, 2051 dhe 2069 të rritet e mosha e daljes në pension nga 65 vjeç në 67 vjeç, dhe kjo moshë deri në vitin 2069 të jetë 70 vjeç. Pensioni mesatar suedez është 59,800 SEK (5.173 Euro) në pension të përgjithshëm në vitin më të fundit të deklaruar të të ardhurave 2021, sipas shifrave nga Agjencia Suedeze e Pensioneve (SPA), kurse në RMV pensioni mesatar është 15.412 (250 Euro) që nënkupton se Suedia dhe Maqedonia duket se miratojnë sisteme që kombinojnë planin e pensioneve të menaxhuara nga publiku, të dizajnuara për të përmbushur nevojat bazë me një llogari personale kursimi të menaxhuar privatisht për të kënaqur kërkesën e lartë të grupeve me të ardhura të mesme dhe të larta.

Të dy sistemet janë krijuar për të ofruar tre funksionet bazë të një skeme pensionesh: rishpërndarjen, kursimin dhe sigurimin. Rishpërndarja merret nëpërmjet planit të pensioneve të administruar publikisht, i financuar në bazë të pagesës. Kursimi mundësohet nëpërmjet llogarive personale të kursimit, të menaxhuara privatisht dhe të financuara plotësisht. Dhe sigurimi sigurohet bashkërisht nga të gjitha shtyllat, por sigurohet me shtyllën e tretë vullnetare në rastin maqedonas. Pra, këto skema ndajnë rishpërndarjen nga funksioni i kursimit duke futur sistemin me dy shtylla ku tema kryesore në të dyja rastet është se ato janë të rregulluara të detyrueshme, që do të thotë se në të ardhmen do të kërkohej ende menaxhim ose rregullim i qeverisë. Prandaj menaxhimi dhe financimi publik nevojiten qartë për të. trajtojnë anën rishpërndarëse të programeve të sigurisë për pleqërinë. Por kursimet dhe sigurimet mund të adresohen përmes planeve private që janë të mandatuara dhe të rregulluara nga Qeveria.

Dallimi kryesor midis dy rasteve është se Suedia i jep përparësi një skeme pensioni me kontribute të përcaktuara. Maqedonia vendosi të vazhdojë kryesisht me skemën tradicionale të pensioneve me përfitime të përcaktuara. Kështu, kjo skemë varet në masë të madhe nga tregu. Nga ana tjetër, me skemën e përfitimeve të përcaktuara, formula e pensionit përcaktohet paraprakisht dhe pjesa tjetër e shoqërisë rrezikon nëse ekonomia nuk ecën mirë.

Për më tepër, planet e kontributeve të përcaktuara sipas përkufizimit financohen plotësisht, megjithëse është e mundur që edhe planet me përfitime të përcaktuara të financohen. Kjo më sjell në përfundimin se qeveria suedeze është më shumë pro skemës së pensioneve të financuara plotësisht, të administruara privatisht, sesa qeveria maqedonase.

Orientimi i fortë ndaj sistemeve të pensioneve të menaxhuara privatisht të qeverisë suedeze tregohen se 16% e normës së kontributit shkon në fondet private, ndërsa vetëm 2.5% derdhen në fondin publik të pensioneve.

Në krahasim me fond pensional publik maqedonas marrin 14,2% të kontributeve dhe vetëm 7% transferohen në fondet private. Siç e dimë, skemat e pensioneve me pagesë shpesh përshkruhen si të cenueshme ndaj ndryshimeve demografike. Ka shumë projeksione, të cilat tregojnë se përqindja e të moshuarve do të rritet me 1/3 në shumë vende aktualisht demografikisht "të rinj", dhe kjo veçanërisht i referohet Maqedonisë, kështu që mund të vërehet se me rritjen e moshës së pensionit qeveria ka dashur të akomodojë problemet që mund të rrjedhin nga ndryshimet e rënda demografike. Suedezët mbeten liberalë këtu dhe përcaktojnë vetëm moshën më të hershme të daljes në pension në 61 vjeç.

Megjithatë, ngjashmëria, në të vërtetë ngjashmëria e dy modeleve të sistemit të pensioneve të pleqërisë me ato të propozuara nga njëra anë nga OECD dhe nga ana tjetër nga Banka Botërore, është e habitshme. Suedia duke qenë një lider midis shteteve anëtare të OECD për të privatizuar pothuajse sistemin kombëtar të pensioneve, zbatoi fjalë për fjalë rekomandimet e "institutit të kërkimit" në mënyrë që të mbajë aftësinë paguese afatgjatë dhe të mbrojë qytetarët. Maqedonia jo vetëm që aplikoi, por edhe i faturoi Bankës Botërore për sistemin e promovuar nga kjo organizatë transnacionale. Për shkak të konvergencës së ideve të OECD dhe Bankës Botërore për të pasur një shtyllë të dytë të financiar plotësisht, të menaxhuar privatisht, sistemet e reja të pensioneve të Suedisë dhe Maqedonisë gjithashtu konvergojnë.

5. Konkuzione dhe rekomandime

Disertacioni i magistraturës në përmbajtjen e tij qartë dëshmon rëndësinë e sistemit pensional në mes shteteve Evropiane dhe shteteve që janë drejt rrugës së Bashkimit Evropian. Në këtë disertacion paraqitet kuptimi i politika sociale dhe sistemit pensional, çka nënkuptojnë këto terme, rëndësia e tyre si dhe pikat e përbashkëta dhe dallimet. Në këtë punim janë paraqitur sistemet pensionale të vendeve si: Maqedonia e Veriut, Gjermania, Austria, Kroacia, Sllovenia, Greqia dhe Suedia. Janë paraqitur sistemet e këtyre vendeve, çfarë sistemi pensional zbatojnë, cilat janë ndryshimet që pritet të realizohen në vitet e ardhshme lidhur me sistemin pensional.

Termi pension në këtë studim i referohet pagesës periodike që një pensionist merr për arsye se ka punuar për një periudhë të caktuar kohe dhe ka arritur moshën e detyruar me ligj për ta përfituar këtë pagesë. Objektivat e sistemit pensional shpesh herë ngatërrohen me mbrojtjen sociale e cila po ashtu trajton sfidat e varfërisë, cenueshmërisë dhe përjashtimeve sociale, ndonëse ekzistojnë dallime thelbësore mes pensionit dhe mbrojtjes sociale në aspekt të administrimit dhe financimit. Në aspekt të financimit pensionet financohen në mënyra të ndryshme përmes kontributit në një skemë pensionale ose hapjes së një llogarie bankare si formë kursimi, që do luajë rolin e pensionit në moshën e pleqërisë. Pensionet si skemë mirëqenieje janë krijuar në fillim për eliminimin e problemeve sociale që vinin si pasojë e moshës. Reforma e pensioneve ka zgjuar një interesim të madh si në fushën e menaxhimit të fondit të pensioneve ashtu edhe në marrëdhëniet midis punëdhënësit dhe punëmarrësit. Politikat pensionale ku bën pjesë edhe sigurimi pensional paraqesin pa dyshim sferën më domethënëse të organizimit të shoqërive bashkëkohore. E drejta e pensionimit si një vlerë e përgjithëshme sigurohet në bazë të më shumë kriterëve të bazuara në ligjet e shteteve përkatëse, konventave ndërkombëtare, por edhe marrëveshjeve bilaterale në rastet kur qytetari në shekullin e punës (ose një pjesë të tij) e ka kaluar si i punësuar jashtë shtetit amë.

Popullsia e RMV do të vazhdojë të ulët edhe për disa vite si pasojë e një rritjeje natyrore të ulët dhe një shkalle emigracioni të lartë. Nga ana tjetër në vitet e ardhshme parashikohet një rritje e indeksit të moshës së vjetër, që do të thotë se do të rritet përqindja e popullsisë mbi 65 vjeç. Kjo do të vijë si pasojë e një shkalle lindshmërie të ulët dhe e rritjes së jetëgjatësisë. Shkalla e ulët e lindshmërisë do të thotë ulje e numrit të kontribuuesve në të ardhmen dhe rritja e indeksit të moshës së vjetër do të thotë rritje e numrit të pensionistëve në vitet në vazhdim. Pavarësisht se sot mund të themi se në RMV ka një popullsi me moshë relativisht të re, në dekadat e ardhshme, parashikohet se do të fillojë të jetë prezent fenomeni i plakjes së popullsisë.

Kjo është një skemë pensionesh e aplikuar në disa vende, duke përfshirë edhe RMV , e cila bazohet në faktin që kontributet e paguara sot nga ata që punojnë, shkojnë për të paguar ata që sot janë në pension. Ky term është sinonim i skemës PAYG (pay-as-you go - paguaj ndërsa shkon) e njohur ndryshe si skema plotësisht e financuar. Nga informacionet e mbledhura lidhur me temën e kësaj magjistrature shohim që sistemi pensional i Republikës së Maqedonisë Veriore dhe disa shteteve Evropiane është pothuajse i njëjtë në disa aspekte, mirëpo kjo nuk do të thotë që është plotësisht i njëjtë në çdo aspekt.

Në Republikën e Maqedonisë Veriore sistemi aktual përbëhet nga tre shtylla: nga Skema e Pensioneve Statutore. Ai përbëhet nga sigurimi i detyrueshëm, i cili i paguhet PIOM-it, dhe gjenerohet përmes parimit të solidaritetit të gjeneratave - paguaj sa të shkoni (PAYG), duke ofruar përfitime të lidhura me të ardhurat bazuar në kohëzgjatjen e shërbimit. Skema e Pensionit të Financuar me Statutar. Është gjithashtu një skemë e detyrueshme dhe e financuar plotësisht e sigurimit pensional, e cila drejtohet nga kompanitë private të pensioneve të mbikëqyrura nga shteti, duke ofruar përfitime të lidhura me kapitalin e përlllogaritur pensional. Dhe Skema e Pensionit Suplementar, u prezantua në vitin 2007. Është një sigurim pensioni vullnetar dhe plotësisht i financuar, i cili përfshin si skemat personale.

Në Austri, poashtu si në shumicën e vendeve të tjera evropiane, kemi "Modeli me tre shtylla" është modeli i njohur për sigurimin e pensionit: Shtylla e parë (publike) financohet nga taksat (20 %) dhe kontributet e sigurimeve shoqërore (80 %). Shtylla e dytë – profesionale financohet nga kontributet e punëdhënësit dhe punëmarrësit dhe bazohet në marrëveshje kolektive. Shtylla e tretë: sigurimi individual i pensionit.

Sa i përket çështjes lidhur me madhësinë e saj ekonomike, Austria ka ndoshta nivelin më të lartë në botë të shpenzimeve të pensioneve. Ai kryeson listën e 92 vendeve, që përfshin vendet e OECD-së si dhe vendet më pak të zhvilluara. Gjermania, për shembull, ka pothuajse të njëjtën strukturë të popullsisë dhe shpenzon shumë më pak për pensionet. Edhe Suedia, e cila ka strukturën demografike më të pafavorshme në kampionin e 92 vendeve, shpenzon më pak për pensione sesa Austria me pak më pak se 12 % të PBB-së; shpenzimet mesatare të pensioneve të OECD-së janë rreth 10 % e PBB-së.

Sa i përket Gjermanisë ekzistojnë poashtu tre shtylla të sistemit pensional; sistemi i sigurimeve të pensioneve të drejtuar nga qeveria, planet e kompanive private dhe investimet private të pensionit individual.

Sistemi aktual Kroat i pensioneve bazohet në tre shtylla: dy shtyllat e para janë të detyrueshme për çdo shtetas të punësuar të Republikës së Kroacisë, ndërsa e treta i referohet kursimeve pensionale vullnetare me stimuj shtetërorë.

Sllovenia drejton një sistem pensionesh me tre nivele, me shtyllën e parë si skemën PAYG. Shtylla e dytë përbëhet nga pensionet e detyrueshme profesionale për sektorë të caktuar (sektorët e shërbimeve publike dhe bankare, si dhe për profesionet veçanërisht të rrezikshme) dhe vullnetare për sektorët e tjerë privatë (versione të ndryshme të skemave të pensioneve). Kursimet personale vullnetare përbëjnë shtyllën e tretë.

Sistemi grek i pensioneve përbëhet nga shtylla e sistemit shtetëror, e financuar drejtpërdrejt dhe në rrethanat aktuale në mënyrë të paqëndrueshme nga kuleta publike e goditur. Pensionistët e sektorit publik paguhen drejtpërdrejt nga qeveria.

Sistemi suedez i pensioneve përbëhet nga tre pjesë: një pension publik kombëtar nga shteti, një pension profesional nga punëdhënësi juaj dhe çdo kursim ose pasuri që mund të keni.

Siç shohim që gati çdo shtet evropian ashtu si RMV-re sistemi pensional përbëhen nga tre shtylla, edhe atë: nga shtylla të cilën e financon shteti domethënë nga sigurimet e detyrshme dhe taksat që pagujnë shoqëritë, nga shtylla profesionale e cila financohet nga kontributet e punëdhënësit dhe punëmarrësit në bazë të marrëveshjeve që kanë me kompanitë private të pensioneve të mbikëqyrura nga shteti dhe e fundit apo shtylla e tretë është ajo vullnetare të cilën marrin pjesë sigurimet individuale të pensionit, që nënkupton një system pensional jo të detyrshëm si 2 shtyllat tjera por me dëshirë apo iniciativë personale të shoqërisë.

Duke aritur deri tek informacioni i pensionit minimal shohim që Republika e Maqedonisë së Veriut e ka pensionin më të ulët se shtetet e krahasuara në këtë disertacion. Në RMV pensioni minimal fillon nga 9000 denarë apo (146€) e cila parashihet që të rritet për 4000 denarë dhe të arrijë vlerën në 13000 denarë (211€). Në pjesës e Gjermanisë perëndimore pensionet fillojnë nga 853€ ndërsa në pjesën lindore fillojnë nga 814€. Në Austri pensioni minimal fillon nga 1080€. Në Slloveni pensioni minimal është 912€. Në Suedi pensionet minimale fillojnë nga 665€. Në Greqi pensioni minimal fillon nga 345€. Dhe në Kroaci nuk kemi një numër fiks të pensionit minimal por ai matet me vitet që ke punuar domethënë përdoret një formulë ku mbledhen 11€ shumëzuar me vitet e punës dhe pensioni mesatar është 320€.

Nga këto të dhëna kuptojmë që për momentin sistem pensional më efikas dhe më të lartë ka shteti austriak (1080€), pas tij vjen shteti slloven (912€), pas Sllovenisë rradhitet shteti gjerman (853/814€), e pas Gjermanisë vjen Suedia (665€). Nga ana tjetër sa i përket sistemit pensional më të ulët paraqitet në Republikën e Maqedonisë Veriore (146€) dhe Kroaci (11€ *vitet e punimit) dhe pensioni mesatar mujor 320€, pas këtyre dy vende rradhitet Greqia me pension (345€). Domethënë shteti me sistemin pensional më efikas dhe më të lartë është Austria, ndërsa nga ana tjetër shteti me sistem pensional më të ulët është Republika e Maqedonisë Veriore ku pensioni minimal është 146€ ndërsa pensioni mesatar në vend është 15.062 denarë (245€) të cilin e shfrytëzojnë 62.1% e pensionistëve.

Rekomandime

Reformat pensionale paraqesin një kategori dinamike dhe të vazhdueshme që haset si në shtetet e zhvilluara, ashtu edhe në shetet në zhvillim. Reformat pensionale synojnë realizimin e së drejtës për sigurimin pensional dhe invalidor për të gjithë gjeneratat, realizimin afatshkurtër dhe afatgjatë të aftësisë paguese, përforsimin e besueshmërisë së publikut dhe stimulimin e zhvillimit të tregjeve të kapitalit, gjegjësisht inkurajimin e rritjes ekonomike.

Rritja e moshës së daljes në pension dhe sfida për të ekuilibruar punën dhe pensionin kundrejt ndryshimeve të ciklit jetësor dhe rolit social ekonomik cilësohet si një nga rekomandimet e pashmangshme. Mirëpo, në rastin e Republikës së Maqedonisë së Veriut respektivisht duhet shikuar edhe ndryshimet demografike, përfshirë edhe strukturën e punësimit për të vlerësuar gatishmërinë ekonomike për aprovimin e kësaj reforme pensionale po aq të nevojshme. Nëse kjo e fundit e aprovon rritjen e moshës së daljes në pension, atëherë implementimi duhet vijuar në dy mënyra, edhe atë: përmes zgjerimit gradual të kufirit të moshës së daljes në pension, përkatësisht indeksimin e moshës me muaj të caktuar për çdo vit; dhe rritjes së kufirit të moshës së daljes në pension përshtatur me jetëgjatësinë, pra të rritet kufiri i pensionimit për një vit dhe kështu të arrihet pragu 67 vjeç për burrat deri në vitin 2031 dhe 65 vjeç për gratë.

Gjithashtu, Republika e Maqedonisë Veriore mund të fillojë edhe zbatimin e një shtylle të re të pensionit, duke e parë si një prioritet edhe daljen e parakohshme në pension. Daljen e parakohshme në pension e hasim në vendet siç është: Austria, Gjermani, Kroacia e kështu me rradhë. Në vendet ku aplikohet sistemi i parakohshëm pensional, ju keni të drejtën e pensionit të parakohshëm për burrat të cilët kanë mbushur 60 ose 62 vjeç apo nëse të paktën kanë mbushur 35 vjet të periudhës kualifikuese të punës kanë të drejtë të shfrytëzojnë pensionin e parakohshëm të pleqërisë.

6. Bibliografia

Linqet

[Pension system in North Macedonia - Finance Think](#)

[About Us | PIOM](#)

<https://www.wko.at/branchen/bank-versicherung/vorsorgeverband/pensionskassen/kassen/pension-funds-in-austria.html>

<https://www.wko.at/branchen/bank-versicherung/vorsorgeverband/pensionskassen/kassen/pension-funds-in-austria.html>

<https://www.oecd.org/els/public-pensions/PAG2021-country-profile-Austria.pdf>

<https://howtogermany.com/finance/pension/retirement-and-pension-system/>

<https://pensionfriend.de/en/how-do-pensions-work-in-germany.ap>

<https://www.pensionfundsonline.co.uk/content/country-profiles/germany>

<https://www.iamexpat.de/expat-info/official-issues/pensions-retirement-age-germany#:~:text=A%20year's%20contributions%20at%20the,to%20calculate%20your%20pension%20benefits.>

<https://www.pensionfundsonline.co.uk/content/country-profiles/germany>

<https://www.pensionfundsonline.co.uk/>

<https://hrmod.hr/en/croatian-pension-system/>

<https://www.expatincroatia.com/croatia-pension-system>

[Croatia's Pension & Retirement System - Expat In Croatia](#)

<https://www.pensionfundsonline.co.uk/content/country-profiles/slovenia>

<https://apg.nl/en/publication/greek-pension-is-generous-and-meager-at-the-same-time/>

<https://www.gov.gr/en/sdg/work-and-retirement/social-security-rights-and-obligations-pensions/eu-eea-switzerland-pensions/old-age-pension>

<https://www.ekathimerini.com/economy/1166273/new-pension-scheme-from-2022/>

<https://www.pensionsmyndigheten.se/other-languages/english-engelska/english-engelska/pension-system-in-sweden>

<https://www.oecd.org/els/public-pensions/PAG2019-country-profile-Sweden.pdf>

<https://www.pensionsmyndigheten.se/other-languages/english-engelska/english-engelska/pension-system-in-sweden>

<https://gov.hr/en/pension-insurance-system/846>

<https://www.coe.int/t/dg3/sscssr/Source/RepSeleTopVonk.pdf>

https://economy-finance.ec.europa.eu/system/files/2021-05/se_ar_2021_final_pension_fiche.pdf

Librat

Richard M. Titmuss: Essays on “The Ëelfare State”, Ruskin House, 1959, 14

Reformat e pensioneve- autor: Nikolas bar & Petar Dajmond botuar 2008

World Bank (p.343)

Bundesministerium fur Arbeit und Soziales(p.106)

Figurat

- Fig.1. Përmbajtja e politikave sociale
- Fig 2.Paraqitje e sistemit pensional
- Fig. 3 Paraqitje tabelore e të dhënave statistikore të RMV dhe Austrisë
- Fig. 4 Paraqitje tabelore e të dhënave statistikore të RMV dhe Gjermanisë
- Fig. 5 Paraqitje tabelore e të dhënave statistikore të RMV dhe Kroacisë
- Fig. 6 Paraqitje tabelore e të dhënave statistikore të RMV dhe Slovenisë
- Fig. 7 Paraqitje tabelore e të dhënave statistikore të RMV dhe Greqisë
- Fig. 8 Paraqitje tabelore e të dhënave statistikore të RMV dhe Suedisë